

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ЗАГАЛЬНА ТА ОСОБЛИВА
ЧАСТИНИ

(У СХЕМАТИЧНИХ ДІАГРАМАХ)

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2015

УДК 343(1-87)(075.8)
ББК 67.9(4УКР)408я73
С 13

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
(протокол № 20 від 30 жовтня 2014 року)*

Рецензенти:

Богатирьов І. Г. – доктор юридичних наук, професор;

Осадчий В. І. – доктор юридичних наук, професор.

Авторський колектив:

Савченко Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ;

Шуляк Юлія Леонідівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ.

Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини
С 13 (у схематичних діаграмах) [текст] : навч. посіб. / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк.
– К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 312 с.

ISBN 978-617-673-302-7

У навчальному посібнику у вигляді схематичних діаграм викладені положення Загальної та Особливої частин кримінального права України. Такий підхід значно підвищує візуальне сприйняття та логічне розуміння навчального матеріалу, сприяючи кращому засвоєнню необхідних знань.

Для студентів, слухачів і курсантів вищих юридичних навчальних закладів України, учених, викладачів та аспірантів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, суддів, а також всіх, хто цікавиться питаннями кримінального права.

УДК 343(1-87)(075.8)
ББК 67.9(4УКР)408я73

ISBN 978-617-673-302-7

© Савченко А. В. Шуляк Ю. Л., 2015
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2015

ЗМІСТ

Список умовних скорочень	5
Передмова	6
Кримінальне право. Загальна частина.	7
Тема 1. Поняття кримінального права	7
Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність	12
Тема 3. Кримінальна відповідальність та її підстави	21
Тема 4. Злочин та його види	23
Тема 5. Стадії вчинення злочину	27
Тема 6. Склад злочину	32
Тема 7. Об'єкт злочину.	36
Тема 8. Об'єктивна сторона злочину	39
Тема 9. Суб'єкт злочину	42
Тема 10. Суб'єктивна сторона злочину	48
Тема 11. Співучасть у злочині	53
Тема 12. Множинність злочинів.	60
Тема 13. Обставини, що виключають злочинність діяння.	66
Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності.	78
Тема 15. Покарання та його види	85
Тема 16. Призначення покарання	95
Тема 17. Звільнення від покарання і його відбування	107
Тема 18. Судимість	129
Тема 19. Інші заходи кримінально-правового характеру	135
Тема 20. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	142
Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	148
Кримінальне право. Особлива частина	157
Тема 1. Поняття, система та значення Особливої частини кримінального права. Наукові основи кваліфікації злочинів	157
Тема 2. Злочини проти основ національної безпеки України	166
Тема 3. Злочини проти життя та здоров'я особи	172
Тема 4. Злочин проти волі, честі та гідності особи	191

Тема 5. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	196
Тема 6. Злочини проти виборчих, трудових та інших прав і свобод людини і громадянина	200
Тема 7. Злочини проти власності	206
Тема 8. Злочини у сфері господарської діяльності	216
Тема 9. Злочини проти довкілля	226
Тема 10. Злочини проти громадської безпеки	230
Тема 11. Злочини проти безпеки виробництва	237
Тема 12. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту	241
Тема 13. Злочини проти громадського порядку та моральності	247
Тема 14. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення.	255
Тема 15. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	262
Тема 16. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян	266
Тема 17. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	274
Тема 18. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	279
Тема 19. Злочини проти правосуддя	290
Тема 20. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)	294
Тема 21. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	299
Додатки	305
Список рекомендованої літератури	310

Список умовних скорочень

КК – Кримінальний кодекс України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

міс. – місяць

п. – пункт

п.п. – пункти

ППВСУ – постанова Пленуму Верховного Суду України

р. – рік

ст. – стаття

ст.ст. – статті

ч. – частина

ч.ч. – частини

н.м.д.г. – неоподаткований мінімум доходів громадян

ПЕРЕДМОВА

Кримінальне право (як галузь права та навчальна дисципліна) має важливе значення для майбутніх юристів, правознавців і правоохоронців (зокрема, фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції, експертно-криміналістичних підрозділів, підрозділів громадської безпеки та спеціальних підрозділів). Навчальна програма вивчення цієї фундаментальної дисципліни передбачає опанування студентами, слухачами та курсантами вищих юридичних навчальних закладів (у тому числі системи МВС України) як курсом «Кримінальне право. Загальна частина», так і курсом «Кримінальне право. Особлива частина».

Першим етапом у вивченні цієї фундаментальної дисципліни є передбачений навчальною програмою курс «Кримінальне право. Загальна частина». У ньому розкриваються найбільш принципові (основні, відправні, вихідні) положення: підстава кримінальної відповідальності; чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі; поняття злочину, його види і стадії; ознаки суб'єкта злочину; вина та її форми; співучасть у злочині; множина злочинів; обставини, що виключають злочинність діяння; підстави звільнення від кримінальної відповідальності; поняття покарання та його види; загальні засади призначення покарання й підстави звільнення від нього тощо.

На другому етапі пізнання кримінально-правових явищ слід звертатися до курсу «Кримінальне право. Особлива частина». Останній містить положення, в яких насамперед окреслюється коло тих суспільно небезпечних діянь, котрі визнаються злочинами, а також зазначається про види покарань, що можуть бути застосовані до осіб, які їх вчинили. Поряд із загальною кримінально-правовою характеристикою певних груп злочинів у навчальному посібнику належна увага приділяється юридичному аналізу окремих їх складів, встановленню специфіки відповідних суспільно небезпечних посягань, формулюванню важливих кримінально-правових термінів і понять тощо.

Цей навчальний посібник сприяє належній орієнтації у теоретичному матеріалі з курсу кримінального права, оскільки основу його побудови становлять лаконічні, структуровані та викладені з логічною послідовністю схематичні діаграми. Таке навчальне видання є вельми необхідним для комплексного та системного опанування положеннями кримінального права. Відомо, що наочність – це один з принципів пізнання й почуттєвого сприйняття дійсності, що ґрунтується на демонстрації конкретних предметів і явищ та їх безпосередньому відображенню у свідомості людей. Основою цього принципу є наукова закономірність про те, що ефективність засвоєння знань залежить від залучення до процесу пізнання різних органів чуття. Зокрема, відомо, що органи зору «пропускають» у мозок майже у п'ять разів більше інформації, ніж органи слуху. У цьому зв'язку запропоновані у навчальному посібнику різного типу схематичні діаграми створюють оптимальне уявлення про відповідні положення кримінального права.

Це навчальне видання повністю охоплює теоретичний курс навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» та «Кримінальне право. Особлива частина», а наприкінці розміщені відповідні додатки (перелік постанов Пленуму Верховного Суду України, які прийняті після вступу в дію Кримінального кодексу України та стосуються питань застосування його Загальної та Особливої частин, а також питання кваліфікації злочинів, пов'язаних із завданням певної шкоди чи збитків, або з певною сумою, як необхідною умовою кримінальної відповідальності, що обраховується у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян) та список рекомендованої літератури.

Загалом викладений у навчальному посібнику теоретичний матеріал відбиває положення кримінального права як галузі права та відповідає чинному законодавству України про кримінальну відповідальність. Усе це сприяє всебічному розумінню та засвоєнню відповідних кримінально-правових положень.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1: Поняття кримінального права

Поняття «кримінальне право» розглядається в теорії кримінального права у **чотирьох його значеннях:**

Галузь права - це не тільки сукупність кримінально-правових норм, які визначають злочинність і караність діяння, а й комплекс різних складових: інших кримінально-правових джерел, положень доктрини, судової практики тощо.

Галузь законодавства - це сукупність нормативно-правових актів (КК України).

Галузь юридичної науки - це система поглядів, ідей, знань, концепцій, теорій щодо злочину та покарання, практичного застосування закону про кримінальну відповідальність та шляхів його вдосконалення.

Навчальна дисципліна - це систематизована в певному порядку (у теми, модулі) сукупність знань про теоретичні засади кримінального закону та його історичні витоки, про чинний КК України та слідчу й судову практику його застосування.

Джерела кримінального права:

Конституція України;

КК України;

некримінальні закони та підзаконні нормативно-правові акти;

міжнародні договори, укладені та ратифіковані Україною;

рішення вищих судових інстанцій та рішення Європейського суду з прав людини;

кримінально-правова доктрина тощо.

Завдання кримінального права як галузі законодавства (ст. 1 КК України):

1. правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина;
2. правове забезпечення охорони власності;
3. правове забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки;
4. правове забезпечення охорони довкілля;
5. правове забезпечення охорони конституційного устрою України;
6. забезпечення миру і безпеки людства;
7. запобігання злочинам.

Система кримінального права

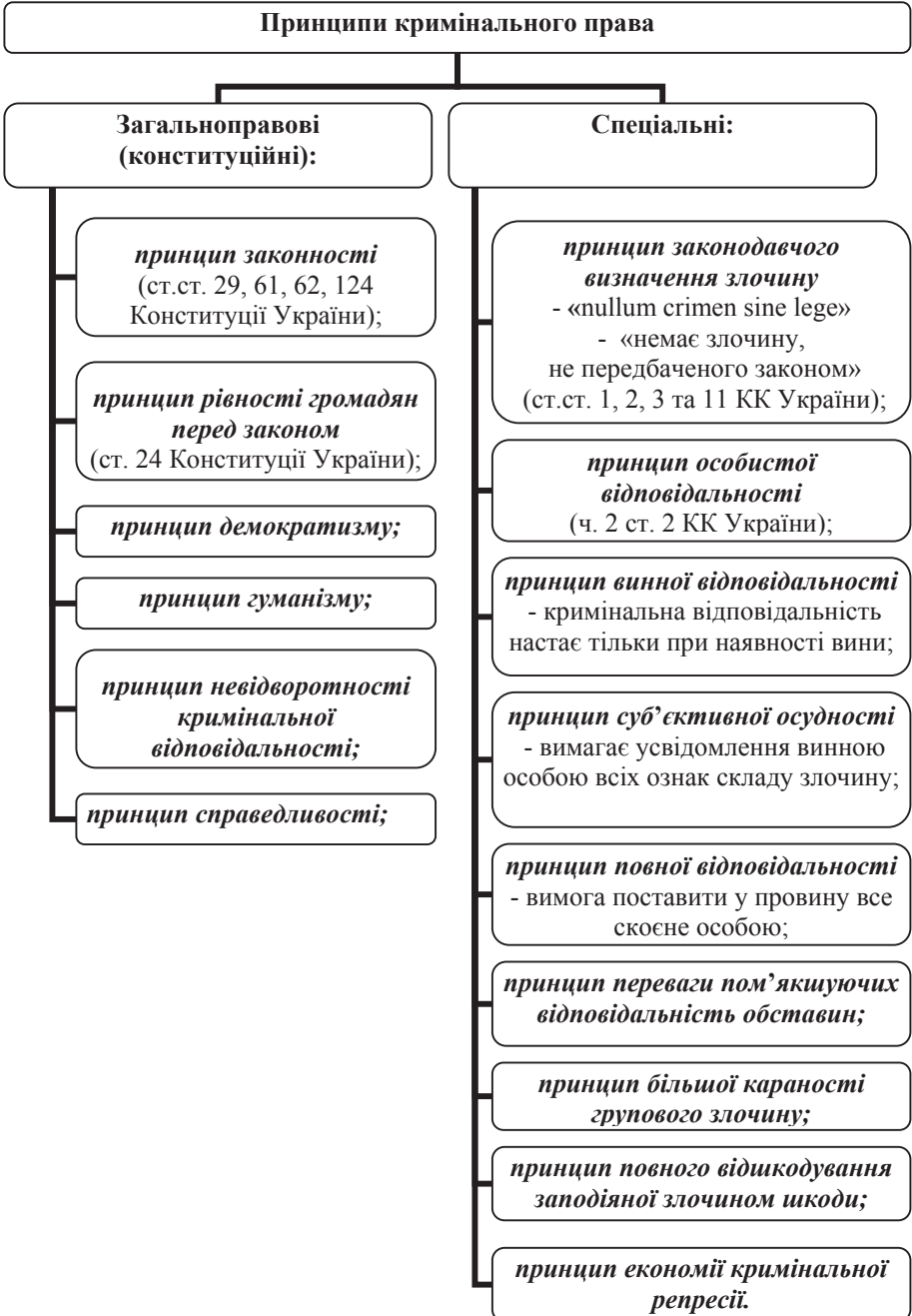
Загальна частина КК України

- включає норми, що визначають завдання, принципи, підстави кримінальної відповідальності та основні інститути кримінального права;

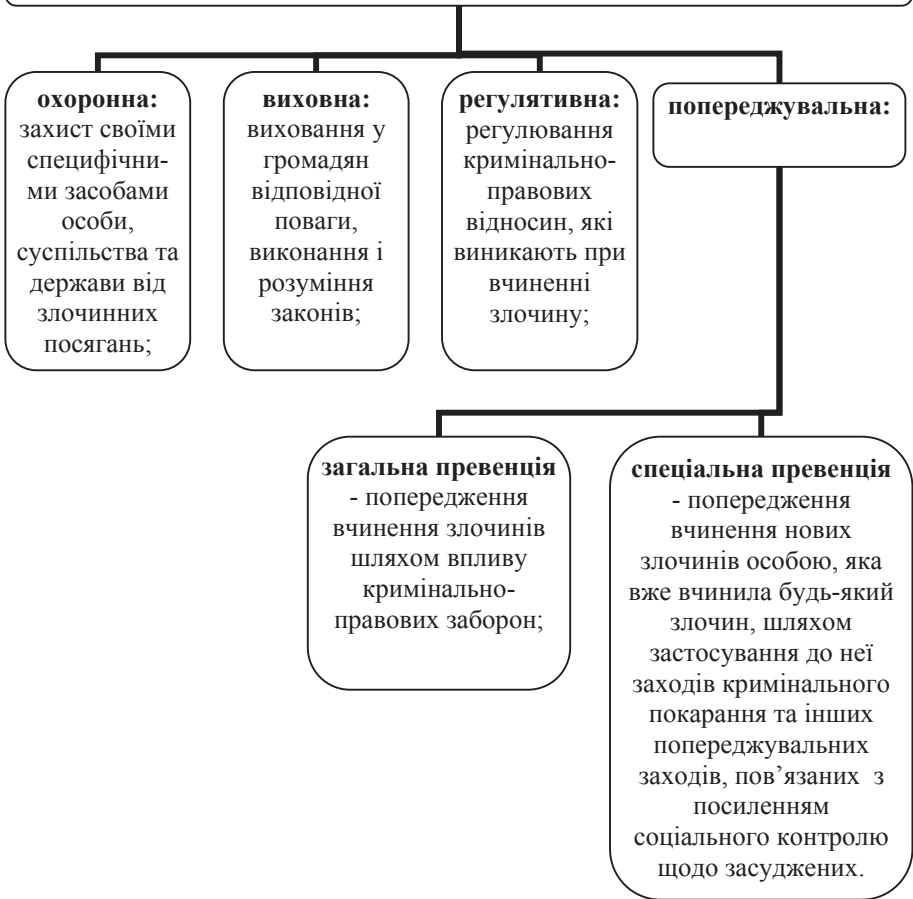
Особлива частина КК України

- включає норми, що описують конкретні види злочинів (диспозиція статті) із зазначенням видів та розмірів покарань (санкція статті);

- норми Особливої частини ґрунтуються на нормах Загальної частини, вони перебувають у взаємозв'язку між собою, а відтак розкриття дійсного змісту норм Особливої частини неможливо без звернення до норм Загальної частини.

Функції кримінального права

Предмет кримінального права

- суспільні відносини, які виникають при вчиненні злочину між особою, яка його вчинила, та державою в особі уповноважених органів, які займаються розслідуванням злочину та відправленням правосуддя. Такі відносини врегульовуються нормами законодавства про кримінальну відповідальність та набувають форми правовідносин.

Наука кримінального права

- система знань, наукових положень, ідей щодо законодавства про кримінальну відповідальність та шляхів його вдосконалення, поглядів щодо злочину та покарання.

Деякі методи науки кримінального права**філософський (діалектичний) метод**

- закон про загальний, універсальний зв'язок явищ, який дає можливість розглядати кримінальне право не як самостійне, не пов'язане ні з чим явище, а простежити численні його зв'язки з соціальними процесами, сутністю держави, співвідношення з іншими галузями права тощо;

юридичний (догматичний) метод

- заснований на використанні правил формальної логіки для пізнання права;

соціологічний метод

- полягає у дослідженні злочину і покарання як соціальних явищ;

**метод порівняльного правознавства
(порівняльний, компаративний, компаративістський)**

- полягає у вивченні норм кримінального права зарубіжних країн з метою їх співставлення, порівняння з нормами кримінального права України;

історичний (генетичний) метод

- передбачає вивчення норм кримінального права в історичному розвитку.

Предмет науки кримінального права

- кримінальне право як галузь права й законодавства.

Тема 2: Закон про кримінальну відповідальність

Закон про кримінальну відповідальність

- це сукупність систематизованих та окремих законодавчих актів, що визначають загальні принципи та підстави кримінальної відповідальності, призначення покарання, звільнення від відповідальності і покарання, а також визначають злочинність і караність діянь.

Закон про кримінальну відповідальність

Кримінальний кодекс України

Грунтується (згідно ч. 1 ст. 3 КК України) на:

1. Конституції України;
2. загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

Ознаки закону про кримінальну відповідальність:

- загальнообов'язковість;
- формальна визначеність;
- приймається Верховною Радою України;
- визначає злочинність і караність діяння.

Завдання закону про кримінальну відповідальність:

1. правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина;
2. правове забезпечення охорони власності;
3. правове забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки;
4. правове забезпечення охорони довкілля;
5. правове забезпечення охорони конституційного устрою України від злочинних посягань;
6. забезпечення миру і безпеки людства;
7. запобігання злочинам.

**Структура закону про кримінальну відповідальність
(КК України)****Загальна частина**
КК України**Особлива частина**
КК України**Кожна частина складається з розділів**

15 розділів (без розділу XIV-1)

20 розділів

Кожний розділ складається із статей

ст.ст. 1–108 КК України

ст.ст. 109–447 КК України

Структура статей Особливої частини КК України

Диспозиція

- це та частина норми-заборони, в якій називається конкретне злочинне діяння або описуються його ознаки.

Проста диспозиція

- тільки називає суспільно небезпечне діяння, не розкриваючи його змісту (ч. 1 ст. 125 КК України).

Описова диспозиція

- описує найбільш суттєві ознаки злочину (ч.1 ст. 185 КК України).

Бланкетна диспозиція

- не називаючи конкретних ознак злочину або називаючи тільки частину з них, відсилає для встановлення їх змісту до інших нормативних актів, що не є кримінальними законами - законів, наказів, правил, статутів, положень тощо (ч.1 ст. 286 КК України).

Відсылна

- відсилає до іншої статті або іншої частини статті кримінального закону (ч. 1 ст. 122 КК України відсилає до ст. 121 КК України, де йдеться про наслідки умисного тяжкого тілесного ушкодження).

Санкція

- це та частина норми-заборони, яка встановлює вид і розмір покарання за злочин, вказаний у диспозиції.

Абсолютно визначена

- встановлює вид і чітко визначений розмір покарання, виключаючи вибір покарання судом.
У КК України 2001 р. не передбачена.

Відносно визначена санкція

- передбачає покарання певного (лише одного) виду у певних межах, вказуючи або не вказуючи текстуально його нижчу межу, але обов'язково вказуючи його вищу межу (ст. 335 КК України).

Альтернативна санкція

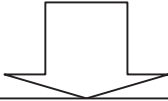
- передбачає не один, а два і більше видів основних покарань, із яких суд може призначити тільки одне (ст. 287 КК України).

Тлумачення кримінально-правових норм - це з'ясування та визначення змісту правової норми, тобто волі законодавця, відображеної у прийнятому ним законі. Такі види тлумачення застосовуються у виняткових випадках з метою запобігання перекручування змісту кримінально-правових норм, у разі їх не чіткого формулювання.

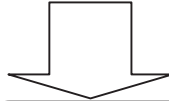

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі

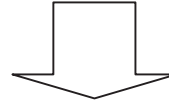
- можливість застосування кримінального закону залежно від часу вчинення злочину.

Часом вчинення злочину - визнається момент вчинення особою діяння, передбаченого законом про кримінальну відповідальність.

Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.

Закон про кримінальну відповідальність підлягає оприлюдненню державною мовою в офіційних друкованих виданнях: «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Офіційний вісник України», «Відомості Верховної Ради України» та «Офіційний вісник Президента України».

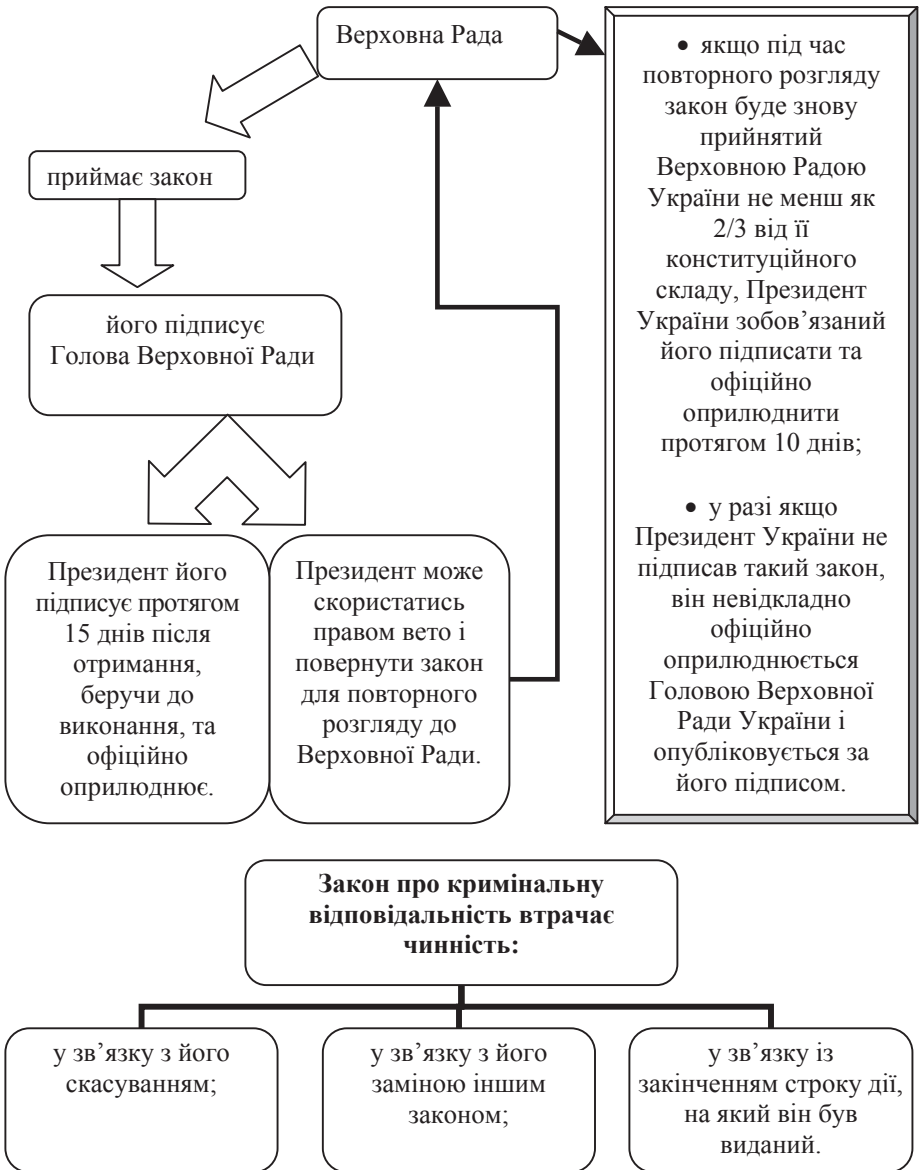
Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності:

через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення;

з дня його офіційного оприлюднення;

з того строку, який зазначено в самому законі.

Порядок набрання чинності закону про кримінальну відповідальність
(згідно ст. 94 Конституції України)

Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі

Закон про кримінальну відповідальність **має зворотню дію в часі**, тобто поширюється на осіб, які вчинили злочинні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість, якщо такий закон:

скасовує злочинність діяння;

пом'якшує кримінальну відповідальність;

іншим чином поліпшує становище особи.

Закон про кримінальну відповідальність **не має зворотної дії в часі**, якщо такий закон:

встановлює злочинність діяння;

посилює кримінальну відповідальність;

іншим чином погіршує становище особи.

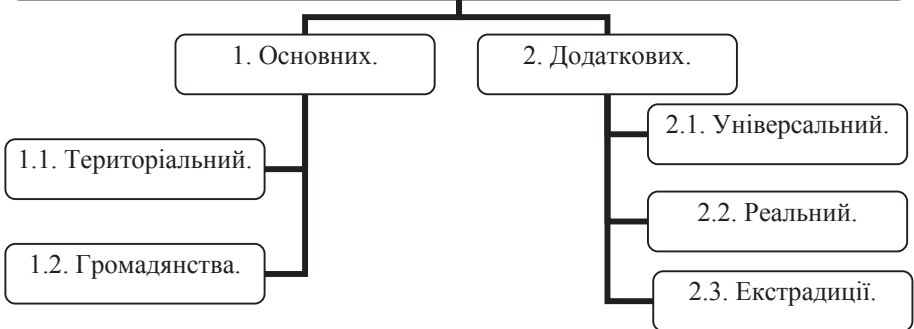
Закон про кримінальну відповідальність, що частково пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, а частково посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує становище особи, має зворотню дію у часі лише в тій частині, що пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи.

Види зворотної дії закону про кримінальну відповідальність

проста
- стосується тих осіб, щодо яких вирок ще не набрав законної сили;

ревізійна
- стосується тих осіб, щодо яких вирок суду вже набрав законної сили.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі
 базується на таких принципах:

1.1. Територіальний принцип - згідно з ч. 1 ст. 6 КК України, особи, які вчинили злочини на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.

Особи:

- Громадяни України.
- Іноземці.
- Особи без громадянства.

Територія:

Злочин визнається вчиненим на території України, якщо:

- його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України;
- його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.

1.2. Принцип громадянства - згідно з ч. 1 ст. 7 КК України, громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочин за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

але:

якщо такі особи вже зазнали кримінального покарання за межами України, вони не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за ці злочини

(ч. 2 ст. 7 КК України та ст. 61 Конституції України).

2.1. Універсальний принцип - іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами.

2.2. Реальний принцип - іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом, якщо вони вчинили тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України.

2.3. Принцип екстрадиції - згідно Європейської конвенції про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р., а також ст. 10 КК України.

Громадяни України, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду.

Іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.

Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок, щодо громадян України та іноземців, які вчинили злочини за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитується передача кримінального провадження, згідно з КК визнається злочином.

Виконання в Україні вироку іноземного суду чи міжнародної судової установи можливо, якщо діяння, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, згідно з цим Кодексом визнається злочином або було б злочином у разі його вчинення на території України.

Тема 3: Кримінальна відповідальність та її підстави

Кримінальна відповідальність

- вид юридичної відповідальності;
- врегульований нормами права обов'язок особи, котра вчинила злочин, підлягати певним заходам негативного впливу та перетерплювати передбачені законом обмеження.

Види кримінальної відповідальності

Позитивна

- це обов'язок особи не вчиняти злочинів.

Негативна

- це обов'язок особи піддатись кримінально-правовим обмеженням.

Підстави кримінальної відповідальності

- наявність у вчиненому особою суспільно небезпечному діянні ознак конкретного складу злочину, передбаченого КК України.

Фактична - це вчинення особою суспільно небезпечного діяння у реальній дійсності.

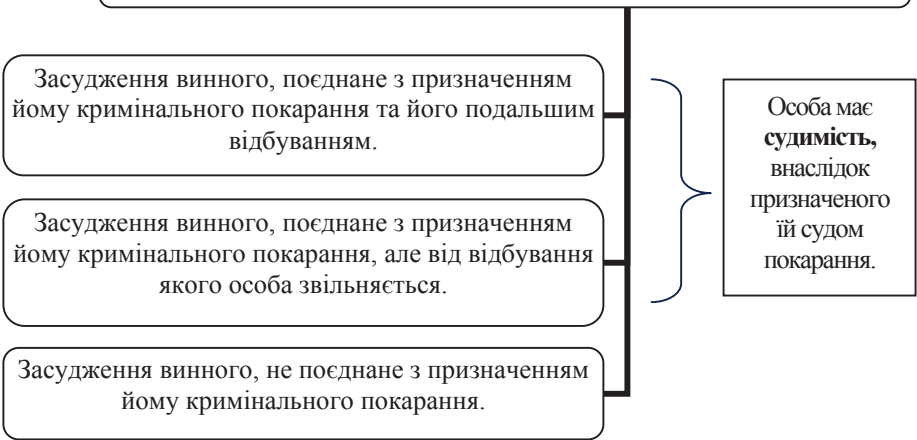
Юридична - це передбаченість діяння КК України.

Матеріальна - це вчинення злочину.

Процесуальна - це обвинувальний вирок суду.

Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ст. 62 Конституції України).

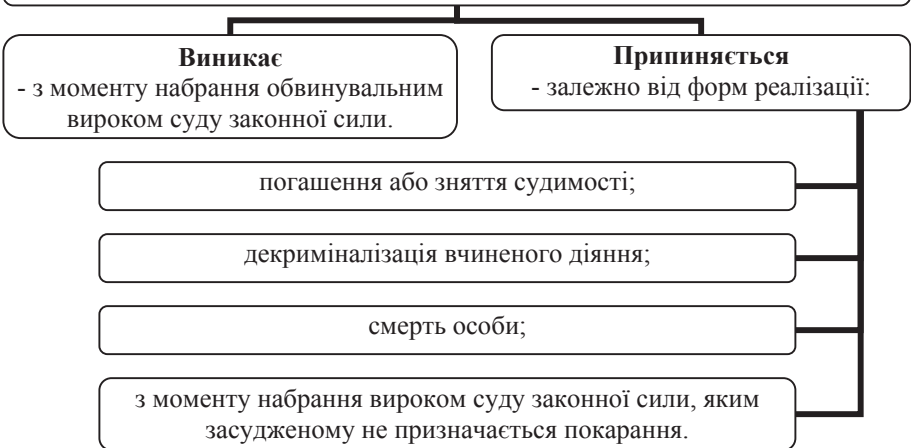
Форми реалізації кримінальної відповідальності

ВАЖЛИВО!

Кримінальна відповідальність виникає лише після того, як обвинувальний вирок суду набрав законної сили.

Кримінальна відповідальність

Тема 4: Злочин та його види

Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 11 КК України).

Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК України, але через **малозначність** не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Ознаки злочину

Суспільна небезпечність - заподіяння злочином істотної шкоди чи потенційна здатність її заподіяння охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам.

Протиправність - передбачення злочину законом про кримінальну відповідальність, тобто відповідною нормою Особливої частини КК України.

Винність - психічне ставлення особи до вчиненого нею діяння та його наслідків, виражене у формі умислу (ст. 24 КК України) або необережності (ст. 25 КК України).

Діяння - вольова усвідомлена активна (дія) чи пасивна (бездіяльність) поведінка особи, спрямована на заподіяння шкоди суспільним відносинам.

Суб'єкт злочину - фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Караність - це не лише реальне застосування покарання, а й сама можливість його застосування у разі вчинення злочину.

Криміналізація діяння - це законодавче визнання того чи іншого діяння злочинним, закріплення його ознак у законі та встановлення за його вчинення кримінальної відповідальності.

Декриміналізація діяння - виключення діяння із числа злочинних, скасування кримінальної відповідальності за його вчинення. Підставою для декриміналізації може бути нездатність діяння спричинити істотну шкоду суспільним інтересам (таке діяння може бути іншим правопорушенням, наприклад, адміністративним чи дисциплінарним).

Малозначність діяння

- формально передбачена КК України дія або бездіяльність суб'єкта злочину, яка неспроможна (нездатна) становити суспільну небезпеку, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Кримінальні провадження про малозначні діяння не можуть бути розпочаті, а розпочаті підлягають закриттю.

Злочин відмежовується від інших правопорушень за:

характером і ступенем суспільної небезпеки;

суб'єктом юрисдикції;

тяжкістю та видами стягнень, передбачених за скоєння правопорушень;

наслідками правопорушення;

винністю;

суб'єктом правопорушення.

Основні види злочинів:

За ознаками та видами об'єкта
(злочини, що відповідають назвам 20 розділів
Особливої частини КК України).

За предметом злочину:

- Предметні;
- Безпредметні.

За формами вини:

- Умисні;
- Необережні;
- З подвійною формою вини.

За мотивами:

корисливі, особисті, хуліганські, расової,
національної чи релігійної нетерпимості.

За суб'єктом:

- Учинені загальним суб'єктом;
- Учинені спеціальним суб'єктом.

За стадією вчинення:

- Закінчені;
- Незакінчені (готування, замах).

За ступенем тяжкості (див. далі).

Класифікація злочинів залежно від ступеня тяжкості
(згідно ст. 12 КК України)

Злочин невеликої тяжкості

- злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше 2 років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад 3000 н.м.д.г.

Злочин середньої тяжкості

- злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше 10000 н.м.д.г. або позбавлення волі на строк не більше 5 років.

Тяжкий злочин

- злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше 25000 н.м.д.г. або позбавлення волі на строк не більше 10 років.

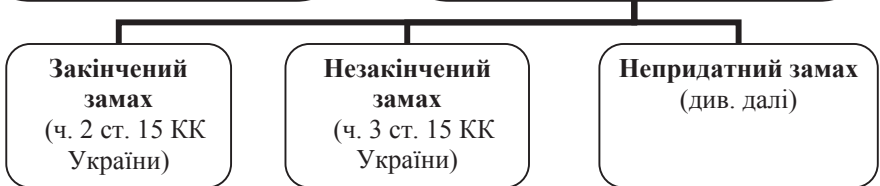
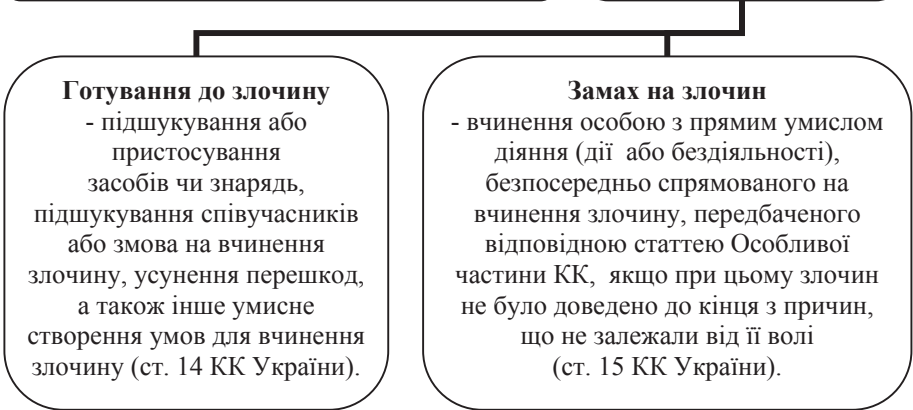
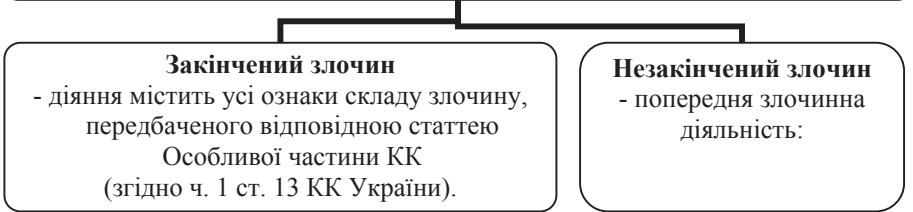
Особливо тяжкий злочин

- злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад 25000 н.м.д.г., позбавлення волі на строк понад 10 років або довічного позбавлення волі.

Тема 5: Стадії вчинення злочину

Стадії вчинення умисного злочину
- це певні етапи розвитку та реалізації конкретного злочинного діяння.

Стадії вчинення умисного злочину

- *Виявлення умислу не є стадією вчинення злочину;*
- *Готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності.*

Готування до злочину:

Підшукування засобів чи знарядь
- їх придбання, отримання, позичення, купівля тощо.

Пристосування засобів чи знарядь
- перероблення предметів з метою вчинення за їх допомогою злочину.

Підшукування співучасників
- вербування, залучення до спільного вчинення злочину потенційних співучасників.

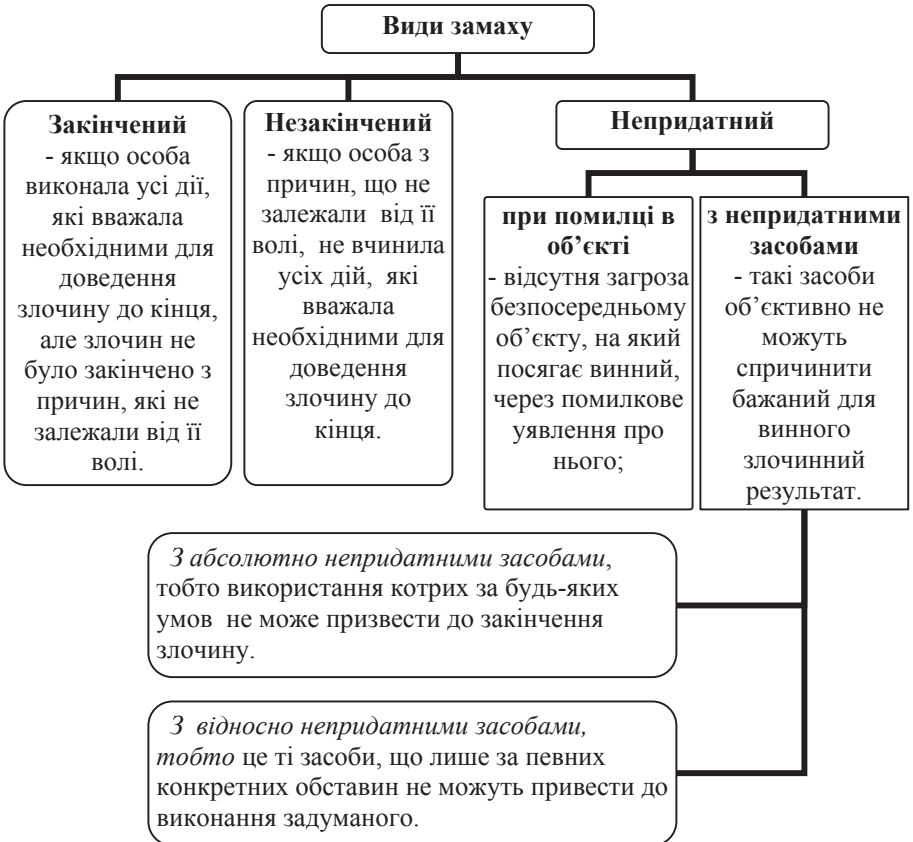
Змова на вчинення злочину
- згода між двома і більше суб'єктами на вчинення умисного спільного злочину.

Усунення перешкод
- дія або бездіяльність суб'єкта злочину, для полегшення вчинення злочину (не зачинення дверей, не поставлення об'єкта під охоронну сигналізацію тощо).

Інше умисне створення умов для вчинення злочину.

Знаряддя вчинення злочину - предмети, що безпосередньо використовуються як інструменти при вчиненні злочину (вибухівка, пістолет, ніж, відмичка, фомка тощо).

Засоби вчинення злочину - предмети, за допомогою яких вчиняється злочин (підроблені документи, транспортні засоби тощо).

Закінчений злочин:

- Об'єктивна сторона злочину виконана повністю.
 - Шкоду заподіяно.
- Умисел винного повністю реалізований.

Добровільна відмова при незакінченому злочині

- остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця.

Ознаки добровільної відмови**Остаточність**

- відмова від вчинення злочину в даний час та відсутність умислу на вчинення у майбутньому.

Добровільність

- особа приймає таке рішення за власною волею, самостійно.

Мотиви добровільної відмови можуть бути різними і на рішення про звільнення від кримінальної відповідальності не впливають.

Усвідомлення доведення злочину до кінця

- перешкод для завершення злочину немає.

Особа, яка добровільно відмовилась від доведення злочину до кінця, не підлягає кримінальній відповідальності.

Особа, яка добровільно відмовилась від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності, лише коли фактично скоєне діяння містить ознаки іншого закінченого злочину.

Відмінність між:

Добровільною відмовою від доведення злочину до кінця

Особа звільняється від кримінальної відповідальності.

Це діяння - дія або бездіяльність.

Можлива тільки при незакінченому злочині.

Можлива від злочинів, що вчиняються з прямим умислом.

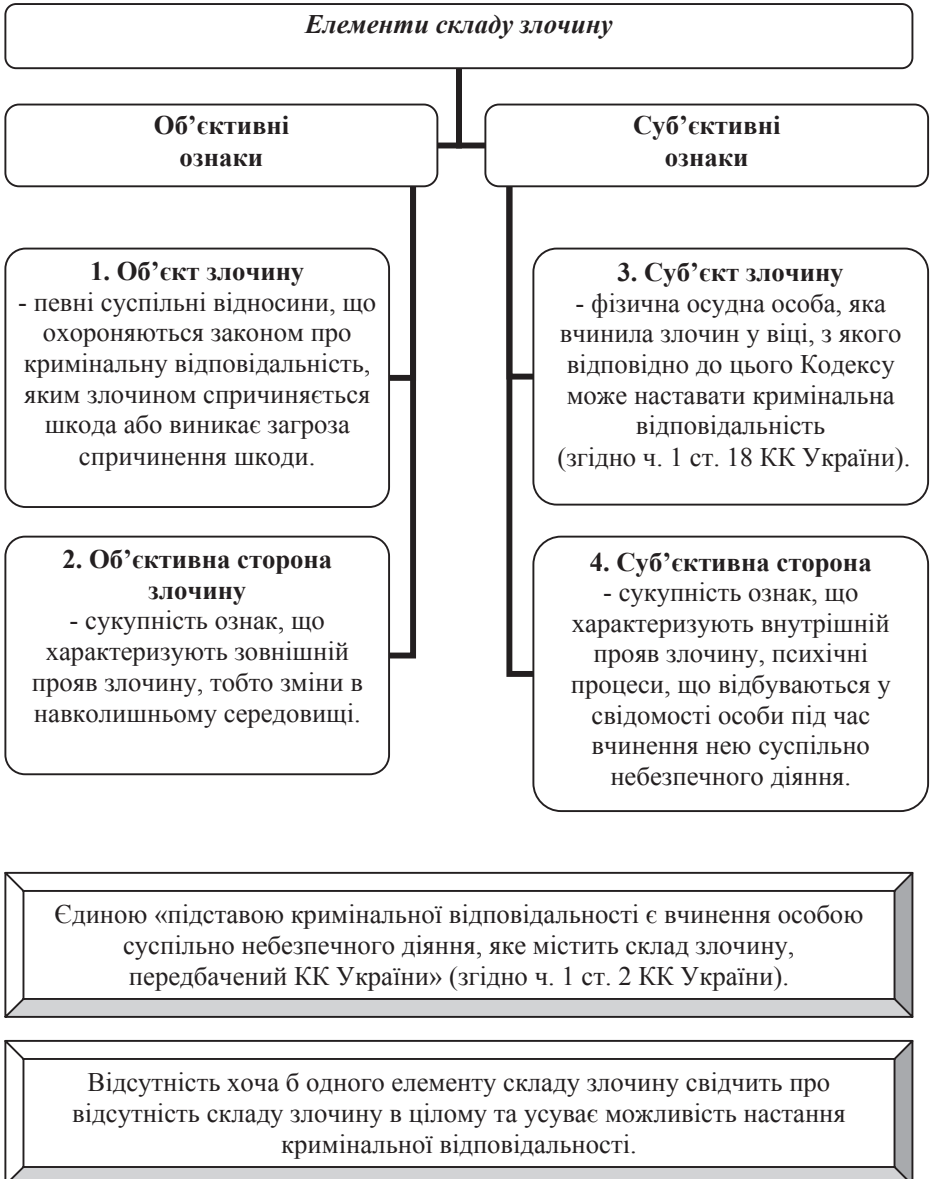
Дійовим каюттям

Це обставина, що пом'якшує відповідальність (зокрема, покарання).

Завжди активна поведінка - дія.

Можлива як при закінченому, так і при незакінченому злочині.

Для злочинів з будь-якою формою вини.

Тема 6: Склад злочину

Елементи та ознаки складу злочину:

Об'єкт	Об'єктивна сторона	Суб'єкт	Суб'єктивна сторона
<i>Обов'язкові ознаки</i>			
Суспільні відносини.	Діяння.	Фізична особа. Осудність. Вік.	Вина.
	У злочинах з матеріальним складом: Причиновий зв'язок. Наслідки.		
<i>Факультативні ознаки</i>			
Предмет. Потерпілий.	Час. Місце. Спосіб. Обстановка. Знаряддя. Засоби.	Спеціальний суб'єкт.	Мотив. Мета. Емоційний стан.

ВАЖЛИВО!

Якщо факультативні ознаки зазначені в диспозиції статті або логічно з неї можуть бути встановлені, вони стають обов'язковими.

Склад злочину

- це сукупність встановлених законом про кримінальну відповідальність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують суспільно небезпечне діяння як злочин.

Види складів злочинів:

1 вид:

За ступенем суспільної небезпечності

2 вид:

За структурою

3 вид:

За особливостями конструкції

1 вид: За ступенем суспільної небезпечності

Основний - містить основні ознаки складу злочину та не охоплює ні обтяжуючих, ні пом'якшуючих обставин (ч. 1 ст. 185 КК України).

Кваліфікований - містить кваліфікуючі обставини, тобто такі, що обтяжують відповідальність і впливають на кваліфікацію (ч. 2 ст. 185 КК України).

Особливо кваліфікований - містить особливо кваліфікуючі обставини, які додають злочині виключної суспільної небезпеки і впливають на кваліфікацію (ч.ч. 3, 4, 5 ст. 185 КК України).

Привілейований - містить пом'якшуючі обставини, які значною мірою знижують суспільну небезпечність діяння (ст.ст. 116–118 КК України).

2 вид: За структурою

(тобто за способом описування їх ознак безпосередньо в статті)

Простий склад злочину

- містить ознаки одного суспільно небезпечного діяння, що посягає на один об'єкт (ч. 1 ст. 115 КК України).

Складний склад злочину

- має ускладнений характер об'єктивних або суб'єктивних ознак (кілька безпосередніх об'єктів, дві форми вини, наявність кількох діянь або кількох предметів злочину).

3 вид: За особливостями конструкції**Злочин з матеріальним складом**

- є закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.

Злочин з формальним складом

- є закінченим з моменту вчинення лише зазначеного в законі діяння.

Злочин з усіченим складом

- є закінченим на більш ранніх етапах вчинення злочину, тобто на стадії готування або на стадії замаху.

Функції складу злочину

Фундаментальна - визнає склад злочину єдиною, законною, необхідною та достатньою підставою кримінальної відповідальності.

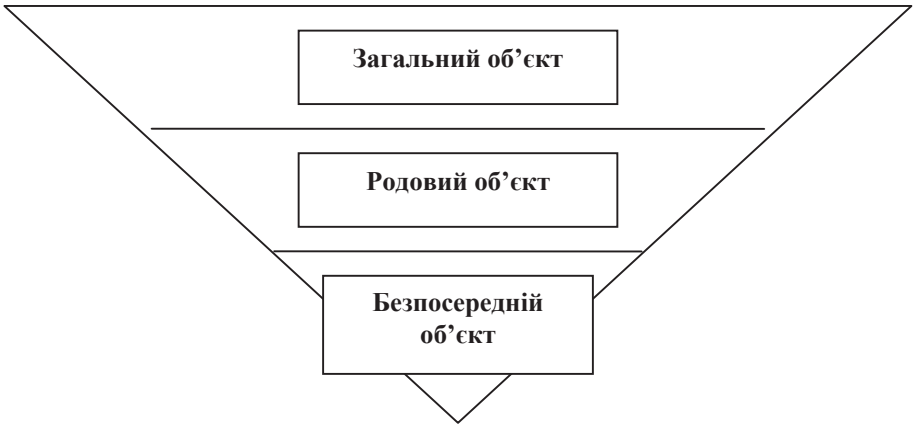
Гарантійна - гарантує забезпечення охорони прав та законних інтересів громадян.

Розмежувальна - відмежовує злочин від незлочинного діяння або один склад злочину від іншого складу.

Процесуальна - визначає обсяги і межі розслідування злочину.

Тема 7: Об'єкт злочину

Об'єкт злочину - певні суспільні відносини, що охороняються законом про кримінальну відповідальність, яким злочином спричиняється шкода або виникає загроза спричинення шкоди.

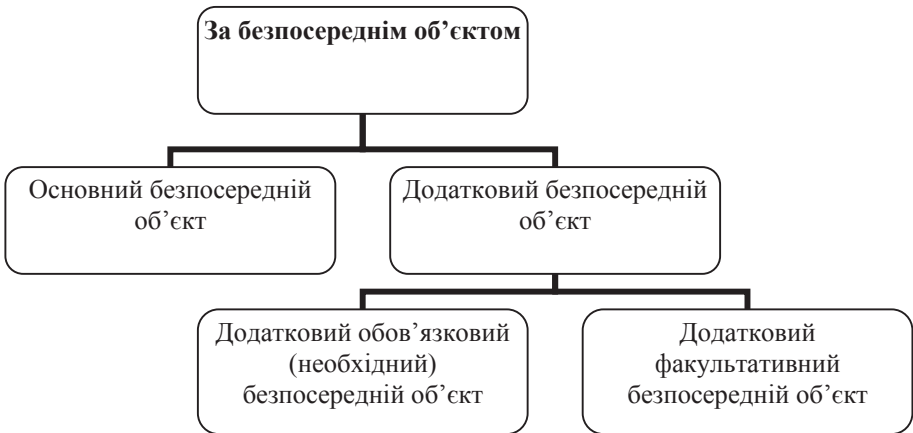
Класифікація об'єктів «по вертикалі»

Загальний об'єкт - сукупність усіх суспільних відносин, що охороняються законом про кримінальну відповідальність.

Родовий об'єкт - окрема група тотожних або однорідних суспільних відносин, які утворюють певну сферу суспільного існування (найчастіше вказується в назвах розділів Особливої частини КК України).

Безпосередній об'єкт - суспільні відносини, на які посягає конкретний злочин і яким він заподіює шкоду.

Класифікація об'єктів «по горизонталі»

Основний безпосередній об'єкт -

ті суспільні відносини, посягання на які становить суспільну сутність злочину та заради охорони яких законодавець створив відповідну кримінально-правову норму.

Додатковий безпосередній об'єкт -

ті суспільні відносини, яким завдається або виникає загроза завдання шкоди поряд з основним об'єктом.

Додатковий обов'язковий (необхідний) безпосередній об'єкт -

суспільні відносини, яким завжди спричиняється шкода поряд з основним об'єктом.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт -

суспільні відносини, яким шкода може бути спричинена поряд з основним об'єктом, а може і бути відсутньою.

Практичне значення об'єкта злочину:

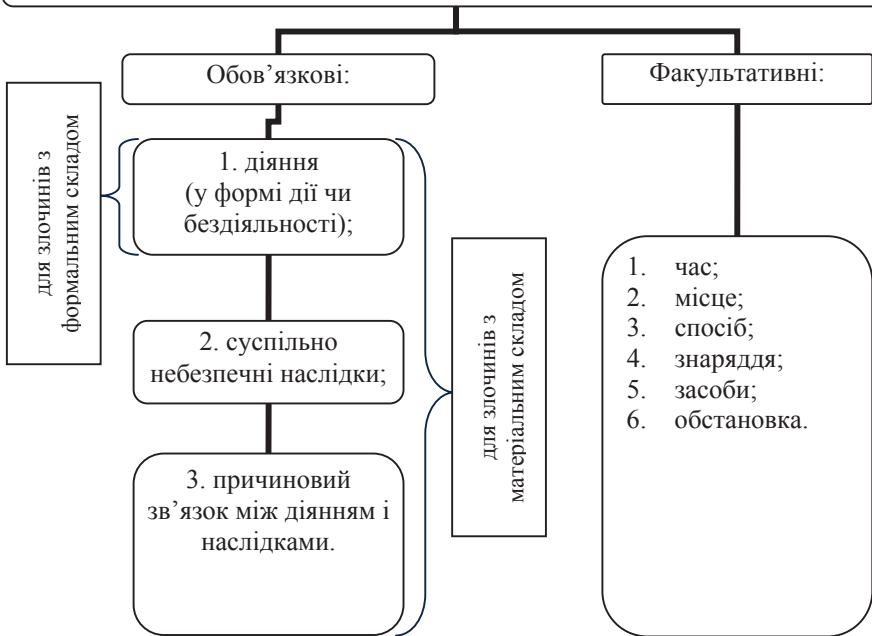
- 1) для відмежування злочинів від інших правопорушень;
- 2) для визначення соціальної сутності злочину;
- 3) для визначення суспільних відносин, які потребують кримінально-правової охорони;
- 4) для класифікації злочинів;
- 5) для встановлення характеру і ступеня суспільної небезпеки;
- 6) для правильної кваліфікації злочинів.

Тема 8: Об'єктивна сторона складу злочину

Об'єктивна сторона складу злочину - сукупність ознак, що характеризують зовнішній прояв злочину, тобто зміни в навколишньому середовищі.

Ознаки об'єктивної сторони складу злочину зазначаються в диспозиціях норм Особливої частини КК України.

Ознаки об'єктивної сторони складу злочину

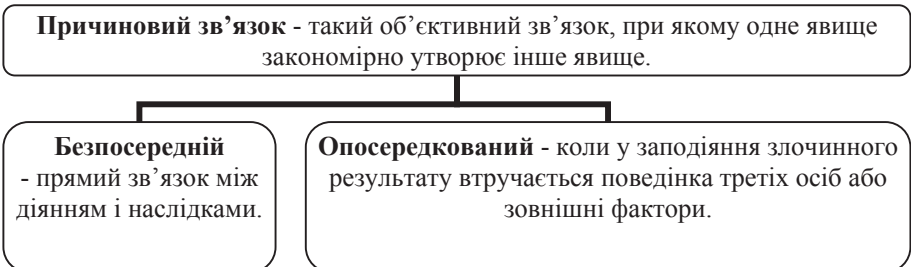
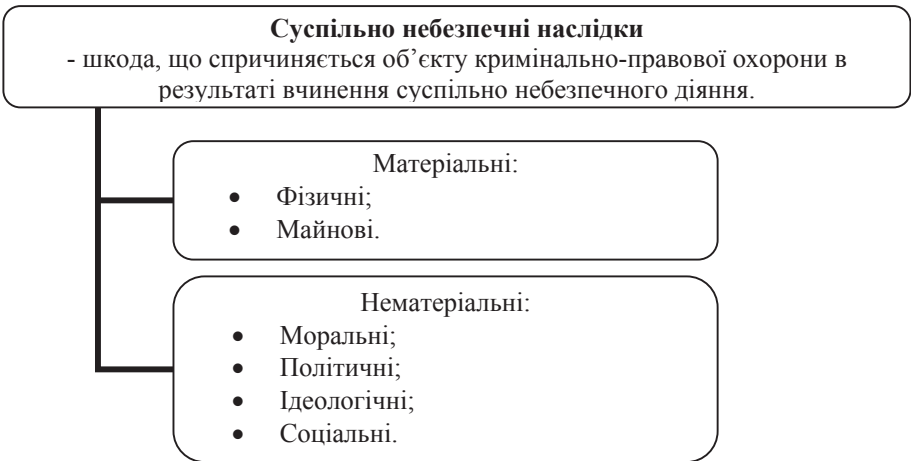

ВАЖЛИВО!

Якщо факультативні ознаки прямо вказані в диспозиції норми Особливої частини КК України або однозначно випливають з її змісту, то вони стають обов'язковими ознаками об'єктивної сторони.

Рефлекторні, імпульсивні, мимовольні рухи не можуть розглядатись як дії в кримінально-правовому значенні, оскільки вчиняються особою несвідомо і не направлені на досягнення мети.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину:**Час**

- певний період, протягом якого скоюється суспільно небезпечне діяння.

Місце

- певна територія, на якій вчиняється злочинне діяння та (чи) настають його наслідки.

Спосіб

- певний метод, порядок чи прийом, який використовує особа для вчинення злочину.

Знаряддя

- предмети, що безпосередньо використовуються як інструменти при вчиненні злочину.

Засоби

- предмети, за допомогою яких вчиняється злочин.

Обстановка

- конкретні об'єктивно-предметні умови, за яких скоюється злочин.

Значення об'єктивної сторони:

Це елемент складу злочину, який входить до підстави кримінальної відповідальності.

Визначає суспільну небезпечність злочину.

Впливає на кваліфікацію злочину.

Допомагає відмежувати один злочин від іншого.

Допомагає відмежувати злочин від незлочинного діяння.

Визначає момент закінчення злочину.

Тема 9: Суб'єкт злочину

Суб'єкт злочину

- фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Ознаки суб'єкта злочину

Обов'язкові:

Загальний

- фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність (згідно ч. 1 ст. 18 КК України).

Факультативні:

Спеціальний

- фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин суб'єктом якого може бути лише певна особа, тобто, окрім ознак загального суб'єкта є ще і додаткові ознаки (згідно ч. 2 ст. 18 КК України).

Фізична особа - тобто людина (не можуть бути суб'єктами злочину юридичні особи, померлі, які перед тим вчинили злочин, тварини, предмети чи сили природи).

Осудність - можливість особи під час вчинення діяння усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними.

Вік - кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років, а особи віком від 14 до 16 років можуть бути суб'єктами лише у разі вчинення ними злочинів, що передбачені у ч. 2 ст. 22 КК України;
- діти до 14 років не підлягають кримінальній відповідальності.

Додаткові ознаки, що характеризують особу як спеціального суб'єкта:

1. ознаки, що характеризують соціальну роль і правове становище суб'єкта;
2. фізичні властивості;
3. взаємовідносини суб'єкта з потерпілим.

Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність

Загальний

- кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилось 16 років.

Знижений

- особи віком від 14 до 16 років можуть бути суб'єктами злочинів лише у разі вчинення ними злочинів, що передбачені у ч. 2 ст. 22 КК України (цей перелік є вичерпним).

Підвищений

- де суб'єктами злочинів можуть бути лише певні особи (приклад: військові злочини - з 18 років; злочини проти правосуддя, що вчиняються суддями, - з 25 років).

Встановлення віку у разі притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітнього:

- за наявності документів про народження, вік встановлюють відповідно до них (число, місяць, рік народження);

- за відсутності документів про народження, вік встановлюється на підставі висновку судово-медичної експертизи.

Днем народження буде визнаватись 31 грудня названого експертом року, а вік - між мінімальним і максимальним визначається мінімальний.

- особа вважається такою, що досягла певного віку, не в день народження, а починаючи з 0 годин наступної доби.

Осудність

- це психічний стан особи, за якого вона під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та керувати ними.

Осудність

=

Усвідомлює свої діяння

та

Керує ними

Особа підлягає кримінальній відповідальності

Обмежена осудність

- це психічний стан особи, за якого під час вчинення злочину вона, через наявний у неї психічний розлад, не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними.

Обмежена осудність

=

Повною мірою не усвідомлює свої діяння

та (або)

Повною мірою не керує ними

Особа підлягає кримінальній відповідальності, однак визнання її обмежено осудною враховується при призначенні покарання та може бути підставою для застосування примусових заходів медичного характеру.

Критерії обмеженої осудності

Медичний

Наявність під час вчинення злочину певного психічного розладу: різного роду психопатій, невротичні розлади, розлади особистості, залишкові явища черепно-мозкових травм, розумова відсталість.

Юридичний (2 ознаки)

Інтелектуальна - нездатність особою повною мірою усвідомлювати свої діяння;

Вольова - нездатність повною мірою керувати ними.

Неосудність

- це психічний стан особи, за якого під час вчинення злочину вона не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки.

Неосудність

=

Не усвідомлює свої діяння

або

Не керує ними***Особа не підлягає кримінальній відповідальності***

(але, згідно ч. 2 ст. 19 КК України, до такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися **примусові заходи медичного характеру, які не є покаранням**).

Критерії неосудності

Медичний

Юридичний (2 ознаки)

Наявність у винного під час вчинення злочину одного з 4 видів психічних захворювань:

1. хронічне психічне захворювання;
2. тимчасовий розлад психічної діяльності;
3. недоумство;
4. інший хворобливий стан психіки;

Інтелектуальна
- нездатність особи усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх діянь;

Вольова
- нездатність особи керувати ними.

Додаткові ознаки, що характеризують особу як **спеціального суб'єкта**:

ознаки, що характеризують соціальну роль і правове становище суб'єкта - громадянство, службове становище, фах, певна діяльність, судимість і т.д.;

фізичні властивості - стать, вік, стан здоров'я і т.д.;

взаємовідносини суб'єкта з потерпілим - родинні, службові або інші відносини тощо.

Службові особи:

Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

ВАЖЛИВО!

Поняття службової особи (ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК України) відноситься до всіх статей КК України, окрім ст.ст. 364, 368, 368-2, 369, оскільки в даних статтях йдеться про службових осіб, що працюють на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях.

Особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин підлягає кримінальній відповідальності (ст. 21 КК України).

Такий її стан може розглядатись як обставина, що обтяжує покарання (згідно п. 13 ч. 1 ст. 67 КК України).

Тема 10: Суб'єктивна сторона злочину

Суб'єктивна сторона злочину

- сукупність ознак, що характеризують внутрішній прояв злочину, тобто психічне ставлення особи до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння.

Ознаки суб'єктивної сторони складу злочину

Обов'язкові:

вина

- це психічне ставлення особи до скоєного нею діяння та до його наслідків;

Умисел
(див. далі)

Прямий

Непрямий

Необережність
(див. далі)

Злочинна
самовпевненість

Злочинна
недбалість

Факультативні:

МОТИВ

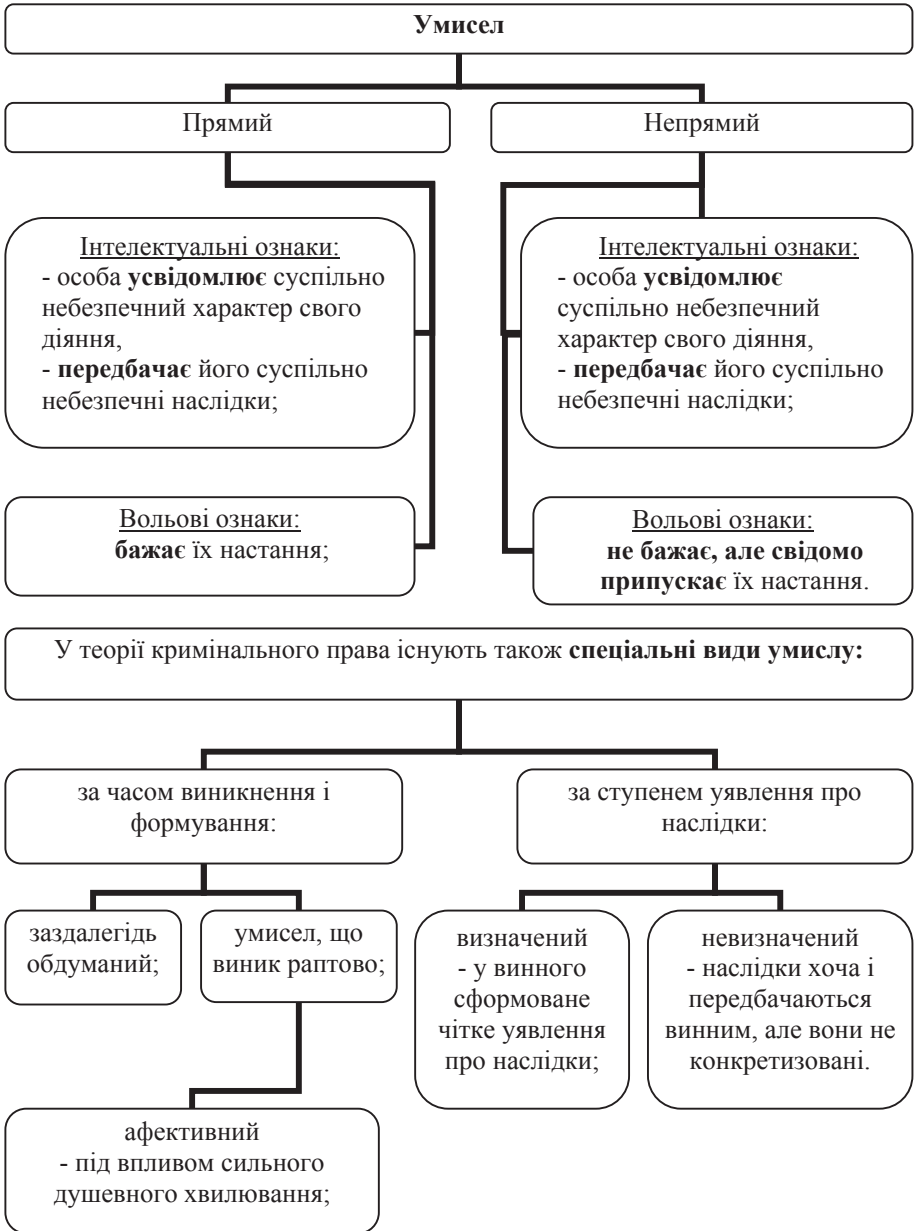
- внутрішні усвідомлені спонукання, якими керується особа при вчиненні злочину;

мета

- бажаний результат, якого прагне досягти винний;

емоційний стан

- емоції та переживання, які впливають на характер суспільної небезпеки діяння.

Практичне значення поділу умислу на прямий і непрямий:

- впливає на кваліфікацію злочину;
- має значення для індивідуалізації кримінальної відповідальності;
- допомагає відмежувати замах на злочин від закінченого злочину.

Необережність

Злочинна самовпевненість

Інтелектуальні ознаки:
особа **передбачає** можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння.

Вольові ознаки:
легковажно розраховує на їх відвернення.

Злочинна недбалість

Інтелектуальні ознаки:
особа **не передбачає** можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння.

Вольові ознаки:
повинна була і могла їх передбачити.

Змішана (складна) форма вини:

- Умисел щодо діяння.
- Необережність щодо наслідків.
- Умисел щодо діяння і основного наслідку.
- Необережність щодо додаткового наслідку.

Помилка

- неправильне уявлення особи про дійсний юридичний або фактичний характер учиненого нею діяння та його наслідки.

Юридична

- неправильне уявлення особи про юридичну природу вчиненого діяння, його правову оцінку і наслідки;

Фактична

- неправильне уявлення особи про обставини, що утворюють об'єктивні ознаки конкретного складу злочину.

Види юридичних помилок:

- помилка у протиправності (злочинності, або не злочинності) вчиненого винним діяння;

- помилка в кваліфікації вчиненого винним діяння;

- помилка у виді чи розмірі покарання.

Види фактичних помилок:

- помилка в об'єкті посягання;

- помилка в предметі;

- помилка в потерпілому;

- помилка в засобах вчинення злочину
(злочин вчиняється абсолютно або відносно непридатними засобами);

- помилка в розвитку причинного зв'язку;

- помилка щодо кількісної характеристики
наслідків;

- помилка щодо якісної характеристики
наслідків.

Казус

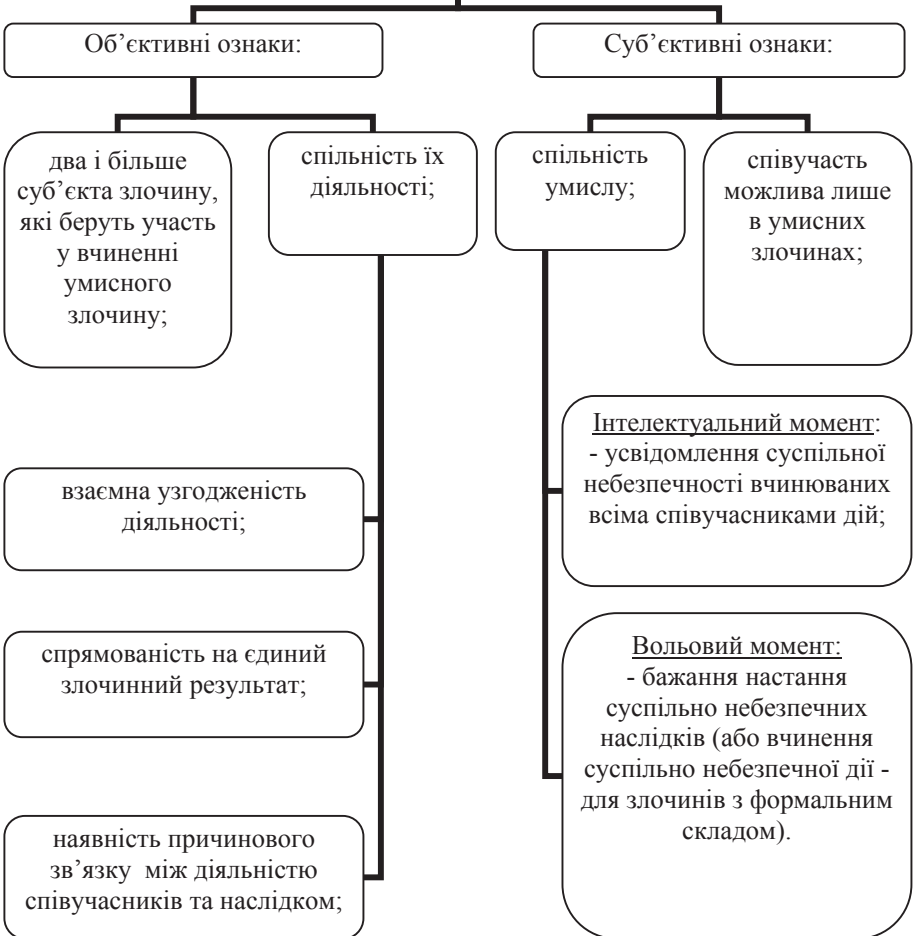
- це заподіяння шкоди за відсутністю вини з боку особи, яка спричинила таку шкоду, тобто за умови, коли особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, не повинна була і не могла їх передбачити.

Кримінальна відповідальність за таких обставин виключається.

Тема 11: Співучасть у злочині.

Співучасть у злочині
 - умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину (згідно ст. 26 КК України).

Ознаки співучасті

Форми співучасті

- спільна діяльність декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину, які розрізняються за способом їх взаємодії та ступенем узгодженості.

За об'єктивними ознаками:

проста співучасть
(співвиконавство)
- всі учасники
безпосередньо
виконують об'єктивну
сторону злочину;

складна співучасть
(з розподілом ролей)
- поряд з виконавцем,
що безпосередньо
скоює злочин, існують
ще і організатор,
підбурювач або
пособник;

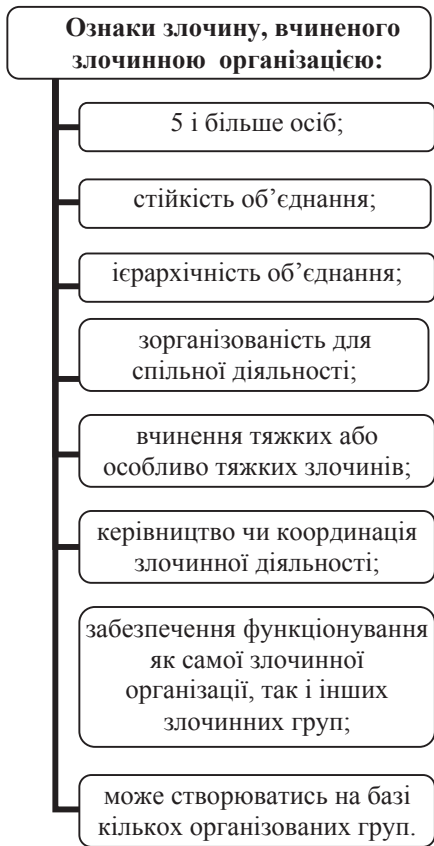
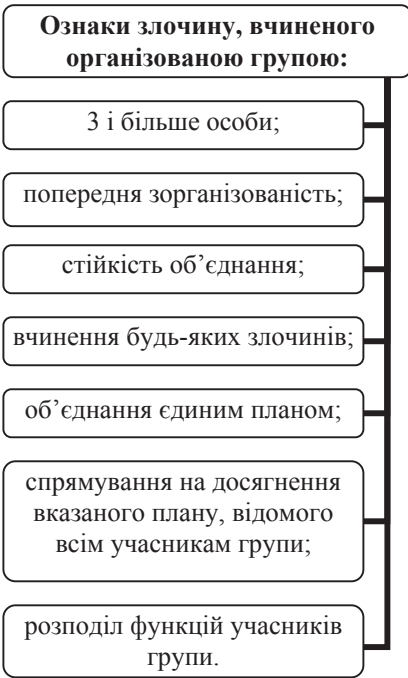
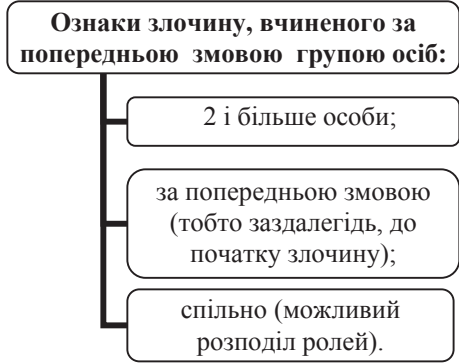
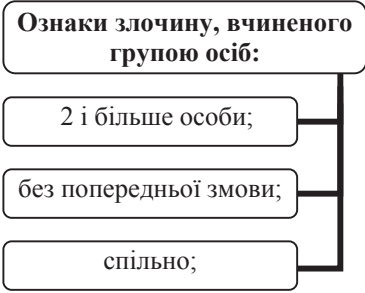
За суб'єктивними ознаками:

злочин, вчинений
групою осіб без
попередньої
змови;

злочин, вчинений
групою осіб за
попередньою
змовою;

злочин, вчинений
організованою
групою;

злочин, вчинений
злочинною
організацією.

Види співучасників:**Виконавець (співвиконавець)**

- особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК України (згідно ч. 2 ст. 27 КК України).

Організатор

- особа, яка:

- організувала вчинення злочину (-ів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням;
- утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації (згідно ч. 3 ст. 27 КК України).

Підбурювач

- особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину (згідно ч. 4 ст. 27 КК України).

Пособник

- особа, яка:

- порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками;
- заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину (згідно ч. 5 ст. 27 КК України).

Кримінальна відповідальність співучасників**Виконавець**

підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини КК України, яка передбачає вчинений ним злочин;

у разі вчинення виконавцем незакінченого злочину інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині;

співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.

Організатор, підбурювач та пособник

підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем.

Організатор організованої групи чи злочинної організації

підлягає кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, якщо вони охоплювалися його умислом.

Інші учасники організованої групи чи злочинної організації

підлягають кримінальній відповідальності за злочини, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь, незалежно від тієї ролі, яку виконував у злочині кожен із них.

Добровільна відмова співучасників від доведення злочину до кінця

У разі добровільної відмови від вчинення злочину **виконавець** (співвиконавець) не підлягає кримінальній відповідальності за наявності умов, передбачених ст. 17 КК України.

У цьому випадку **інші співучасники** підлягають кримінальній відповідальності за готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець.

Не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові **організатор, підбурювач чи пособник**, якщо вони відвернули вчинення злочину або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про злочин, що готується або вчиняється.

Добровільною відмовою **пособника** є також ненадання ним засобів чи знарядь вчинення злочину або неусунення перешкод.

У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників **виконавець** підлягає кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій його діяння було припинено.

Провокація злочину

- схилення (підбурення) виконавця або інших співучасників на вчинення злочину з метою його подальшого викриття.

Посереднє виконавство

- наявне тоді, коли виконавець особисто не виконує дій, які утворюють об'єктивну сторону злочину, або особисто виконує лише частину таких дій, а іншу частину дій вчиняє особа, котра не може бути суб'єктом злочину (зокрема, малолітня чи неосудна).

Невдале підбурювання

- відхилення пропозиції на майбутнє взяти участь у вчиненні злочину.
Особа, яка пропонувала вчинити певний злочин, буде нести кримінальну відповідальність за готування до нього.

Співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом

- виконавцем може бути лише особа, яка має ознаки спеціального суб'єкта. Інші особи будуть визнаватись організаторами, підбурювачами або пособниками.

Екссес виконавця

- вчинення виконавцем діяння, яке не охоплювалося умислом інших співучасників. Такі співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, що вчинені виконавцем.

Екссес виконавця**Кількісний**

- вчинення більш або менш небезпечного однорідного посягання, що не охоплювалось умислом співучасників.

Якісний

- вчинення поряд з тим злочином, стосовно якого була домовленість або замість нього, іншого злочину.

Причетність до злочинуЗаздалегідь не обіцяні:

1. приховування злочину;
2. придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом;
3. потурання злочину.

Неповідомлення про злочин.

Тема 12: Множинність злочинів

Множинність злочинів

- вчинення особою двох чи більше суспільно небезпечних діянь, кожне з яких утворює ознаки самостійного складу злочину.

Види множинності злочинів**Повторність злочинів**

- вчинення двох чи більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України. Вчинення двох чи більше злочинів, передбачених різними статтями КК України, визнається повторним лише у випадках, передбачених в Особливій частині КК України.

Сукупність злочинів

- вчинення особою двох чи більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК України, за кожен з яких її не було засуджено.

Рецидив злочинів

- вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин.

Повторність злочинів**Ознаки повторності:**

- особа вчиняє два і більше самостійних одиничних злочини;
- злочини віддалені один від одного в часі;
- не має значення, чи була особа засуджена за раніше вчинений злочин;
- повторність виключається, якщо за раніше вчинений злочин особа була звільнена від кримінальної відповідальності, закінчилися строки давності чи на цей злочин поширилася амністія або судимість було погашено чи знято.

Види повторності

Повторність, не пов'язана із засудженням за раніше вчинений злочин (див. далі).

Повторність, пов'язана із засудженням за раніше вчинений злочин (рецидив).

Повторність, не пов'язана із засудженням за раніше вчинений злочин

повторність **тотожних** злочинів:

охоплює злочини одного й того самого виду незалежно від того, чи мають вони один і той самий юридичний склад;

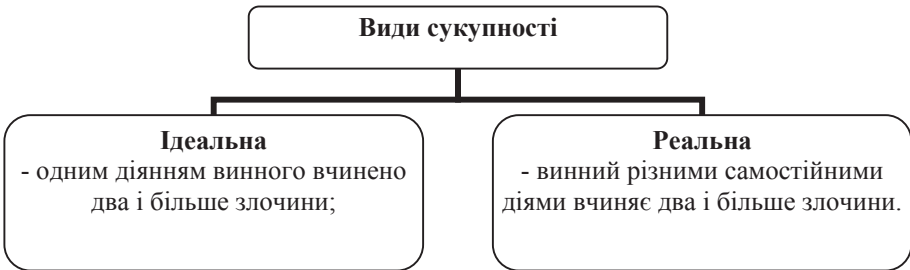
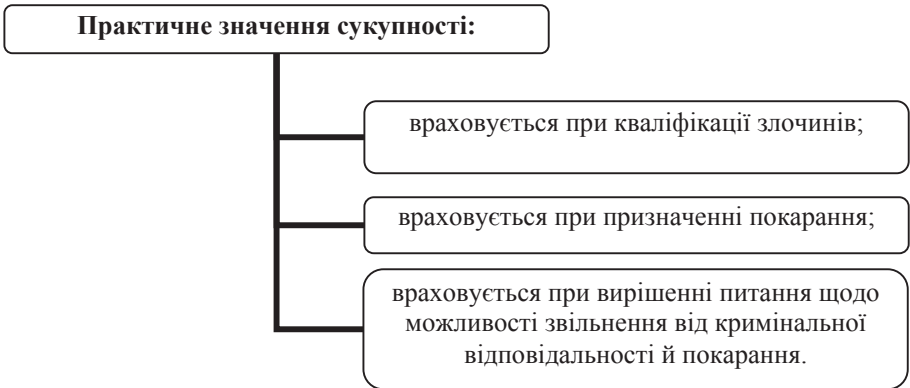
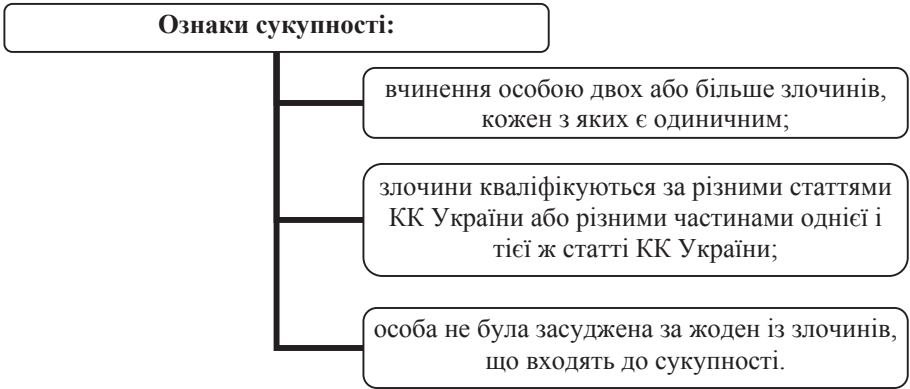
повторність **однорідних** злочинів:

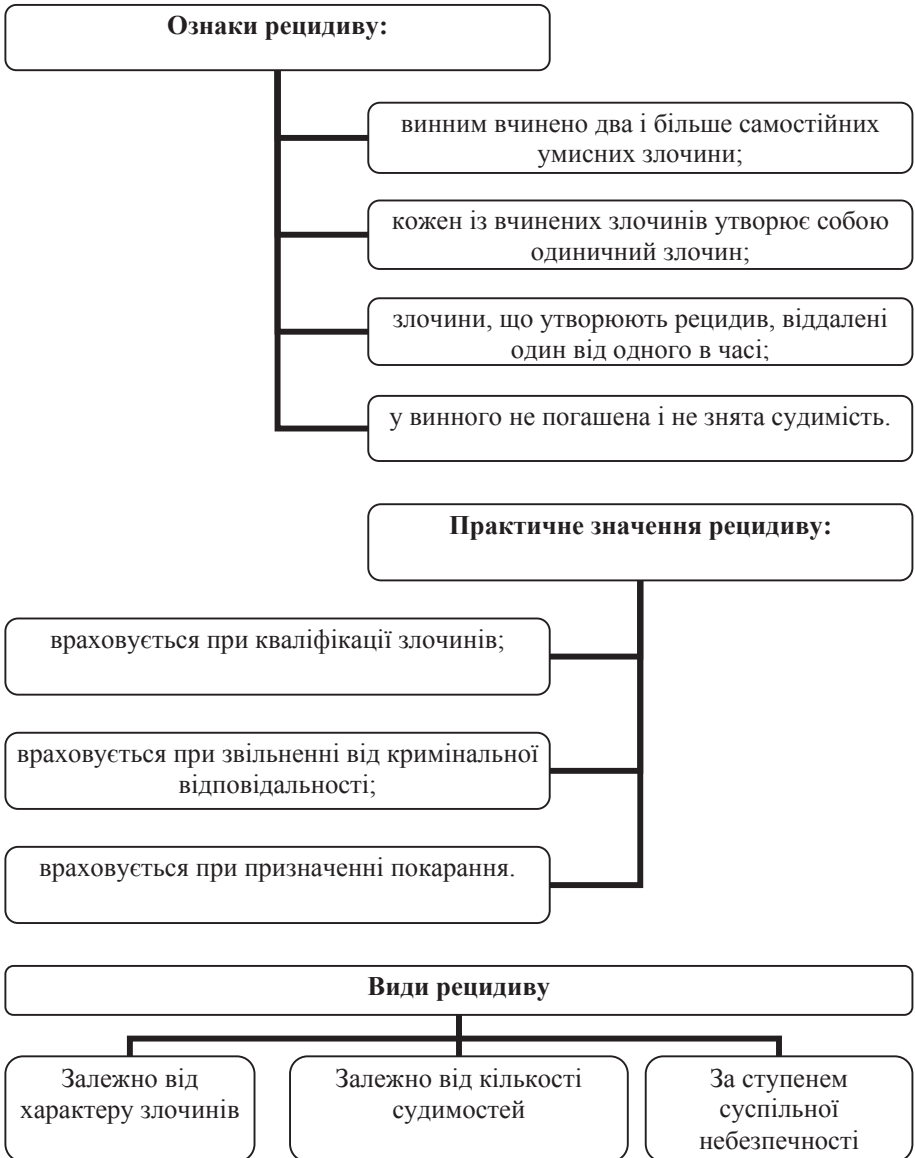
охоплює злочини, які посягають на однакові чи подібні безпосередні об'єкти та вчиняються в межах однієї і тієї самої форми вини;

повторність **різнірідних** злочинів:

охоплює злочини, які різняться між собою за безпосереднім об'єктом, характером і змістом діяння чи формою вини.

Сукупність злочинів

Рецидив злочинів

Залежно від характеру злочинів:**загальний рецидив**

- включає різнорідні злочини (не тотожні за родовим чи безпосереднім об'єктом) і ті, що мають різні форми вини;

спеціальний рецидив

- включає тотожні або однорідні злочини, тобто однакові за складом або такі, що мають тотожні чи подібні безпосередні об'єкти у випадках спеціально передбачених Особливою частиною КК.

Залежно від кількості судимостей:**простий рецидив**

- коли особа має 2 судимості;

складний рецидив

- коли особа має 3 і більше судимості.

За ступенем суспільної небезпечності**пенітенціарний рецидив**

- особа, яка була засуджена до позбавлення волі, знову вчиняє протягом строку судимості новий злочин, за якого знову засуджується до позбавлення волі;

рецидив тяжких та особливо тяжких злочинів

- коли особа, маючи судимість за один із таких злочинів, знову вчиняє новий такий же злочин.

Тема 13: Обставини, що виключають злочинність діяння**Обставини, що виключають злочинність діяння**

- це зовнішньо подібні зі злочинами соціально прийнятні та правомірні вчинки, які здійснені за певних умов і не визнаються злочинами у зв'язку з тим, що були спрямовані на захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства чи держави.

Ознаки обставин, що виключають злочинність діяння:

є вольовими діяннями особи;

вони мають зовнішню подібність до злочину;

вони передбачені в КК України або інших нормативних актах;

вони є соціально прийнятними вчинками;

вони вчиняються за певних умов;

вони не тягнуть кримінальної відповідальності.

**Види обставин, що виключають
злочинність діяння:**

1. необхідна оборона (ст. 36 КК України);

2. уявна оборона (ст. 37 КК України);

3. затримання особи, що вчинила злочин
(ст. 38 КК України);

4. крайня необхідність (ст. 39 КК України);

5. фізичний або психічний примус
(ст. 40 КК України);

6. виконання наказу або розпорядження
(ст. 41 КК України);

7. діяння, пов'язане з ризиком
(ст. 42 КК України);

8. виконання спеціального завдання з
попередження чи розкриття злочинної
діяльності організованої групи чи
злочинної організації (ст. 43 КК України).

Необхідна оборона

- це правомірний захист охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.

Умови правомірності необхідної оборони:

ті, що стосуються посягання:

посягання повинно бути суспільно небезпечним;

посягання повинно бути наявним;

посягання має бути реальним (дійсним);

ті, що стосуються захисту:

захисту підлягають:

- охоронювані законом права та інтереси особи, яка захищається;
- інтереси іншої особи;
- суспільні інтереси;
- інтереси держави.

при захисті шкода заподіюється тільки особі, яка посягає;

при захисті не повинно бути перевищення (ексцесу) меж необхідної оборони (шкода має бути необхідною і достатньою для негайного відвернення чи припинення посягання).

Перевищення меж необхідної оборони

- умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди (зокрема, смерті або тяжкого тілесного ушкодження), яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту (ст.ст. 118 і 124 КК України).

Не є перевищенням меж необхідної оборони і не має наслідком кримінальну відповідальність

застосування зброї або інших засобів чи предметів для:

захисту від нападу озброєної банди;

захисту від нападу групи осіб;

відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення;

незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає.

Особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо через сильне душевне хвилювання, викликане суспільно небезпечним посяганням, вона не могла оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту.

Уявною обороною

- визнається заподіяння шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання немає і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припускала наявність такого посягання (ч. 1 ст. 37 КК України).

Уявна оборона

не тягне за собою кримінальної відповідальності, якщо:

обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання;

особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення.

Умови правомірності уявної оборони:

при уявній обороні заподіяння шкоди можливе тільки тому, хто посягає;

уявна оборона може здійснюватись для захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, а також суспільних інтересів та інтересів держави;

не повинно бути ексцесу оборони (шкода має бути необхідною і достатньою для відвернення чи припинення посягання).

Перевищення меж уявної оборони - умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди (зокрема, смерті або тяжкого тілесного ушкодження), яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. У такому разі винний підлягає відповідальності за перевищення меж необхідної оборони (ст.ст. 118 і 124 КК України).

Затримання особи, що вчинила злочин - це дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи (ч. 1 ст. 38 КК України).

Умови правомірності дій із затримання особи, що вчинила злочин:

особа, яка затримується дійсно, фактично вчинила злочин;

у часі затримання відбувається після вчинення винним злочину;

мета затримання - доправлення винного до відповідних органів державної влади;

школа має бути необхідною і достатньою для затримання винного, який намагався ухилитись від затримання і відповідати обстановці і небезпечності посягання.

Працівники правоохоронних органів не підлягають кримінальній відповідальності за шкоду, заподіяну під час виконання службових обов'язків із затримання правопорушників, якщо вони не допустили перевищення заходів, необхідних для правомірного затримання злочинця.

Крайня необхідність

- стан, за якого особа правомірно може заподіяти шкоду правоохоронюваним інтересам третіх осіб з метою відвернення небезпеки, яка загрожує особі, її правам чи правам інших осіб, суспільним інтересам чи інтересам держави.

Умови правомірності крайньої необхідності:

Умови, що характеризують небезпеку:

небезпека реальна
(не уявна);

наявність небезпеки у
даний момент;

усунення небезпеки не може
бути здійснено іншим
способом, окрім завдання
шкоди іншим інтересам, що
охороняються державою;

Умови, що характеризують дії з
усунення небезпеки:

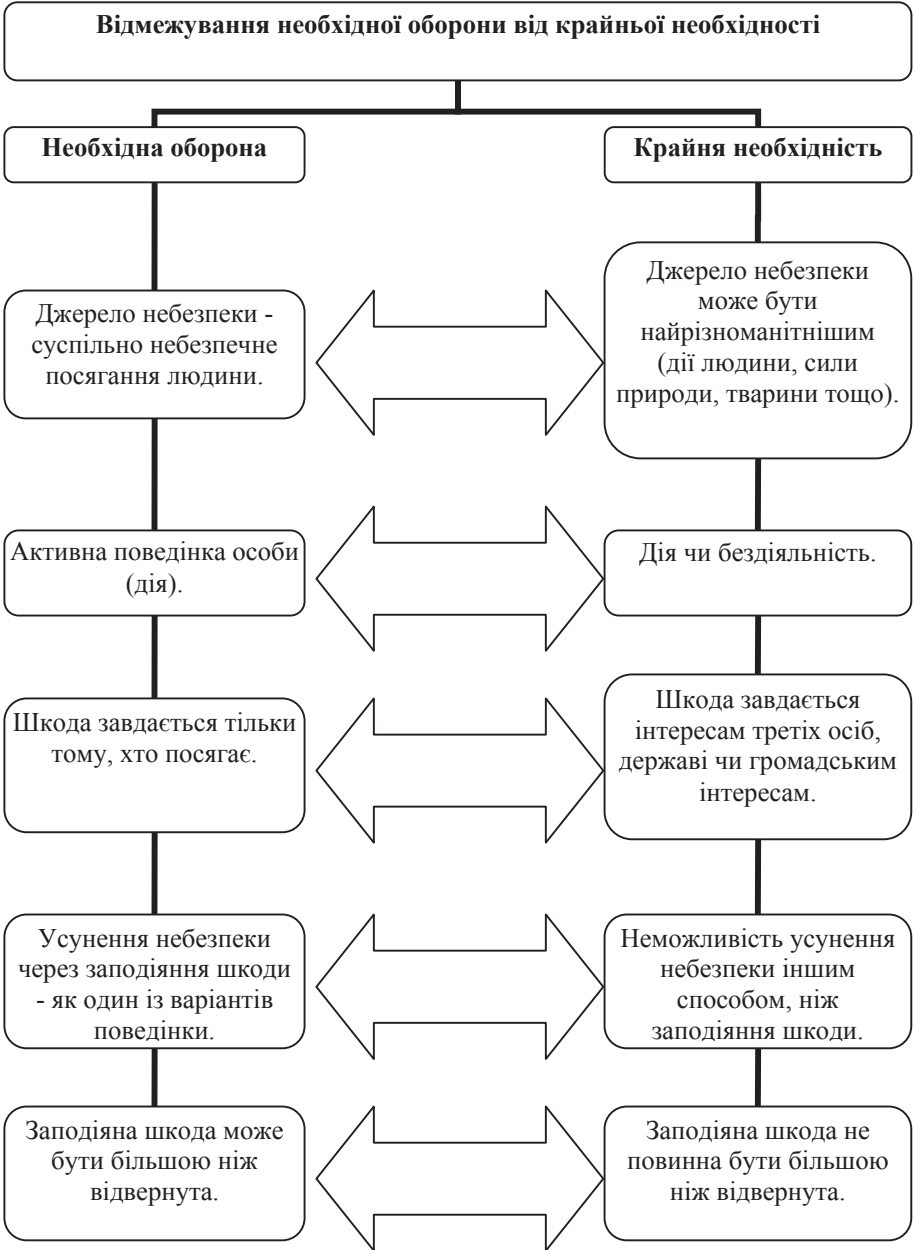
захищаються тільки
правоохоронювані інтереси
особи, суспільства, держави;

шкода спричиняється
третім особам;

заподіяна шкода не повинна
бути більшою, ніж
відвернута.

Перевищення меж крайньої необхідності - умисне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо така шкода є більш значною, ніж відвернена шкода.

Якщо особа знаходилась у стані сильного душевного хвилювання, що був викликаний небезпекою, яка загрозувала, і не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці, то така особа **не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності**.

Фізичний або психічний примус - коли особа діє не з власної волі, а підкоряється волі інших осіб і вимушено заподіює шкоду правоохоронюваним інтересам.

Фізичний примус - це фізичний вплив безпосередньо на організм людини, який здійснюється без її згоди і в результаті якого їй завдаються больові відчуття або створюється загроза для її здоров'я або життя та направлений на пригнічення її волі, при якому особа заподіює шкоду правоохоронюваним інтересам з метою уникнути страждань.

Непереборний фізичний примус - фізичний примус, внаслідок якого особа позбавлена можливості керувати своїми вчинками, звільняє від кримінальної відповідальності особу у разі заподіяння нею при цьому шкоди правоохоронюваним інтересам.

Переборний фізичний примус - внаслідок якого особа зберігала можливість керувати своїми вчинками, і заподіяння при цьому шкоди правоохоронюваним інтересам, **не звільняє** таку особу від кримінальної відповідальності.

Психічний примус - вплив на волю і психіку особи, з метою змусити її всупереч її волі до вчинення певних протиправних дій або бездіяльності:

погроза застосування насильства щодо особи або її близьких;

погроза знищення або знищення майна особи або майна її близьких;

погроза розголошення відомостей про особу або її близьких, які потерпілий хотів би залишити в таємниці;

вплив на психіку за допомогою гіпнозу або іншим чином.

Питання правомірності поведінки за умови переборного фізичного та психічного примусу вирішується відповідно до положень про крайню необхідність (ч. 2 ст. 40 КК України).

Виконання наказу або розпорядження - дія чи бездіяльність особи, яка заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.

Наказ або розпорядження є **законними**, якщо вони:

віддані відповідною особою в належному порядку;

віддані відповідною особою в межах її повноважень;

за змістом не суперечать чинному законодавству;

не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Явна незаконність наказу або розпорядження - коли виконавець знає про їх явно незаконний, злочинний характер або повинен знати про це на підставі покладених на нього юридичних обов'язків.

Особа, яка віддала злочинний наказ особі, яка не усвідомлювала і не могла усвідомити його злочинного характеру, буде нести кримінальну відповідальність як виконавець.

У випадку коли особа віддала злочинний наказ, а інша - виконала, то той, хто віддав наказ, буде нести кримінальну відповідальність як організатор злочину, а той хто виконав - як виконавець.

Особа, яка не усвідомлювала і не могла усвідомити злочинний характер наказу, не буде нести кримінальну відповідальність.

Діяння, пов'язане з ризиком**Ризик визнається виправданим, якщо:**

наявна значна суспільна мета;

поставлена мета не може бути досягнута без ризику;

особа, яка йде на ризик, вжила всіх заходів для попередження можливого завдання шкоди правоохоронюваним інтересам.

Ризик не визнається виправданим, якщо він завідомо створював загрозу для життя інших людей або загрозу екологічної катастрофи чи інших надзвичайних подій.

Такого роду ризику найчастіше пов'язані з розвитком науки, техніки, медицини тощо.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації

Не є злочином вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності.

Таке діяння не є злочином, якщо:

воно є вимушеним;

виконується спеціальною особою;

його мета - попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

під час виконання спеціального завдання особа не вчинила у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєднаного з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

Якщо особа вчинила злочин, передбачений ч. 2 ст. 43 КК України, то вона не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж 1/2 максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин.

Тема 14: Звільнення від кримінальної відповідальності

Звільнення від кримінальної відповідальності

- це передбачена законодавством відмова держави в особі компетентних органів від засудження особи, яка вчинила злочин, і від застосування до неї примусу у вигляді заходів кримінально-правового впливу.

При звільненні від кримінальної відповідальності:

- не відбувається державний осуд особи, яка вчинила злочин (відсутність обвинувального вироку);
- до винного не застосовується покарання;
- через відсутність обвинувального вироку особа вважається такою, що **не має судимості**.

Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених КК України, здійснюються виключно судом.
Порядок звільнення від кримінальної відповідальності встановлюється законом (згідно ч. 2 ст. 44 КК України).

Обставини, що виключають кримінальну відповідальність (а не є звільненням від неї)

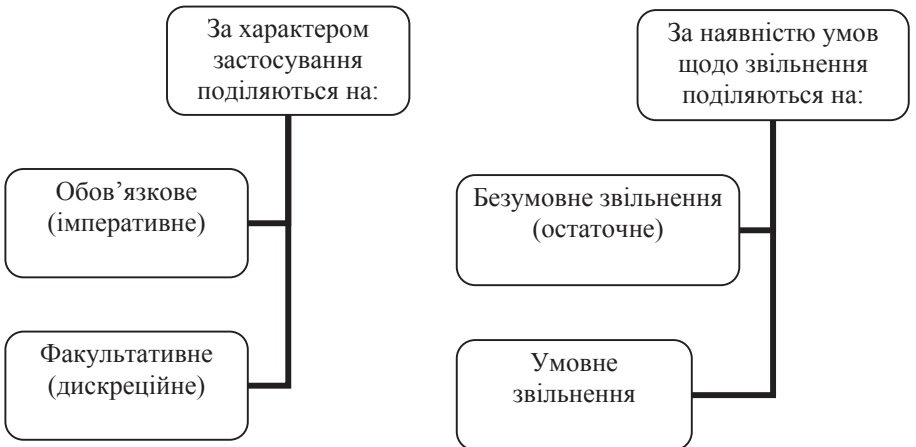
Відсутність у діянні кримінального правопорушення
(п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України);

готування до злочину невеликої тяжкості (ч. 2 ст. 14 КК України);

наявні обставини, що виключають злочинність діяння
(див. розділ VIII Загальної частини КК України);

малозначність діяння
(ч. 2 ст. 11 КК України);

добровільна відмова при незакінченому злочині (ст.ст. 17 і 31 КК України).

Обов'язкове (імперативне)

- безумовний обов'язок суду звільнити особу від кримінальної відповідальності (ст.ст. 45, 46, 49 та 106 КК України).

Факультативне (дискреційне)

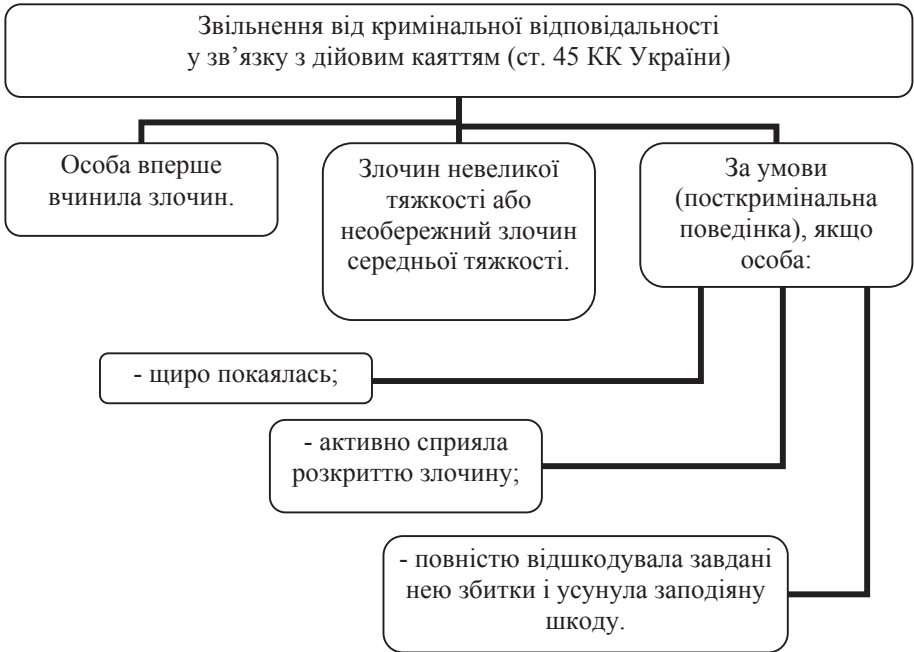
- передбачають право уповноваженої особи звільнити особу від кримінальної відповідальності за наявності певних умов, зазначених у законі (ст.ст. 47, 48, ч. 4 ст. 49, ст. 97, ч. 4 ст. 401 КК України).

Безумовне звільнення

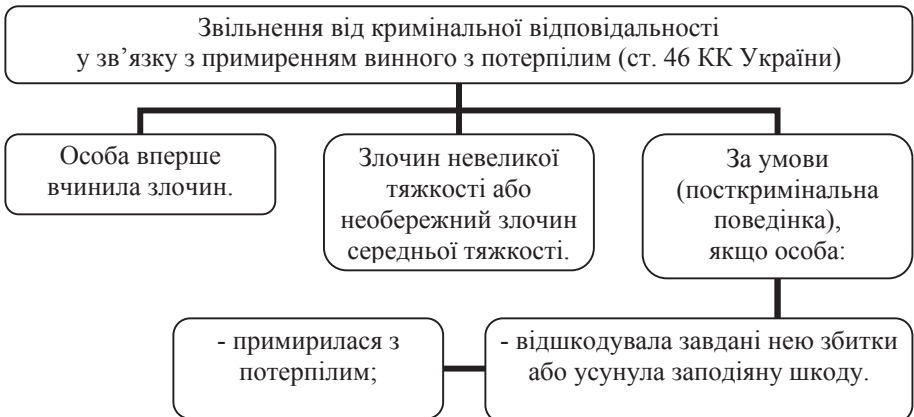
- перед особою не ставляться ніякі вимоги у зв'язку з її звільненням.

Умовне звільнення

- пов'язане з пред'явленням особі визначених законом вимог, які вона має виконати протягом певного іспитового строку. Їх порушення тягне за собою скасування застосованого судом звільнення від покарання.

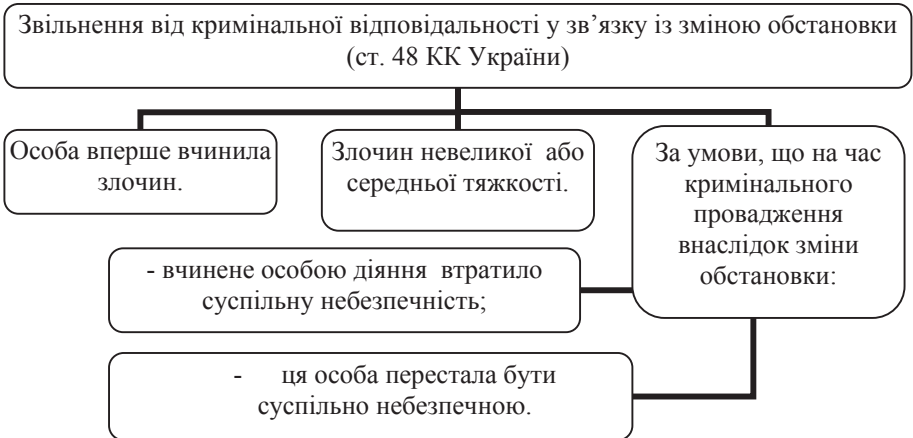

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України) здійснюється незалежно від того, чи погоджується на це потерпілий (на відміну від ст. 46 КК України). Водночас прокурор, перед направленням до суду клопотання про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, зобов'язаний з'ясувати думку потерпілого з цього приводу.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки є умовним і тільки після спливу однорічного строку дії поручительства колективу, особа автоматично, без ухвалення додаткового судового рішення, звільняється від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК України)

Якщо з дня вчинення особою злочину і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

Диференційований вид

2 роки - за злочин невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;

3 роки - за злочин невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у виді обмеження або позбавлення волі;

5 років - за злочин середньої тяжкості;

10 років - за тяжкий злочин;

15 років - за особливо тяжкий злочин;

Загальний вид

15 років - для всіх злочинів, якщо особа ухилилася від досудового слідства або суду.

Перебіг строків давності:

зупиняється, якщо особа, що вчинила злочин, ухилилася від досудового слідства або суду. У цих випадках перебіг давності **відновлюється** з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання;

переривається, якщо до закінчення зазначених у ч. 1 та ч. 2 ст. 49 КК України строків особа вчинила новий злочин середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення нового злочину. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.

Строки давності стосовно:

триваючих злочинів обчислюються з часу їх припинення за волею винної особи або з дня настання обставин, які означають їх фактичне припинення (зокрема, затримання винного або явка з повинною).

продовжуваних злочинів - починаються з часу останньої злочинної дії особи.

Строки давності вираховуються з дня вчинення злочину і до набрання вироком суду законної сили.

Часом вчинення злочину визнається час вчинення особою передбаченого законом діяння.

Давність не застосовується в разі вчинення злочинів проти миру та безпеки людства (ст.ст. 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК України)

Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.

Тема 15: Покарання та його види

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого (ч. 1 ст. 50 КК України).

Покарання

має на меті:

- кару;

- виправлення засуджених;

- запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами;

не має на меті:

- завдати фізичних страждань;

- принизити людську гідність.

Ознаки покарання:

є заходом примусу;

застосовується від імені держави;

застосовується лише за вироком суду;

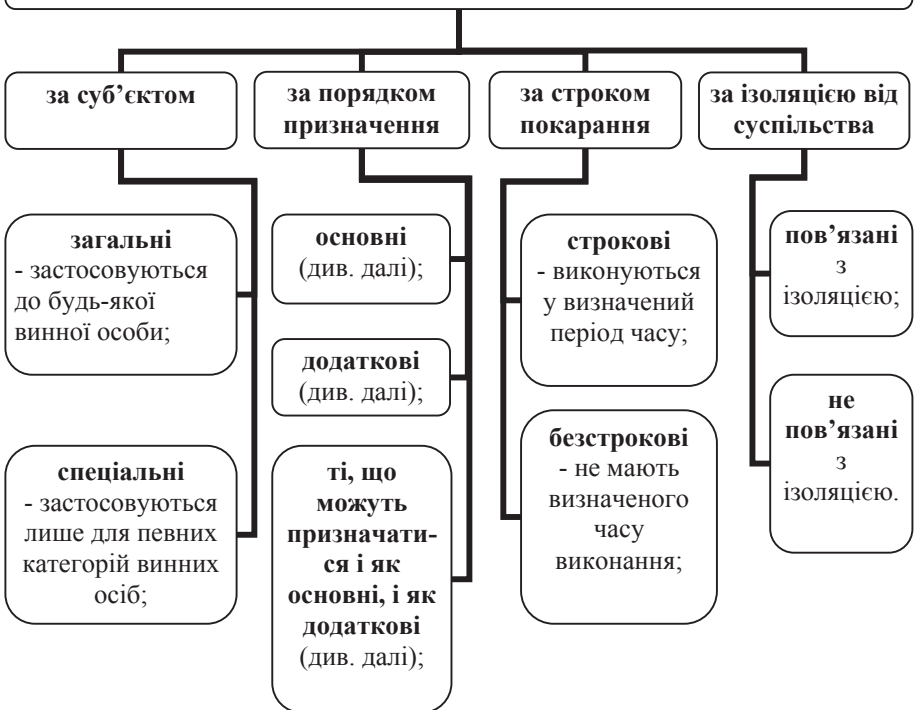
застосовується лише до особи, визнаної винною у вчиненні злочину;

полягає у обмеженні чи позбавленні прав і свобод засудженого.

Система покарань

- встановлений кримінальним законом та обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості.

Класифікація покарань

Види покарань

1) штраф;

2) позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;

3) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

4) громадські роботи;

5) виправні роботи;

6) службові обмеження для військовослужбовців;

7) конфіскація майна;

8) арешт;

9) обмеження волі;

10) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;

11) позбавлення волі на певний строк;

12) довічне позбавлення волі.

Основні покарання (8 видів)

- застосовуються лише самостійно і не можуть приєднуватись до інших

1. Громадські роботи

- полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування;

- встановлюються на строк від 60 до 240 годин і відбуваються не більш як 4 години на день;

- не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби.

2. Виправні роботи

- відбуваються за місцем роботи засудженого (із суми його заробітку до виправних робіт провадиться відрахування в доход держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 %);

- встановлюються на строк від 6 місяців до 2 років;

- не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацездатних, до осіб, що не досягли 16 років, та тих, що досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування.

3. Службові обмеження для військовослужбовців

- застосовуються до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби;

- встановлюються на строк від 6 місяців до 2 років у випадках, передбачених КК України, а також у випадках, коли суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замість обмеження волі чи позбавлення волі на строк не більше 2 років призначити службове обмеження на той самий строк;

- із суми грошового забезпечення засудженого провадиться відрахування в доход держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 %. Під час відбування цього покарання засуджений не може бути підвищений за посадою, у військовому званні, а строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання.

4. Арешт

- полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції (військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті);

- встановлюється на строк від 1 до 6 місяців;

- не застосовується до осіб віком до 16 років, вагітних жінок та до жінок, які мають дітей віком до 7 років.

5. Обмеження волі

- полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці;

- встановлюється на строк від 1 до 5 років;

- не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до 14 років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої групи.

6. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців

- призначається військовослужбовцям строкової служби;

- встановлюється на строк від 6 місяців до 2 років у випадках, передбачених КК України, а також якщо суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замінити позбавлення волі на строк не більше 2 років триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк;

- тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців замість позбавлення волі не може застосовуватися до осіб, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі.

7. Позбавлення волі на певний строк

- полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу;

- встановлюється на строк від 1 до 15 років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною КК України.

8. Довічне позбавлення волі

- встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених КК України, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк;

- не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

Додаткові покарання (2 види)

- призначаються лише на додаток до основних покарань і самостійно не застосовуються.

1. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу

- засуджена за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особа, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлена за вироком суду цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

2. Конфіскація майна

- полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого (якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються);

- встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України.

- перелік майна, що не підлягає конфіскації, визначається законом України.

Покарання, які можуть застосовуватися і як основні, і як додаткові (2 види)

- покарання, які залежно від обставин провадження, можуть бути застосовані як самостійні або, у випадках та у порядку, передбачених КК України, додаються до інших, основних покарань як додаткові.

1. Штраф

- грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК України (розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного);

- встановлюється в межах від 30 до 50000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (*н.м.д.г. = 17 грн.*), якщо статтями Особливої частини КК не передбачено вищого розміру штрафу;

- може, з урахуванням майнового стану особи, призначатися судом із розстрочкою виплати певними частинами строком до 1 року;

- у разі несплати штрафу в розмірі понад 3000 н.м.д.г., призначеного як основне покарання, та відсутності підстав для розстрочки його виплати суд замінює несплачену суму штрафу покаранням у виді позбавлення волі із розрахунку 1 день позбавлення волі за 8 н.м.д.г. у таких межах:

1) від 1 до 5 років позбавлення волі - у випадку призначення штрафу за вчинення злочину середньої тяжкості;

2) від 5 до 10 років позбавлення волі - у випадку призначення штрафу за вчинення тяжкого злочину;

3) від 10 до 12 років позбавлення волі - у випадку призначення штрафу за вчинення особливо тяжкого злочину;

Якщо під час розрахунку строку позбавлення волі цей строк становить більше встановлених цією частиною статті меж, суд замінює покарання у виді штрафу покаранням у виді позбавлення волі на максимальний строк, передбачений для злочину відповідної тяжкості цією частиною статті.

За вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу понад 3000 н.м.д.г., розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої КК України. Суд, встановивши, що такий злочин вчинено у співучасті і роль виконавця (співвиконавця), підбурювача або пособника у його вчиненні є незначною, може призначити таким особам покарання у виді штрафу в розмірі, передбаченому санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України, без урахування розміру майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу.

Штраф як додаткове покарання може бути призначений лише тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України.

Призначення штрафу тягне за собою судимість.

2. Позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю

коли вчинення злочину було пов'язане зі службовим становищем особи або із заняттям нею певною діяльністю, задля унеможливлення перебування її у таких статусах:

як основне - на строк від 2 до 5 років;

як додаткове - на строк від 1 до 3 років.

Тема 16: Призначення покарання

Принципи призначення покарання:

- законність;

- індивідуалізація покарання;

- гуманізм;

- справедливість;

- наявність вини;

- рівність громадян перед законом.

Загальні засади призначення покарання

- це встановлені законом критерії, якими повинен керуватися суд при призначенні покарання в кожному конкретному кримінальному провадженні:

1. Суд призначає покарання:

- у межах, встановлених у санкції статті Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України;
- відповідно до положень Загальної частини КК України;
- беручи до уваги ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

2. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів.

3. Підстави для призначення більш м'якого покарання, ніж це передбачено відповідною статтею Особливої частини КК України за вчинений злочин, визначаються ст. 69 КК України.

4. Більш суворе покарання, ніж передбачене відповідними статтями Особливої частини КК України за вчинений злочин, може бути призначене за сукупністю злочинів і за сукупністю вироків згідно зі ст.ст. 70 та 71 КК України.

5. У випадку затвердження вирокон угоди про примирення або про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди.

Обставини, які пом'якшують покарання

- це встановлені судом різного роду відомості, що свідчать про менший ступінь небезпечності особи винного і вчиненого ним злочину і дають підстави для застосування до нього менш суворого покарання.

Перелік обставин, що пом'якшують покарання не є **вичерпним!**

Обставини, які обтяжують покарання - це встановлені судом різного роду відомості, що свідчать про підвищену суспільну небезпеку особи винного і вчиненого ним злочину і дають підстави для застосування до нього більш суворого покарання.

- 1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів;
- 2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою;
- 3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату;
- 4) вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;
- 5) тяжкі наслідки, завдані злочином;
- 6) вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані;
- 7) вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності;
- 8) вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;
- 9) вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством;
- 10) вчинення злочину з особливою жорстокістю;
- 11) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій;
- 12) вчинення злочину загальнонебезпечним способом;
- 13) вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.

Перелік обставин, що обтяжують покарання є **вичерпним!**

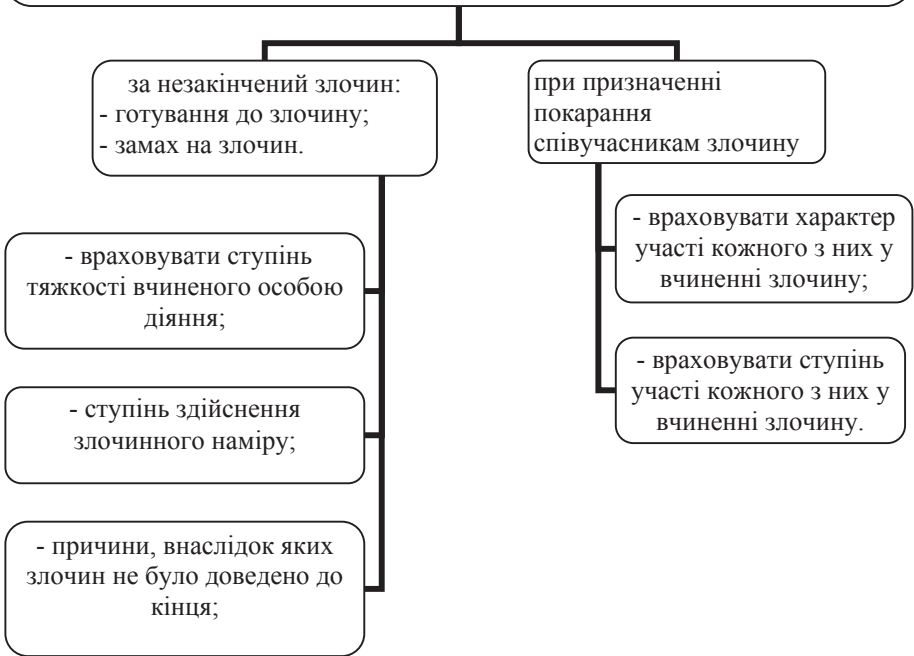
Суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, **не визнати** будь-яку із зазначених у ч. 1 ст. 67 КК України обставин, за винятком обставин, зазначених у п.п. 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирокі.

ВАЖЛИВО!

Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує або обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як такою, що його пом'якшує або обтяжує.

Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений в співучасті

При призначенні покарання за незакінчений злочин та при призначенні покарання співучасникам злочину суд повинен керуватися загальними засадами призначення покарання, враховувати обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання:

- За вчинення **готування** до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати 1/2 максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України.
- За вчинення **замаху** на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати 2/3 максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України.

**Призначення більш м'якого покарання,
ніж передбачено законом**

Підстави призначення більш м'якого покарання:

наявність кількох (не менше від двох) обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину;

береться до уваги особа винного.

Правила призначення більш м'якого покарання, відповідно до яких суд має право використовувати один з таких варіантів:

1) призначити основне покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин;

2) перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин;

3) не призначити додаткове покарання, що передбачене в санкції (санкції частини статті) Особливої частини КК України як обов'язкове;

4) призначити основне покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин і одночасно не призначити додаткове покарання, що передбачене в такій санкції як обов'язкове;

5) перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин і одночасно не призначити додаткове покарання, що передбачене в такій санкції як обов'язкове;

Строк або розмір покарання не може перевищувати $\frac{2}{3}$ максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України, за таких умов:

наявні обставини, що пом'якшують покарання, передбачені п.п. 1 та 2 ч. 1 ст. 66 КК України;

відсутні обставини, що обтяжують покарання;

підсудний визнав свою вину.

Призначення покарання за сукупністю злочинів

2 стадії
призначення покарання за сукупністю злочинів

1. Суд призначає покарання (основне і додаткове) за кожний злочин окремо.

2. Суд призначає остаточне покарання за сукупністю злочинів.

Принципи
призначення остаточного покарання за сукупністю злочинів:

1) поглинання менш суворого покарання більш суворим;

2) повне складання призначених покарань;

3) часткове складання призначених покарань.

За загальним правилом (ч. 2 ст. 70 КК України) остаточне покарання визначається в межах, установлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України, яка передбачає більш суворе покарання.

Якщо хоча б один із злочинів є умисним тяжким або особливо тяжким, суд може призначити остаточне покарання за сукупністю злочинів у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині КК України.

Якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі, то остаточне покарання за сукупністю злочинів визначається шляхом поглинення будь-яких менш суворих покарань довічним позбавленням волі.

До основного покарання, призначеного за сукупністю злочинів, можуть бути приєднані додаткові покарання, призначені судом за злочини, у вчиненні яких особу було визнано винною.

За правилами, передбаченими в ч.ч. 1–3 ст. 70 КК України, призначається покарання, якщо після постановлення вироку в справі буде встановлено, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку. У цьому випадку в строк покарання, остаточного призначеного за сукупністю злочинів, зараховується покарання, відбуте повністю або частково за попереднім вироком, за правилами, передбаченими в ст. 72 КК України.

Призначення покарання за сукупністю вироків

Характерні ознаки

призначення покарання за сукупності вироків:

- вчинення нового злочину після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання, за раніше вчинений злочин;

- покарання за попереднім вироком на момент вчинення нового злочину особа повністю не відбула.

2 стадії призначення покарання за сукупністю вироків:

1) суд призначає покарання за новий злочин, постановляючи вирок;

2) суд призначає остаточне покарання за сукупністю вироків.

Призначення покарання за новий злочин відбувається на загальних підставах.

Принципи

призначення остаточного покарання за сукупністю вироків:

повного приєднання до покарання, призначеного новим вироком, невідбутої частини покарання за попереднім вироком;

часткового приєднання до покарання, призначеного за новим вироком, невідбутої частини покарання за попереднім вироком.

При складанні покарань за сукупністю вироків загальний строк покарання не може перевищувати максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині КК України.

Правила складання покарань за сукупністю вироків

При складанні покарань у вигляді позбавлення волі загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, **не повинен перевищувати 15 років.**

Якщо хоча б один із злочинів є особливо тяжким, загальний строк позбавлення волі може бути **більшим 15 років, але не повинен перевищувати 25 років.**

Під складанні покарань у виді довічного позбавлення волі та будь-яких менш суворих покарань загальний строк покарання, остаточно призначеного за сукупністю вироків, визначається шляхом поглинення менш суворих покарань **довічним позбавленням волі.**

При призначенні покарання за вчинення нового злочину особі, якій внаслідок акту амністії чи помилування невідбуту частину покарання було замінено більш м'яким покаранням, невідбута частина останнього приєднується повністю або частково до покарання за новий злочин.

При складанні покарань за сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид за правилами, передбаченими ст. 72 КК України.

При цьому основні покарання складаються з основними, а додаткові – з додатковими, а покарання одного виду, які можуть застосовуватись як основні, так і додаткові, можуть складатись в межах, встановлених в Загальній частині КК України (ст.ст. 53, 55 КК України).

Правила складання покарань (ст. 72 КК України)

При складанні покарань за сукупністю злочинів та за сукупністю вироків менш суворий вид покарання переводиться в більш суворий вид.

Основні покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю при призначенні їх за сукупністю злочинів і за сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягають і виконуються самостійно.

Строки покарань для всіх
строкових покарань
обчислюються відповідно:

у роках і місяцях;

у днях:

при призначенні остаточного
покарання за сукупністю
злочинів чи за сукупністю
вироків, коли складаються
основні покарання
різних видів
(ч. 1 ст. 72 КК України);

при зарахуванні попереднього
ув'язнення
(ч. 5 ст. 72 КК України);

при заміні одного покарання
іншим в усіх випадках,
передбачених Загальною
частиною КК України, якщо
визначене в порядку такої
заміни покарання не може
бути обчислене в роках і
місяцях;

у годинах
(для громадських робіт).

Тема 17: Звільнення від покарання і його відбування.

Звільнення від покарання та його відбування - це передбачені в КК України випадки незастосування судом до особи, винної у вчиненні злочину, покарання або припинення подальшого його відбування.

Звільнення від покарання застосовується виключно до осіб, які визнані винними обвинувальним вироком суду та засуджені до відбування покарання.

Звільнення від покарання і його відбування
2 групи:

Звільнення від покарання

у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України);

на підставі актів про амністію (ст. 86 КК України) або помилування (ст. 87 КК України).

Звільнення від відбування покарання

з випробуванням (ст. 75 КК України);

з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 7 років (ст. 79 КК України);

у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 КК України);

умовно-дострокове звільнення (ст. 81 КК України);

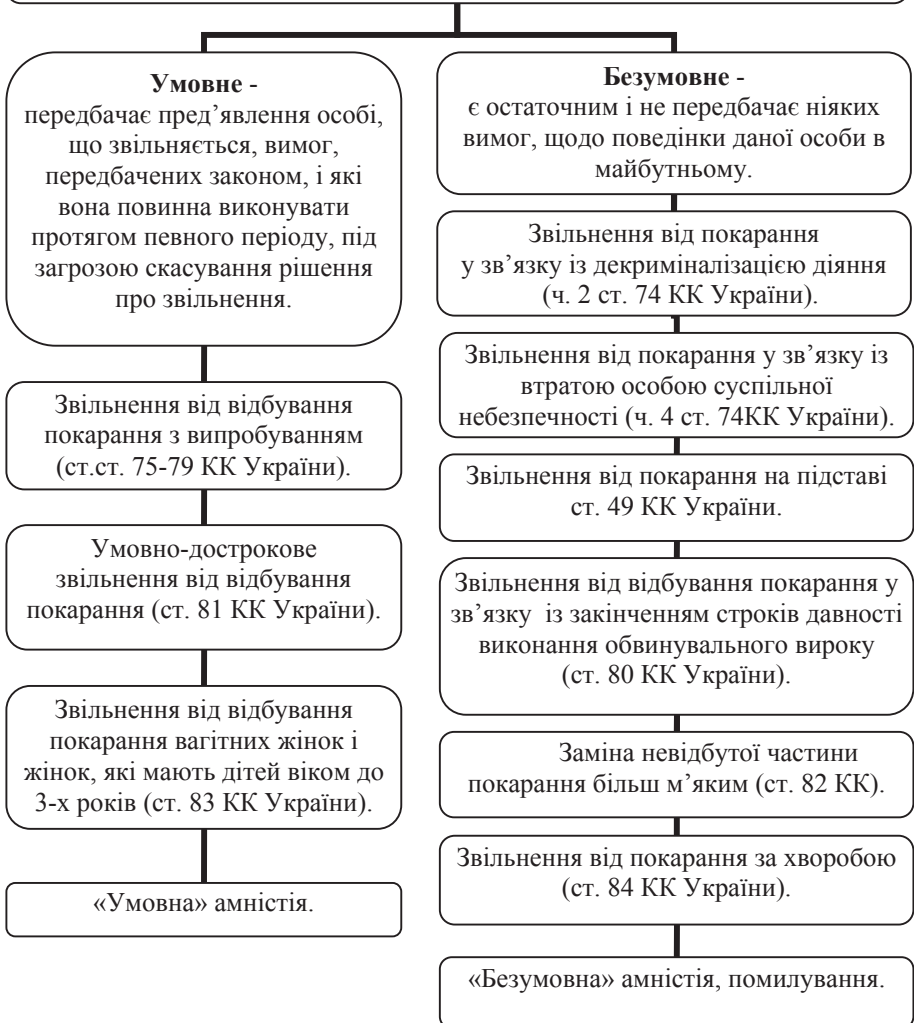
заміна невідбутої частини покарання більш м'яким (ст. 82 КК України);

вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3-х років (ст. 83 КК України);

за хворобою (ст. 84 КК України).

Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або із звільненням від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості (ч. 3 ст. 88 КК України)

Звільнення від покарання і його відбування
2 групи:

Звільнення від відбування покарання з випробуванням

- полягає у звільненні засудженого від основного покарання за умови, що він протягом визначеного судом іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки (ст. 75 КК України).

При звільненні від відбування покарання з випробуванням:

- 1) призначаючи покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше 5 років, суд має дійти висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання;
- 2) суд приймає таке рішення у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше 5 років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням;
- 3) суд враховує тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи;
- 4) іспитовий строк встановлюється судом тривалістю від 1 до 3 років.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням не допускається:

- 1) якщо особі призначено основне покарання у вигляді штрафу, громадських робіт, арешту, тримання у дисциплінарному батальоні для військовослужбовців, позбавлення волі на строк понад 5 років;
- 2) якщо суд, враховуючи обставини справи, не вбачає можливості звільнення даної особи.

Підставою для застосування ст. 75 КК України є висновок суду про можливість виправлення та перевиховання засудженого без реального відбування ним покарання.

На засудженого, що звільняється від відбування покарання, суд може покласти такі **обов'язки** (ст. 76 КК України):

- 1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого;
- 2) не виїжджати за межі України на постійне проживання без дозволу кримінально-виконавчої інспекції;
- 3) повідомляти кримінально-виконавчу інспекцію про зміну місця проживання, роботи або навчання;
- 4) періодично з'являтися для реєстрації в кримінально-виконавчій інспекції;
- 5) пройти курс лікування від алкоголізму, наркоманії або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

Види звільнення з випробуванням

Повне

- особа повністю звільняється від призначеного покарання.

Часткове

- особа повністю звільняється від призначеного основного покарання, але їй призначаються додаткові покарання (ст. 77 КК України) у виді:

штрафу;

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК України)

застосовується:

- щодо вагітних жінок, або жінок, які мають дітей віком до 7 років;

- при призначенні їм покарання у виді обмеження волі або у виді позбавлення волі;

не застосовується:

- щодо жінок які не є вагітними, не мають дітей (у випадку позбавлення батьківських прав) або мають дітей понад 7 років;

- щодо засуджених до таких видів основних покарань: штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження до військовослужбовців, довічне позбавлення волі;

- щодо засуджених до позбавлення волі на строк понад 5 років за тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Тривалість іспитового строку встановлюється в межах строку, на який згідно з законодавством жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною 7-річного віку.

Суд може звільнити засуджену від відбування як основного, так і додаткового покарання (на відміну від ст.ст. 75–78 КК України).

Контроль за поведінкою таких засуджених здійснюється кримінально-виконавчою інспекцією.

Звільнена від відбування покарання з випробуванням вагітна жінка і жінка, яка має дітей віком до семи років зобов'язана:

- виконати покладені на неї судом обов'язки, передбачені у ст. 76 КК України;

- не відмовлятися від дитини;

- не передавати дитину в дитячий будинок;

- не зникати з місця проживання;

- не ухилятися від виховання дитини та догляду за нею;

- не вчиняти (систематично) правопорушення, що потягнули за собою адміністративні стягнення і свідчили б про небажання засудженої стати на шлях виправлення.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 КК України)

Давність виконання обвинувального вироку - це встановлений законом строк, після спливу якого обвинувальний вирок не виконується (з причин, що не залежать від волі засудженого).

Недбалість працівників суду або органу, що виконує вироки суду.

Тяжка хвороба засудженого.

Стихійне лихо - пожежа, землетрус тощо.

Умови звільнення від відбування покарання за ст. 80 КК України:

- набрання чинності обвинувальним вироком;

- обвинувальний вирок не було виконано у встановлені строки;

- засуджений не ухилявся від відбування покарання;

- засуджений не вчиняв нових злочинів (середньої тяжкості, тяжких або особливо тяжких);

- закінчилися строки, передбачені у ч.ч. 1 і 3 ст. 80 КК України.

Строки давності щодо додаткових покарань визначаються основним покаранням, призначеним за вироком суду.

Ухилення від відбування покарання - це умисні діяння засудженого, спрямовані на невиконання покарання.

Особи, звільнені від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, відповідно до ч. 3 ст. 88 і ч. 2 ст. 90 КК України визнаються такими, що не мають судимості.

Особа звільняється від відбування покарання, якщо минули такі строки:

2 роки - у разі засудження до покарання менш суворого, ніж обмеження волі;

3 роки - у разі засудження до покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості;

5 років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі за злочин середньої тяжкості, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше 5 років за тяжкий злочин;

10 років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк понад 5 років за тяжкий злочин, а також при засудженні до позбавлення волі на строк не більше 10 років за особливо тяжкий злочин;

15 років - у разі засудження до покарання у виді позбавлення волі на строк більше 10 років за особливо тяжкий злочин.

Перебіг давності зупиняється, якщо засуджений ухиляється від відбування покарання. У цих випадках перебіг давності відновлюється з дня з'явлення засудженого для відбування покарання або з дня його затримання. У цьому разі строки давності, передбачені п.п. 1–3 ч. 1 ст. 80 КК України, подвоюються.

Перебіг давності переривається, якщо до закінчення строків, зазначених у ч.ч. 1 та 3 ст. 80 КК України, засуджений вчинить новий середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин. Обчислення давності в цьому випадку починається з дня вчинення нового злочину.

Питання про застосування давності до особи, засудженої до довічного позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі замінюється позбавленням волі.

Давність не застосовується у разі засудження за злочини проти миру та безпеки людства, передбачені ст.ст. 437–439 та ч. 1 ст. 442 КК України.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 81 КК України)

- особа достроково припиняє відбування покарання у виді:

виправних робіт;

службових обмежень для
військовослужбовців;

обмеження волі;

тримання в дисциплінарному батальйоні
військовослужбовців;

позбавлення волі.

Якщо засудженому крім основного покарання було призначене ще і додаткове, то при умовно-достроковому звільненні від відбування основного покарання, суд може вирішити питання про звільнення від відбування і додаткового покарання повністю або частково.

Підстави застосування умовно-дострокового звільнення:

1) виправлення засудженого, яке він довів сумлінною поведінкою і ставленням до праці;

2) засуджений фактично відбув:

- не менше 1/2 строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, а також за необережний тяжкий злочин;

- не менше 2/3 строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі;

- не менше 3/4 строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання.

У разі вчинення особою, до якої було застосовано умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 81 КК України), протягом невідбутої частини покарання нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими ст.ст. 71 і 72 КК України.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким
(ст. 82 КК України)

При заміні невідбутої частини покарання більш м'яким, не відбувається звільнення засудженої особи від відбування покарання, а здійснюється лише заміна даного покарання на інший його вид, що є більш м'яким.

Умови застосування ст. 82 КК України:

1) засуджений відбуває покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк;

2) більш м'яке покарання призначається в межах строків, установлених у Загальній частині КК України для даного виду покарання, і не повинне перевищувати невідбутого строку покарання, призначеного вироком;

3) у разі заміни невідбутої частини основного покарання більш м'яким засудженого може бути звільнено також і від додаткового покарання у виді позбавлення права займати певні посади чи займатися певною діяльністю;

4) заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована, якщо засуджений став на шлях виправлення.

До засуджених, яким покарання замінене більш м'яким, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення за правилами, передбаченими ст. 81 КК України.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким можлива після фактичного відбуття засудженням:

- не менше 1/3 строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, а також за необережний тяжкий злочин;

- не менше 1/2 строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, коли особа раніше відбувала покарання у виді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона була засуджена до позбавлення волі;

- не менше 2/3 строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і вчинила новий умисний злочин протягом невідбутої частини покарання.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (ст. 83 КК України) обумовлено:

необхідністю створення жінці та її дитині сприятливих умов для проживання;

можливістю досягнення мети покарання без подальшого його відбування.

Умови застосування ст. 83 КК України:

- засудження жінки до обмеження волі або до позбавлення волі, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше 5 років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини;

- жінка стала вагітною або народила дитину під час відбування покарання;

- жінка має сім'ю або родичів, що дали згоду на спільне з нею проживання;

- жінка має можливість самостійно забезпечити належні умови для виховання дитини.

Суд може звільнити від відбування покарання в межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною 3-річного віку.

Контроль за поведінкою таких жінок здійснюється кримінально-виконавчою інспекцією за місцем проживання.

При досягненні 3-річного віку або у разі смерті дитини, суд, з урахуванням поведінки засудженої, може:

- звільнити її від відбування покарання;

- замінити покарання більш м'яким;

- направити її для відбування призначеного вироком суду покарання.

Якщо засуджена, яка була звільнена від відбування покарання

- відмовляється від дитини;

- передала її у дитячий будинок;

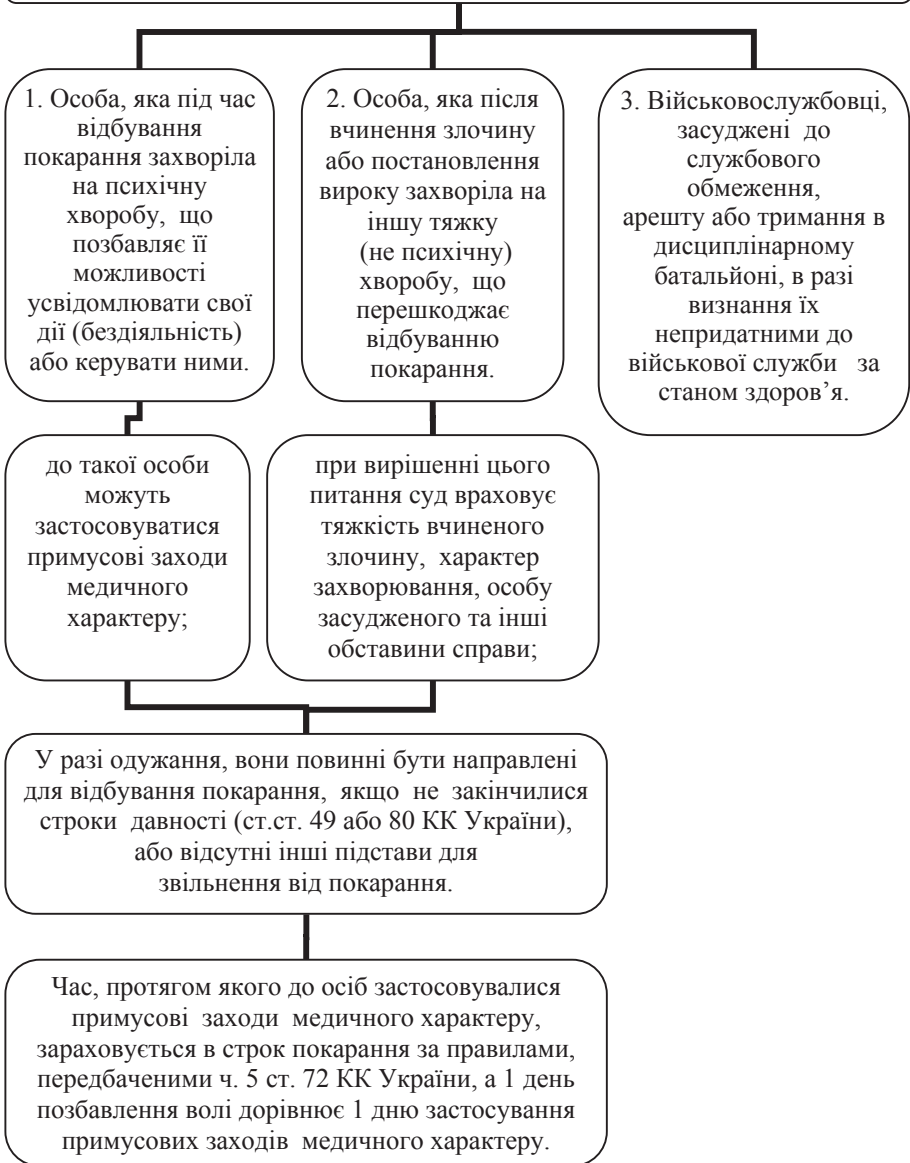
- зникла з місця проживання;

- ухиляється від виховання дитини або догляду за нею;

- систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про небажання стати на шлях виправлення;

суд може за поданням контролюючого органу направити засуджену для відбування покарання, призначеного за вироком.

Якщо в період звільнення від відбування покарання засуджена вчинила новий злочин, суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у ст.ст. 71 і 72 КК України.

Звільняється від покарання за хворобою (ст. 84 КК України)

Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування (ст. 85 КК України)

- це правові інститути вибачення державою осіб, які вчинили злочини, з повним або частковим анулюванням юридичних наслідків останніх.

Амністія (ст. 86 КК України)
- це вид звільнення від відбування покарання певної, але індивідуально невизначеної категорії осіб, визнаних винними у вчиненні злочинів.

Помилування (ст. 87 КК України)
- це індивідуальне державно-владне веління у формі пробачення особі, яка вчинила злочин будь-якої тяжкості.

Амністія

оголошується спеціальним законом про амністію;

цей закон приймає Верховна Рада України;

приймається не частіше 1 разу протягом календарного року;

Амністія - це:

повне звільнення від відбування покарання;

часткове звільнення від відбування покарання.

Амністія застосовується до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину обвинувальним вироком суду, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вирoki стосовно цих осіб не набрали законної сили.

Амністія **не може бути застосована** до
(згідно ст. 4 Закону «Про застосування амністії в Україні»):

а) осіб, стосовно яких здійснюється досудове розслідування або судове провадження до постановлення судом обвинувального вироку;

б) осіб, яким смертну кару в порядку помилування замінено на позбавлення волі, і до осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі;

в) осіб, які мають дві і більше судимості за вчинення умисних тяжких та/або особливо тяжких злочинів;

г) осіб, яких засуджено за злочини проти основ національної безпеки України, терористичний акт, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах;

г) осіб, яких засуджено за вчинення умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину, крім зазначених у пункті «г» цієї статті, які відбули менше 2/3 призначеного вироком суду основного покарання;

д) осіб, яких засуджено за злочин або злочини, що спричинили загибель двох і більше осіб;

е) осіб, стосовно яких протягом останніх 10 років було застосовано амністію або помилування незалежно від зняття чи погашення судимості та які знову вчинили умисний злочин;

є) осіб, які не відшкодували завдані ними збитки або не усунули заподіяну злочином шкоду.

Амністія також не застосовується до осіб, засуджених за умисне вбивство; катування; насильницьке донорство; незаконне позбавлення волі або викрадення людини; захоплення заручників; торгівлю людьми або іншу незаконну угоду стосовно людини; за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; розбій; вимагання; порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, що спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, вчинене особою, яка перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, або особою, яка зникла з місця дорожньо-транспортної пригоди; за одержання неправомірної вигоди службовою особою; застосування зброї масового знищення; геноцид; посягання на життя представника іноземної держави; піратство; найманство.

Рішення про застосування або незастосування амністії приймається судом стосовно кожної особи індивідуально після ретельної перевірки матеріалів особової справи та відомостей про поведінку засудженого під час відбування покарання.

Види амністії:

повна амністія
- це повне звільнення зазначених у законі про амністію осіб від відбування покарання, призначеного судом;

часткова амністія - це часткове звільнення зазначених у законі про амністію осіб від відбування покарання, призначеного судом;

умовна амністія
- це поширення дії повної або часткової амністії на ті діяння, які вчинені до певної дати після оголошення амністії, за умови обов'язкового виконання до цієї дати вимог, передбачених у законі про амністію;

Оскільки за загальним правилом дія закону про амністію поширюється на злочини, вчинені до дня набрання ним чинності включно, і не поширюється на злочини, що тривають або продовжуються, якщо вони закінчені, припинені або перервані після прийняття закону про амністію, то вказаний вид амністії є винятковим.

Особи, які підлягають звільненню від відбування (подальшого відбування) покарання за амністією, повинні бути звільнені протягом 3-х місяців після опублікування закону про амністію.

Помилування

Оголошується актом про помилування (указом).

Здійснює Президент України стосовно індивідуально визначеної особи.

Помилування здійснюється у виді:

- заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше 25 років;

- повного або часткового звільнення від відбування як основного, так і додаткового покарання;

- заміни (основного та додаткового) покарання або невідбутої його частини більш м'яким покаранням (але не довічного позбавлення волі).

Указом про помилування не передбачається зняття судимості. Суд здійснює зняття судимості згідно ст. 91 КК України та відповідних положень КПК України.

Клопотання про помилування може бути подано після набрання вироком законної сили.

У разі відхилення Комісією при Президентові України у питаннях помилування клопотання про помилування повторне клопотання щодо особи, засудженої до довічного позбавлення волі, за відсутності нових обставин, що заслуговують на увагу, може бути внесено на розгляд цієї Комісії не раніш як через 5 років, а щодо інших засуджених - не раніш як через рік із часу відхилення попереднього клопотання.

Право клопотати про помилування

має особа, яка:

- засуджена судом України і відбуває покарання в Україні;

- засуджена судом іноземної держави і передана для відбування покарання в Україну без умови про незастосування помилування, вирок суду щодо якої приведено у відповідність із законодавством України;

- засуджена в Україні і передана для відбування покарання іноземній державі, якщо ця держава погодилася визнати і виконати прийняте в Україні рішення про помилування.

Під час розгляду клопотань про помилування береться до уваги:

ступінь тяжкості вчиненого злочину;

строк відбутого покарання;

особа засудженого;

щире каяття;

активне сприяння розкриттю злочину;

поведінка і ставлення особи до праці до засудження та в установах й інших органах виконання покарань;

стан відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди та інші обставини;

думка адміністрації установи виконання покарань або іншого органу, який виконує покарання, спостережної комісії, служби у справах неповнолітніх, місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування, громадських організацій, трудових колективів тощо про доцільність помилування.

Тема 18: Судимість**Судимість**

- правовий стан особи, що виникає у зв'язку з її засудженням і за зазначених у законі умов тягне настання для неї певних негативних наслідків.

Передумова виникнення судимості

- вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад злочину.

Правова підстава судимості

- обвинувальний вирок суду (з призначенням покарання), що набрав законної сили.

Особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості.

Ознаки судимості:

є наслідком засудження за вчинення злочину і триває після відбування покарання;

це особливий правовий статус особи;

полягає в обмеженнях та інших несприятливих наслідках;

має чітко визначені часові рамки;

умови перебігу судимості та й інші кримінально-правові наслідки визначені КК України.

Кримінально-правові наслідки судимості:

може виступати як кваліфікуюча ознака за вчинення нового злочину;

при вчиненні нового злочину може утворювати рецидив;

є перепоною для звільнення від кримінальної відповідальності (ст.ст. 45-48 КК України);

враховується при виборі окремих видів покарань;

характеризує особу винного;

впливає на вирішення питання про умовно-дострокове звільнення;

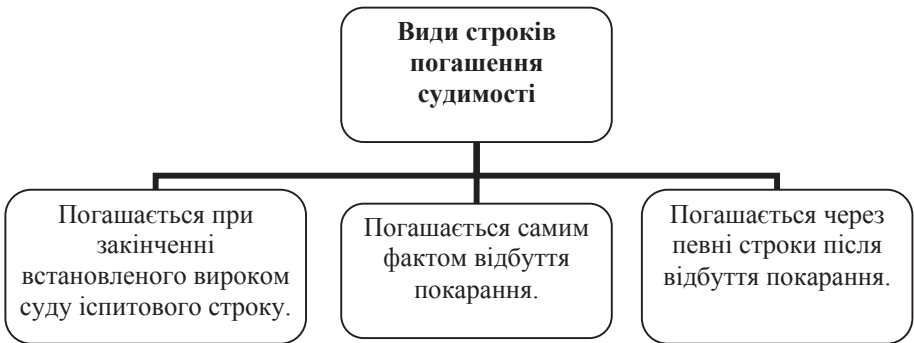
враховується у разі заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Загальноправові наслідки судимості:

обмеження у сфері конституційно-правових відносин;

обмеження у сфері цивільно-правових відносин;

обмеження у сфері трудових відносин.

Строки погашення судимості

протягом **1 року** з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину

особи, засуджені до основного покарання у виді штрафу в розмірі не більше 3000 н.м.д.г., громадських робіт, виправних робіт або арешту;

протягом **2 років** з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину

особи, засуджені до обмеження волі, а також засуджені за злочин невеликої тяжкості до позбавлення волі;

протягом **3 років** з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину

особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за злочин середньої тяжкості;

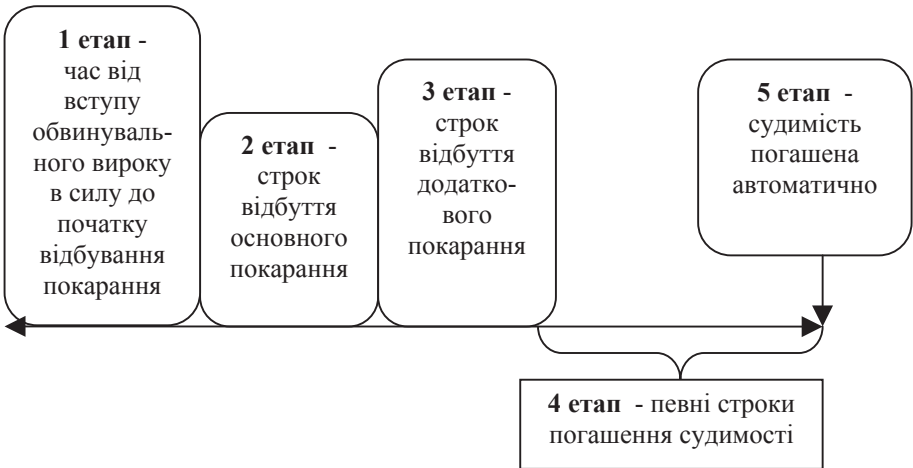
протягом **6 років** з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину

особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за тяжкий злочин;

протягом **8 років** з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину

особи, засуджені до позбавлення волі або основного покарання у виді штрафу за особливо тяжкий злочин.

Обчислення строків погашення судимості

Якщо особу було достроково звільнено від відбування покарання

Строк погашення судимості обчислюється з дня дострокового звільнення її від відбування покарання (основного та додаткового).

Якщо невідбуту частину покарання було замінено більш м'яким

Строк погашення судимості обчислюється з дня відбуття більш м'якого покарання (основного та додаткового).

Строк погашення судимості переривається:

якщо особа, що відбула покарання, до закінчення строку погашення судимості знову вчинить новий злочин (за цих умов перебіг строку погашення судимості переривається й обчислюється окремо за кожний злочин після фактичного відбуття покарання (основного та додаткового) за останній злочин).

Зняття судимості - припинення стану судимості до закінчення строків погашення судимості.

Зняття судимості на відміну від її погашення відбувається не автоматично, а за рішенням суду (і це є правом, а не обов'язком суду).

Підстави зняття судимості:

особа відбула покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі;

особа зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці довела своє виправлення;

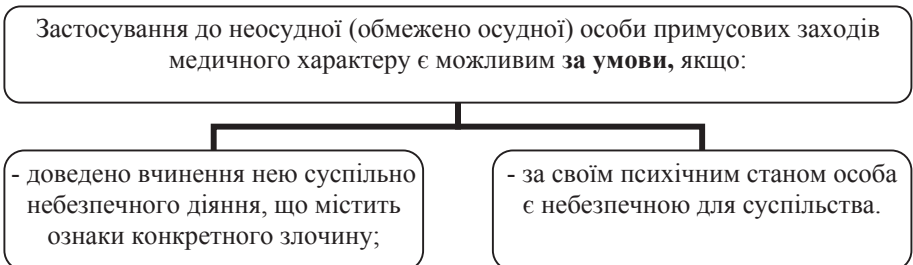
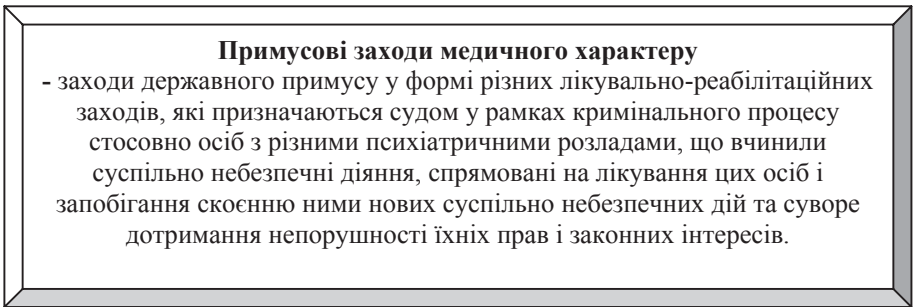
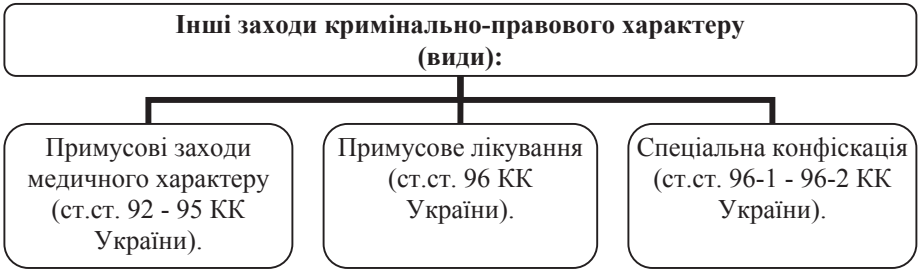
закінчилося не менш як 1/2 строку погашення судимості, зазначеного у ст. 89 КК України.

Судимість може бути достроково знята також на підставі акта амністії (у такому випадку дотримання вимог, встановлених у ч.ч. 1 і 2 ст. 91 КК України, не вимагається).

ВАЖЛИВО!

Порядок зняття судимості встановлюється КПК України.

Тема 19: Інші заходи кримінально-правового характеру

**Примусові заходи медичного характеру
можуть бути застосовані судом до осіб:**

які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння (такі особи не підлягають кримінальній відповідальності);

які вчинили у стані обмеженої осудності злочини (такі особи підлягають кримінальній відповідальності);

які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку (такі особи не підлягають покаранню, до них за призначенням суду можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру, а після одужання вони можуть підлягати покаранню);

які вчинили злочин у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання (вони можуть бути звільнені від подальшого відбування покарання, і суд має право застосовувати до них примусові заходи медичного характеру чи передати на піклування органів охорони здоров'я. У разі припинення примусових заходів медичного характеру такі особи можуть підлягати подальшому відбуванню покарання.

ВАЖЛИВО!

**Застосування примусових заходів медичного характеру є правом,
а не обов'язком суду.**

Види примусових заходів медичного характеру:

Надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку - може бути застосоване судом стосовно особи, яка страждає на психічні розлади і вчинила суспільно небезпечне діяння, якщо особа за станом свого психічного здоров'я не потребує госпіталізації до психіатричного закладу;

Госпіталізація до психіатричного закладу із звичайним наглядом - може бути застосована судом щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння потребує тримання у психіатричному закладі і лікування у примусовому порядку;

Госпіталізація до психіатричного закладу із посиленням наглядом - може бути застосована судом щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на життя інших осіб, і за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства, але потребує тримання у психіатричному закладі та лікування в умовах посиленого нагляду;

Госпіталізація до психіатричного закладу із суворим наглядом - може бути застосована судом щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на життя інших осіб, а також щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння становить особливу небезпеку для суспільства і потребує тримання у психіатричному закладі та лікування в умовах суворого нагляду.

Якщо не буде визнано за необхідне застосування до психічно хворого примусових заходів медичного характеру, а також у разі припинення застосування таких заходів, суд може передати його на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.

Критерії, які суд повинен враховувати при призначенні примусових заходів медичного характеру

Характер і тяжкість захворювання (**медичний критерій**).

Тяжкість вчиненого діяння (**юридичний критерій** - ст. 12 КК України).

Ступінь небезпечності психічно хворого для себе чи оточуючих осіб (**соціальний критерій**).

Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру

Здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку психіатричну допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.

Особи, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру, підлягають огляду комісією лікарів-психіатрів не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про наявність підстав для звернення до суду із заявою про припинення або про зміну застосування такого заходу.

Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється таким чином:

У разі відсутності підстав для припинення або зміни застосування примусового заходу медичного характеру представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, направляє до суду заяву, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність **продовження** застосування примусового заходу медичного характеру.

У разі необхідності продовження застосування примусового заходу медичного характеру понад 6 місяців представник психіатричного закладу (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, повинен направити до суду за місцем знаходження психіатричного закладу заяву про **продовження** застосування примусового заходу. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження надання особі такої психіатричної допомоги. В подальшому продовження застосування примусового заходу медичного характеру проводиться кожного разу на строк, який не може перевищувати 6 місяців.

У разі **припинення** застосування примусових заходів медичного характеру через змінення психічного стану особи на краще, суд може передати її на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.

У разі **припинення** застосування примусових заходів медичного характеру через видужання особи, які вчинили злочини у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку, підлягають покаранню на загальних засадах, а особи, які захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання, можуть підлягати подальшому відбуванню покарання.

Час, протягом якого застосовувалися примусові заходи медичного характеру, зараховується у строк покарання.

1 день застосування примусових заходів
медичного характеру =

8 годинам громадських робіт;

1 дню позбавлення волі, тримання в дисциплінарному
батальйоні військовослужбовців або арешту;

2 дням обмеження волі;

3 дням службових обмежень військовослужбовців або
виправних робіт.

Примусове лікування

- захід кримінально-правового примусу, що може бути застосований судом,
незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочини та
мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

Хвороби, що становлять небезпеку для здоров'я людей:
проказа, холера, чума, туберкульоз легенів у фазі розпаду тощо.

Соціально небезпечні захворювання: алкоголізм та наркоманія.

Примусове лікування здійснюється

якщо особа засуджена до позбавлення
волі або обмеження волі;

за місцем відбування покарання
(заклади медичної служби
кримінально-виконавчих установ);

якщо особі призначене інше
покарання;

у спеціальних лікувальних
закладах.

Спеціальна конфіскація - це примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину, передбаченого ст. 354 та ст.ст. 364, 364-1, 365-2, 368 - 369-2 розділу XVII Особливої частини КК України, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями.

Спеціальна конфіскація **застосовується** у разі, якщо гроші, цінності та інше майно:

- 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є доходами від такого майна;
- 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення;
- 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, - переходять у власність держави;
- 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

Зазначені вище гроші, цінності та інше майно підлягають спеціальній конфіскації, якщо особа, яка прийняла майно, знала або повинна була знати, що таке майно одержано внаслідок вчинення злочину, передбаченого ст. 354 та ст.ст. 364, 364-1, 365-2, 368 - 369-2 розділу XVII Особливої частини КК України, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями.

Спеціальна конфіскація **не застосовується** до грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у ст. 96-2 КК України, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю) або призначені для відшкодування шкоди, завданої злочинцем.

Тема 20: Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру

1. вчинення її уповноваженою особою від її імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 209 і 306, ч.ч.1 і 2 ст. 368-3, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 КК України;

2. незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 209 і 306, ч.ч.1 і 2 ст. 368-3, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 КК України;

3. вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 258 - 258-5 КК України;

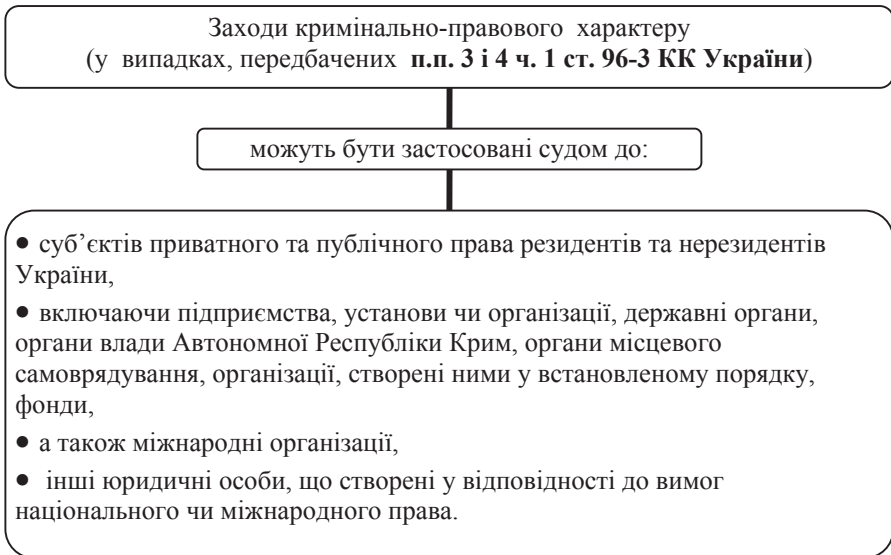
4. вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України.

Уповноважена особа юридичної особи - службова особа юридичної особи, а також інша особа, яка відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору має право діяти від імені юридичної особи.

Злочини, передбачені ст.с. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-3, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369, 369-2, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК,

визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони:

- призвели до отримання нею неправомірної вигоди або
- створили умови для отримання такої вигоди, або
- були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

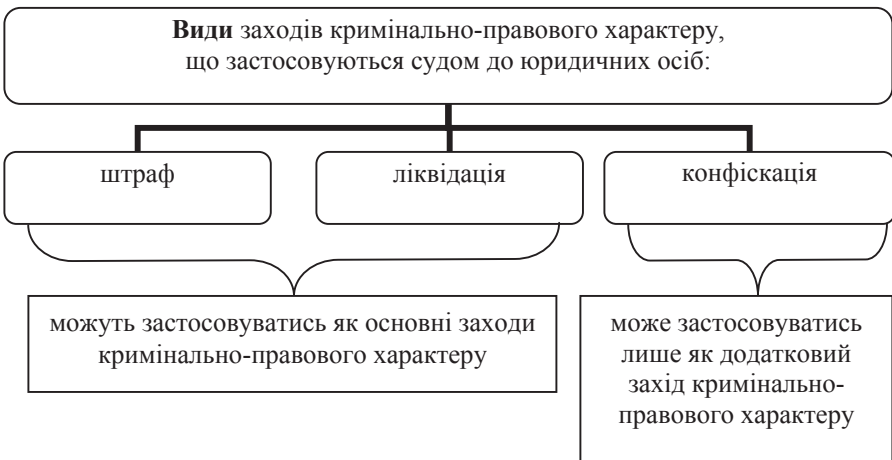
Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 % в юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то:

дана юридична особа **несе цивільну відповідальність** у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочинном, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління.

Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру (ч. 1 ст. 96-5 КК України)

Якщо з дня вчинення уповноваженою особою юридичної особи будь-якого злочину, зазначеного у ст. 96-3 КК України, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки:

- 1) три роки - у разі вчинення злочину невеликої тяжкості;
- 2) п'ять років - у разі вчинення злочину середньої тяжкості;
- 3) десять років - у разі вчинення тяжкого злочину;
- 4) п'ятнадцять років - у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

Штраф (ст. 96-7 КК України) – це грошова сума, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення

у разі одержання юридичною особою неправомірної вигоди:

суд застосовує штраф виходячи з **двократного розміру** незаконно одержаної неправомірної вигоди.

у разі коли неправомірну вигоду не було одержано, або її розмір неможливо обчислити:

суд, застосовує штраф у таких розмірах:

за злочин невеликої тяжкості
- від 5000 до 10000 н.м.д.г.;

за злочин середньої тяжкості
- від 10000 до 20000 н.м.д.г.;

за тяжкий злочин
- від 20000 до 50000 н.м.д.г.;

за особливо тяжкий злочин
- від 50000 до 75000 н.м.д.г.

З урахуванням майнового стану юридичної особи суд може застосувати штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до 3 років.

Конфіскація майна (ст. 96-8 КК України) – примусове безоплатне вилучення у власність держави майна юридичної особи

застосовується судом у разі **ліквідації** юридичної особи згідно з КК України.

Ліквідація (ст. 96-9 КК України) – припинення діяльності юридичної особи

застосовується судом

у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених ст.ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258 - 258-5, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (ст. 96-10 КК України)

Судом враховуються:

- ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину;
- ступінь здійснення злочинного наміру;
- розмір завданої шкоди;
- характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою;
- вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину.

Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю злочинів (ст. 96-11 КК України)

У межах одного провадження суд, застосувавши до юридичної особи заходи кримінально-правового характеру за кожен злочин окремо, визначає остаточний основний захід *шляхом поглинення менш суворого заходу більш суворим.*

У разі наявності невиконаного заходу за попереднім вироком (вироками) суду кожний наступний захід виконується самостійно.

ВАЖЛИВО!

Окрім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно з КК України.

Тема 21: Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Коли йдеться про кримінальну відповідальність і покарання неповнолітніх, то такими особами слід уважати осіб, які досягли 16-річного, в ряді випадків 14-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років.

Можуть бути застосовані такі види основних покарань, за рішенням суду:

штраф;

громадські роботи;

виправні роботи;

арешт;

позбавлення волі на певний строк.

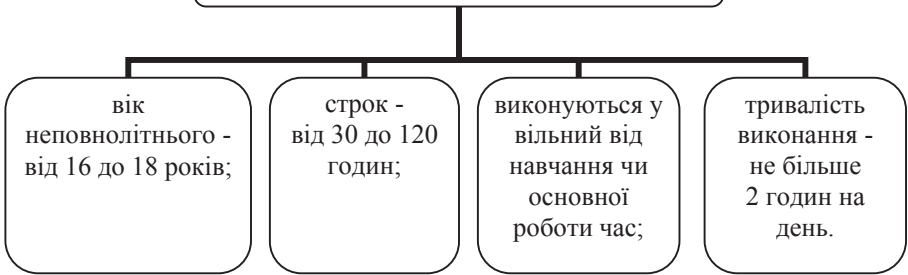
Штраф

застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення.

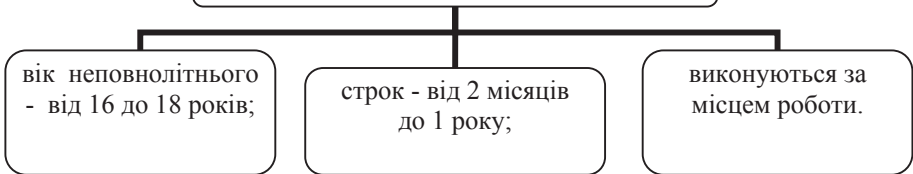
Мінімальний розмір штрафу - 30 н.м.д.г. (ч. 2 ст. 53 КК України).

Максимальний розмір штрафу визначається санкцією статті Особливої частини КК України, але не може перевищувати 500 н.м.д.г.

Умови призначення громадських робіт

Умови призначення виправних робіт

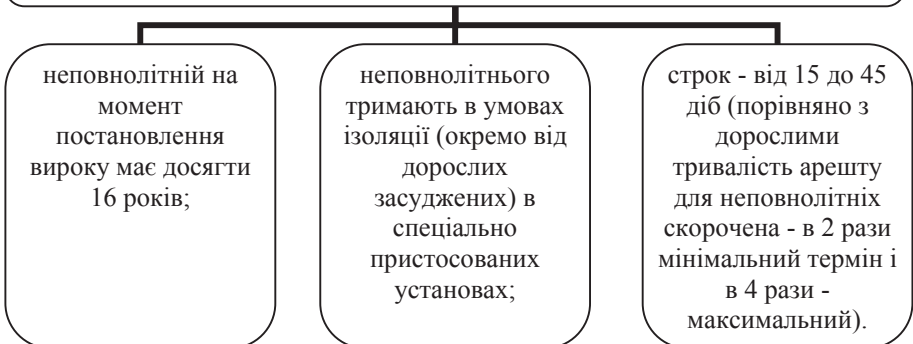

Із заробітку неповнолітнього, засудженого до виправних робіт, здійснюється відрахування в дохід держави в розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 5 до 10 %.

Арешт

- тримання неповнолітнього в ізоляції від суспільства.

Умови:

Позбавлення волі може бути призначене неповнолітньому:

за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості - на строк не більше 1 року 6 місяців;

за злочин середньої тяжкості - на строк не більше 4 років;

за тяжкий злочин - на строк не більше 7 років;

за особливо тяжкий злочин - на строк не більше 10 років;

за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини - на строк до 15 років.

Позбавлення волі не може бути призначене неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості.

Якщо неповнолітньому призначене покарання у виді позбавлення волі, то він відбуває таке покарання у спеціальній виховній установі.

При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів чи за сукупністю вироків, остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати 15 років.

При призначенні покарання неповнолітньому суд має керуватися загальними засадами призначення покарання (ст.ст. 65-67 КК України) та обов'язково враховувати положення ст. 103 КК України:

- умови життя та виховання неповнолітнього;

- вплив на нього дорослих;

- рівень його розвитку;

- інші особливості особи неповнолітнього.

Види звільнення від відбування покарання неповнолітніх:

1. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.

2. Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

3. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

4. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

1. Звільнення від відбування покарання з випробуванням

Умови звільнення від відбування покарання з випробуванням:

1) з урахуванням тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин справи;

2) якщо неповнолітній засуджений до покарання у виді арешту або позбавлення волі на строк не більше 5 років;

3) якщо суд дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього без реального відбування визначеного йому покарання.

Суд може покласти на окрему особу, за її згодою або на її прохання, обов'язок щодо нагляду за засудженим та проведення з ним виховної роботи.

2. Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру

Умови звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру

1) особа на момент розгляду справи має бути неповнолітньою;

2) вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості;

3) щире каяття;

4) подальша бездоганна поведінка.

Види примусових заходів виховного характеру:

застереження;

обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;

передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;

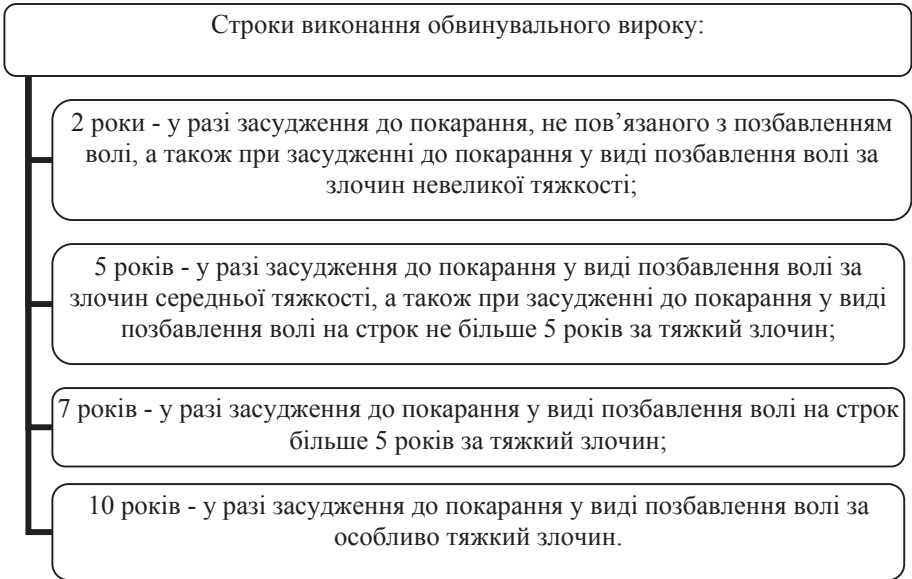
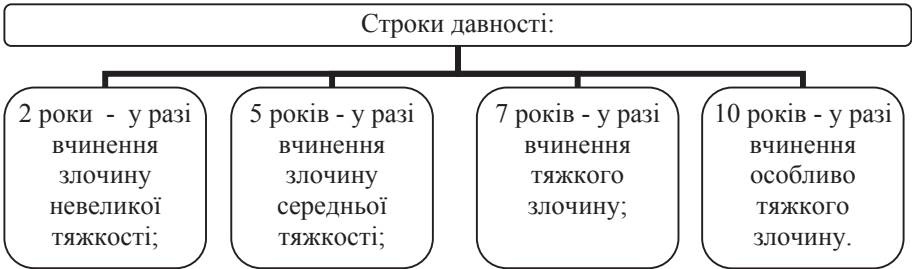
покладення на неповнолітнього, який досяг 15-річного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;

направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує 3 років. Умови перебування в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.

До неповнолітнього може бути застосовано кілька примусових заходів виховного характеру. Тривалість заходів виховного характеру, передбачених у п.п. 2 і 3 ч. 2 ст. 105 КК України, встановлюється судом, який їх призначає.

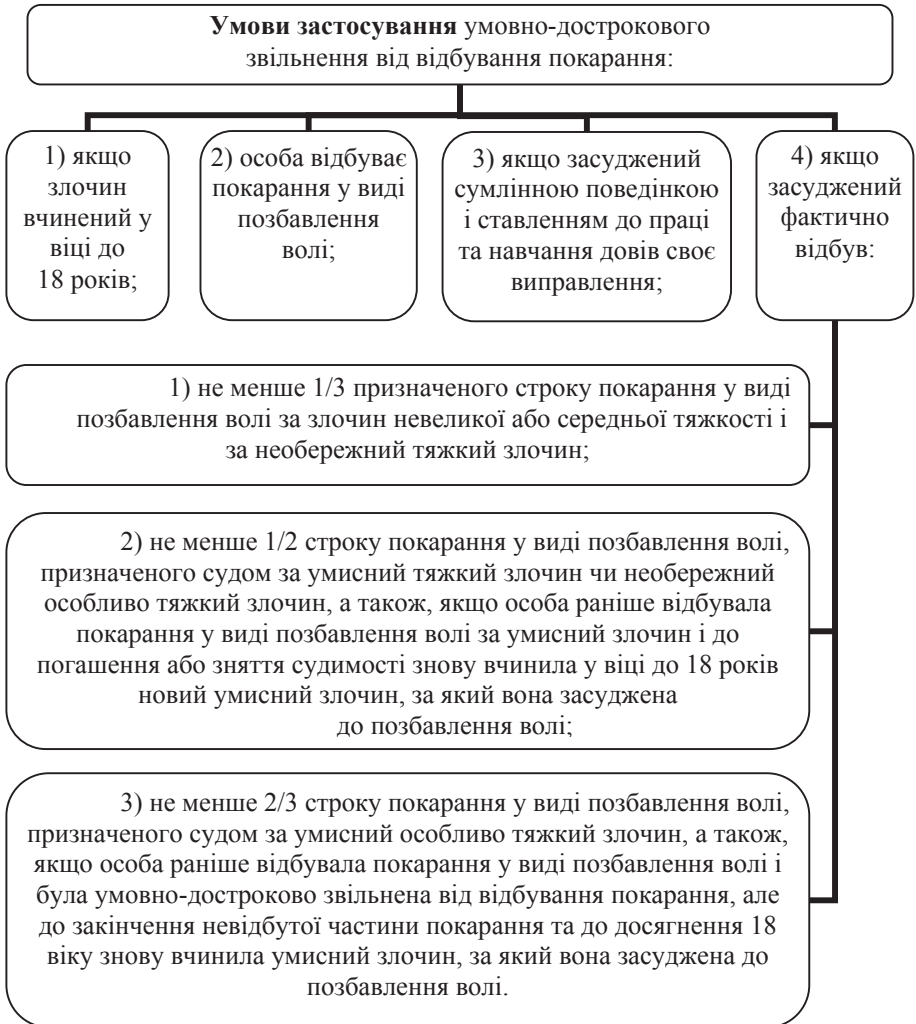
Суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом.

3. Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності

Подвоєння тривалості строку давності виконання обвинувального вироку при його зупиненні (ч. 3 ст. 80 КК України) поширюється і на неповнолітніх.

4. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання

У разі вчинення особою, щодо якої застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, протягом невідбутої частини покарання нового злочину суд призначає їй покарання за правилами, передбаченими у ст.ст. 71 і 72 КК України.

Погашення та зняття судимості

- застосовується до осіб, які вчинили злочин до досягнення ними 18-річного віку, відповідно до ст.ст. 88–91 КК України з урахуванням положень, передбачених ст. 108 КК України.

Визнаються такими, що не мають судимості:

- засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, після виконання цього покарання;

- засуджені до позбавлення волі за злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо вони протягом 1 року з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину;

- засуджені до позбавлення волі за тяжкий злочин, якщо вони протягом 3 років з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину;

- засуджені до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом 5 років з дня відбуття покарання не вчинять нового злочину.

Дострокове зняття судимості допускається лише щодо особи:

- яка відбула покарання у виді позбавлення волі;
- за тяжкий або особливо тяжкий злочин;
- вчинений у віці до 18 років;
- за підставами, передбаченими в ч. 1 ст. 91 КК України;
- після закінчення не менш як 1/2 строку погашення судимості, зазначеного в ч. 2 ст. 108 КК України.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 1: Поняття, система та значення Особливої частини кримінального права. Наукові основи кваліфікації злочинів.

Особлива частина кримінального права – це підсистема кримінального права; сукупність норм, що встановлюють, які саме суспільно небезпечні діяння (дії чи бездіяльність) є злочинами, та які види покарань і в яких межах можуть бути застосовані до осіб, котрі їх вчинили.

Предметом Особливої частини кримінального права є вивчення кримінально-правових норм, що вказують на конкретні злочини, та практики їх застосування, проведення юридичного аналізу і визначення ступеня ефективності таких норм та їхніх груп, вдосконалення кримінально-правової політики у згаданій сфері, а також здійснення правильної та точної кваліфікації злочинів.

Система Особливої частини кримінального права – це науково обгрунтоване розташування норм, які визначають відповідальність за ті чи ті злочини, за певними групами (розділами) залежно від спільності родового об'єкта, а також один щодо одного всередині кожної групи (розділу).

Значення Особливої частини кримінального права

дає вичерпний перелік і описує ознаки тих суспільно небезпечних діянь, які держава визнає злочинами;

дає змогу чітко виявити характер і специфіку злочинних діянь, тож упливає на розробку та реалізацію заходів із запобігання й припинення

сприяє правильному застосуванню закону та тлумаченню його змісту;

створює умови для дотримання законності при притягненні осіб до кримінальної відповідальності та здійсненні правосуддя у кримінальних справах.

Основні складники системи (розділи Особливої частини КК України):

I. Злочини проти основ національної безпеки України

II. Злочини проти життя та здоров'я особи

III. Злочини проти волі, честі та гідності особи

IV. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

V. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

VI. Злочини проти власності

VII. Злочини у сфері господарської діяльності

VIII. Злочини проти довкілля

IX. Злочини проти громадської безпеки

X. Злочини проти безпеки виробництва

XI. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

XII. Злочини проти громадського порядку та моральності

XIII. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

XIV. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

XV. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

XVI. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Див. далі

Продовження

XVII. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

XVIII. Злочини проти правосуддя

XIX. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

XX. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Групи норм Особливої частини КК України:

Заборонювальні - забороняють певні суспільно небезпечні діяння під загрозою застосування кримінального покарання за їх учинення (наприклад, ч. 1 ст. 109, п. 5 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 186, ст. 257);

Роз'яснювальні - розкривають значення деяких понять і термінів, які вживаються у кримінальному законі (наприклад, примітка до ст. 176, п. 2 примітки до ст. 185, ч. 1 ст. 401);

Заохочувальні - встановлюють умови та підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності за певний злочин (наприклад, ч. 2 ст. 111, ч. 4 ст. 212, ч. 3 ст. 263, ч. 2 ст. 396).

Кваліфікація злочинів – це встановлення та юридичне закріплення точної відповідності між ознаками діяння, вчиненого суб'єктом, і ознаками складу злочину, передбаченого законом про кримінальну відповідальність.

Зміст кваліфікації злочинів

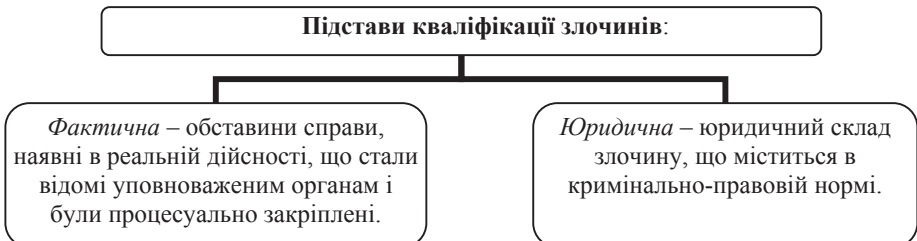
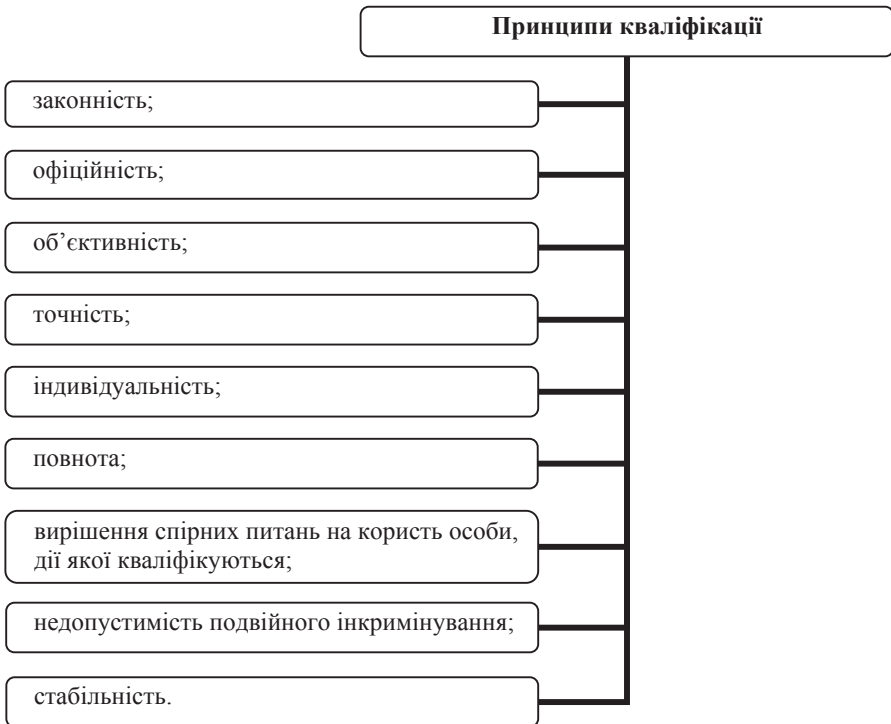
здійснюється уповноваженими на те державою особами – слідчими, прокурорами та суддями;

проводиться у відповідній процесуальній формі, а її результати закріплюються в актах вказаних вище органів;

тягне правові наслідки як для осіб, дії яких кваліфікуються, так і для державних органів;

спрямована на оцінку суспільно небезпечної поведінки особи, тому визначається кримінально-правова норма, що передбачає відповідальність за скоєне діяння.

Принципи кваліфікації злочинів – це система науково обґрунтованих, стабільних, свідомо застосовуваних, найбільш загальних положень, на підставі яких здійснюється вибір кримінально-правової норми, котра передбачає скоєне діяння, доводиться необхідність застосування саме цієї норми та процесуально закріплюється висновок, що діяння охоплюється саме обраною нормою.

Передумови правильної кваліфікації

глибоке вивчення та розуміння особою, що застосовує кримінально-правові норми, засад кримінального права, кримінально-правової політики держави, слідчої та судової практики;

правильне з'ясування та тлумачення змісту кримінального закону, всіх ознак конкретної кримінально-правової норми;

повне й усебічне дослідження фактичних ознак учиненого суспільно небезпечного діяння;

застосування правил кваліфікації злочинів, вироблених теорією та практикою, при обґрунтованому поєднанні ознак злочину, що встановлені законом, із ознаками вчиненого діяння.

Структура кваліфікації злочинів

Об'єкт кваліфікації – це діяння, що підлягає кримінально-правовій оцінці;

Суб'єкт кваліфікації – це органи, що здійснюють кримінально-правову оцінку діяння.

Зміст кваліфікації – це те, що складає її сутність, у зв'язку з чим розпочинається та заради чого здійснюється певна діяльність, тобто це оцінка скоєного з погляду кримінального закону як злочину чи незлочинної поведінки.

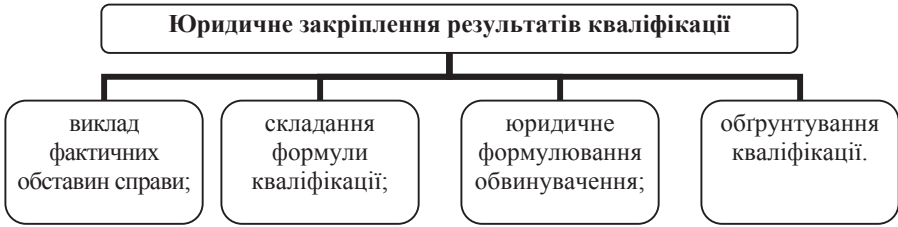
Види кваліфікації

офіційна (легальна) кваліфікація – це кваліфікація злочину, яку здійснюють уповноважені на те державною особою.

неофіційна (доктринальна) кваліфікація – це правова оцінка, яку здійснюють громадяни, адвокати, журналісти, науковці в наукових статтях, монографіях, підручниках, навчальних посібниках, у виступах на наукових конференціях тощо.

Правила кваліфікації злочинів

- 1) усі фактичні ознаки вчиненого мають відповідати юридичним ознакам складу злочину;
- 2) ознаки вчиненого злочину слід відмежовувати, відокремлювати від суміжних складів злочинів;
- 3) до вчиненого злочину завжди повинна застосовуватися та кримінально-правова норма, яка найбільш повно охоплює його ознаки;
- 4) за наявності у вчиненому діянні ознак загальної та спеціальної норм застосовують спеціальну норму;
- 5) кваліфікований склад злочину має пріоритет (перевагу) перед основним складом, а особливо кваліфікований – перед кваліфікованим і поглинає його;
- 6) діяння, при якому заподіяння шкоди додатковому безпосередньому об'єктові посягання є способом, складовою частиною заподіяння шкоди основному об'єктові, кваліфікується як один злочин; діяння, при вчиненні якого шкода додатковому об'єктові заподіюється факультативно, кваліфікується як сукупність злочинів;
- 7) спосіб учинення злочину не утворює сукупності злочинів, якщо він є обов'язковою, необхідною та невід'ємною ознакою певного діяння;
- 8) кожна наступна стадія завершення злочину поглинає попередню: склад закінченого злочину поглинає склад замаху, а склад замаху поглинає склад готування до цього злочину;
- 9) умисел завжди поглинає необережність, а будь-який вищий ступінь вини поглинає нижчий;
- 10) при конкуренції самостійної норми та норми про співучасть у більш тяжкому злочині застосовується норма про співучасть тощо.

Виклад фактичних обставин справи – це формулювання фактичного складу діяння, тобто опис поведінки особи й інших юридичних фактів, які встановлено (процесуально доведено), які мають кримінально-правове значення та в системному поєднанні утворюють фактичний склад злочину. При цьому опис не має зводитися до натуралістичного відтворення деталей (наприклад, це стосується кримінальних проваджень про вбивства з особливою жорстокістю або злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи). Водночас воно не повинно містити абстрактних юридичних формулювань, безпосередньо вжитих у кримінальному законі, бо це буде не виклад фактичного складу злочину, а юридичне формулювання обвинувачення.

Складання формули кваліфікації – це здійснення вказівки на статті Особливої, а за певних умов – і Загальної частин КК, які передбачають вчинене діяння через використання скорочених, умовних позначень.

Юридичне формулювання обвинувачення – це юридичні “розшифрування” та конкретизація формули кваліфікації, тобто це словесне посилення на кримінально-правові норми, що відображені у формулі кваліфікації; юридичні формулювання, що містяться в нормах кримінального закону, який встановлює відповідальність за вчинене посягання.

Обґрунтування кваліфікації – це діяльність уповноважених органів держави щодо підтвердження прийнятого рішення про кваліфікацію злочину за певною нормою (нормами) КК (воно полягає в наведенні доказової бази, формулюванні логічних і несуперечливих висновків тощо).

Формула кваліфікації

– це сукупність буквенних і цифрових позначень, які вказують на кримінально-правові норми, що підлягають застосуванню
(*наприклад, п. __ ч. __ ст. __ КК України*).

Спочатку вказуються частини відповідної статті Загальної частини КК (якщо їх треба ставити у вину), а потім – пункти, частини відповідної статті чи сама стаття Особливої частини КК.

ВАЖЛИВО!

I. Із Загальної частини КК у формулі кваліфікації злочинів застосовуються тільки такі норми: ч. 1 ст. 14 (готування до злочину); ч. 2 ст. 15 (закінчений замах); ч. 3 ст. 15 (незакінчений замах); ч. 3 ст. 27 (організатор); ч. 4 ст. 27 (підбурювач); ч. 5 ст. 27 (пособник) КК.

Навпаки, ч. 2 ст. 14, ч. 1 ст. 15 (крім замаху через бездіяльність), частини 1, 2, 6 і 7 ст. 27 КК не можуть бути застосовані при кваліфікації злочинів. Те, що саме наведені вище норми мають бути застосовані у формулі кваліфікації злочинів, впливає з положень ст. 16 і ч. 2 ст. 29 КК.

Так, ст. 16 КК «Кримінальна відповідальність за незакінчений злочин» встановлює, що кримінальна відповідальність за готування до злочину та замах на злочин настає за ст. 14 або ст. 15 і за тією статтею Особливої частини КК, котра передбачає відповідальність за закінчений злочин. На жаль, законодавець чітко не вказує, які саме частини цих статей мають бути застосовані при кваліфікації злочинів, однак це робить слідча та судова практика. Якщо ж особа вчиняє замах на злочин через бездіяльність, то при кваліфікації слід посилатися на ч. 1 ст. 15 і статтю Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за закінчений злочин, на який особа вчиняє замах (це пов'язане з тим, що частини 2 і 3 ст. 15 КК передбачають замах як дію, а тому кваліфікація з посиланням на ці частини при злочинній бездіяльності неможлива).

Частина 2 ст. 29 КК «Кримінальна відповідальність співучасників» чітко визначає, що організатор, підбурювач і пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, котра передбачає злочин, вчинений виконавцем.

II. Із Особливої частини КК у формулі кваліфікації злочинів застосовуються тільки статті (частини статей, пункти частин статей), що містять заборонювальні норми (наприклад, ст. 113, п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 185 КК). Навпаки, не застосовуються у формулі кваліфікації злочинів роз'яснювальні та заохочувальні норми.

Тема 2: Злочини проти основ національної безпеки України (розділ I Особливої частини, ст.ст. 109 – 114 КК України)

Злочини проти основ національної безпеки України – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що спричиняють істотну шкоду безпеці держави й суспільства в різних її сферах і пов’язаним із нею життєво важливим інтересам особи чи загрожують спричиненням такої шкоди, та переважній більшості з яких властива антидержавницька мета.

Родовим об’єктом злочинів проти основ національної безпеки України є національна безпека України в різних її сферах. Це суспільні відносини, що забезпечують власне існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави (ст. 1 Конституції України).

Відповідно до Закону України “Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003 р. **національна безпека** визначається як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Для злочинів проти основ національної безпеки України характерна відверта антидержавницька мотивація та наявність цілей із підриву чи послаблення Української держави, змінення її конституційного ладу, завдання істотної шкоди її безпеці.

Ст. 109. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади

Безпосередній об'єкт – національна безпека України в політичній сфері (у сфері створення та діяльності вищих органів державної влади).

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – установлений порядок виконання представником влади своїх службових повноважень.

Об'єктивна сторона:

1. дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ч. 1);
2. змова на вчинення таких дій (ч. 1);
3. публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади (ч. 2);
4. розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій (ч. 2).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення дій, передбачених ч. 2 цієї статті:

1. особою, яка є представником влади;
2. повторно;
3. організованою групою;
4. з використанням засобів масової інформації.

Злочин закінчений з моменту вчинення будь-якої з передбачених дій, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади.

Злочин з формальним складом, але може бути і з усіченим в разі змови про вчинення таких дій.

***Конституційний лад** – це встановлений конституційно-правовими нормами устрій державних і суспільних інститутів.*

***Державна влада** – це сформована на підставі Конституції та законів України система органів, які уособлюють владу глави держави, законодавчу, виконавчу та судову влади, а також органи місцевого самоврядування та деякі інші незалежні органи.*

Ст. 111. Державна зрада

Безпосередній об'єкт – національна безпека України в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах, через що підривається суверенітет держави, її територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека.

Об'єктивна сторона:

1. перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту;
2. шпигунство;
3. надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа (тільки громадянин України), яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту виконання в інтересах ворога певних дій на шкоду Україні або з початку збирання відомостей, що становлять державну таємницю, чи з моменту фактичного надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Злочин з формальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 2 ст. 111 КК України).

Суверенітет держави – це верховенство державної влади, її самостійність на національному рівні та незалежність у міжнародних відносинах.

Територіальна цілісність – це непорушність та єдність взаємозв'язку між всіма складовими адміністративно-територіальними одиницями держави.

Територіальна недоторканність – це захищеність території держави в межах існуючих кордонів від будь-яких злочинних посягань.

Обороноздатність передбачає стан готовності держави до захисту від зовнішньої збройної агресії або збройного конфлікту.

Державна безпека – це стан захищеності інтересів держави від внутрішніх і зовнішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності країни.

Ст. 112. Посягання на державного чи громадського діяча

Безпосередній об'єкт – національна безпека України в політичній сфері (у сфері здійснення вищої державної влади, яка забезпечує її нормальне функціонування, та у сфері діяльності політичних партій).

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт – життя особи.

Потерпілий – Президент України, Голова Верховної Ради України, народний депутат України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, Голова чи суддя Конституційного Суду України або Верховного Суду України, або вищих спеціалізованих судів України, Генеральний прокурор України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Рахункової палати, Голова Національного банку України, керівник політичної партії.

Об'єктивна сторона – посягання на життя (вбивство або замах на вбивство), що вчиняється у зв'язку з державною чи громадською діяльністю потерпілого.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу; мотив – бажання припинити державну чи громадську діяльність певної особи або помста за таку діяльність.

Злочин закінчений з моменту здійснення замаху на вбивство.

Злочин з усіченим складом.

Посягання на життя – це вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча (наприклад, здійснення пострілу, кидання гранати, вкладення радіоактивних речовин у робоче крісло, не вчинення необхідної медичної процедури тощо). Для застосування ст. 112 КК України слід обов'язково встановити, що посягання на життя вчинюється у зв'язку з державною чи громадською діяльністю потерпілих.

Державна діяльність – діяльність відповідної службової особи в масштабах держави, що здійснюється на підставі встановлених повноважень (коло таких повноважень визначено законами України, указами Президента України, постановами КМУ та іншими нормативно-правовими актами).

Громадська діяльність – діяльність громадянина, зумовлена його приналежністю до певної політичної партії та спрямована на реалізацію функцій і виконання завдань, які стоять перед нею.

Ст. 113. Диверсія

Безпосередній об'єкт – є безпека держави в економічній, екологічній і военній сферах відповідно до спрямованості конкретного акту диверсії.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт злочину – життя та здоров'я людини, власність, навколишнє середовище.

Предмет:

1) будівлі, споруди й інші об'єкти, що мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; 2) земельні угіддя, водойми, ліси тощо; 3) стада й колекції тварин, риба, що водиться у ставках та інших водоймищах, великі пасіки тощо; 4) посіви сільськогосподарських або інших культур, лісові масиви тощо.

Об'єктивна сторона – вчинення:

1. вибухів;
2. підпалів;
3. інших дій;
4. способи - шляхом: масового знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю; зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; радіоактивного забруднення; масового отруєння; поширення епідемій; поширення епізоотій; поширення епіфітотій.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – ослаблення держави.

Злочин закінчений з моменту вчинення вибуху, підпалу, затоплення, обвалу або інших дій відповідної спрямованості, незалежно від того, чи фактично настали певні наслідки (наприклад, у результаті вибуху через слабку міцність заряду можуть узагалі не настати якісь помітні наслідки, через дощ може не загорітися підпалене сховище чи отрута виявиться неефективною).

Злочин з формальним складом.

До інших дій можна віднести, наприклад, пошкодження дамби ГЕС, що спричинило затоплення населеного пункту; вимикання сигналу маяка, наслідком чого стала загибель корабля; пуск ракети, спрямованої на важливий народногосподарський або військовий об'єкт; поміщення у воду в місці масового відпочинку людей дроту високовольтної лінії електропередач; організація катастрофи; внесення вірусів у комп'ютерні системи для ускладнення їхньої роботи чи знищення накопиченої на магнітних носіях важливої інформації тощо.

Ст. 114. Шпигунство

Безпосередній об'єкт – національна безпека України в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах.

Предмет шпигунства, передбаченого ст.ст. 111 і 114 КК України, – відомості, що становлять державну таємницю, які є матеріалізованими (документ, чіп, схема тощо) та мають відповідний гриф секретності.

Об'єктивна сторона:

1. передача іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю;
2. збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю.

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа (іноземець або особа без громадянства), яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту виконання в інтересах ворога певних дій на шкоду Україні або з початку збирання відомостей, що становлять державну таємницю, чи з моменту фактичного надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Злочин з формальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 2 ст. 114 КК України).

Державна таємниця – це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки, техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та мають гриф секретності.

Передача відомостей – усне повідомлення, вручення матеріальних носіїв інформації або надання доступу до них, або їх пересилання безпосередньо адресату чи посереднику.

Збирання відомостей – пошук, добування, придбання у будь-який спосіб відомостей з наступним акумулюванням їх в певному місці.

Тема 3: Злочини проти життя та здоров'я особи (розділ II Особливої частини, ст.ст. 115 – 145 КК України)

Злочини проти життя та здоров'я особи – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що, посягаючи на життя й здоров'я особи, руйнують і спотворюють ці найцінніші блага, а також наражають на небезпеку заподіяння їм шкоди.

У розділі II Особливої частини КК України об'єднано відповідальність за посягання на два різних **родових об'єкти** – *життя та здоров'я особи*. Слід виходити з того, що кожний злочин проти життя завжди пов'язаний із заподіянням шкоди здоров'ю, проте не кожне посягання проти здоров'я зашкоджує життю. Наприклад, при вчиненні такого злочину проти життя, як убивство, руйнується і життя, і здоров'я потерпілого, однак заподіяння особі побоїв, мордувань, умисного легкого чи середньої тяжкості тілесного ушкодження не призводить до втрати життя, хоча при цьому страждає здоров'я.

Життя особи – це особлива форма існування людини (людського організму), що характеризується цілісністю та здатністю до самоорганізації; це найважливіше благо, яке, в разі смерті людини, не може бути відновлено. Життя людини полягає в активному, поєднаному з витратою отриманої ззовні енергії, підтриманні та самовідтворенні специфічної структури, при цьому характеризується реактивністю, диханням, мисленням, чутливістю, баченням, спілкуванням, харчуванням, ростом, рухом, обміном речовинами, розмноженням тощо.

Здоров'я особи – це стан людського організму, при якому нормально функціонують усі його органи та тканини. Здоров'я людини – це також стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад.

Термін **“особа”** означає окремих індивід, особистість, людину як втілення індивідуального начала в суспільстві.

Ст. 115. Умисне вбивство

Безпосередній об'єкт – життя особи.

Потерпілий – фізична особа (людина).

Об'єктивна сторона:

1. діяння – посягання на життя іншої особи, спрямоване на порушення функцій чи анатомічної цілісності життєво важливих органів;
2. наслідки – біологічна смерть потерпілого;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу (прямого чи непрямого), мотив і мета підлягають з'ясуванню, оскільки в ріді випадків вони є кваліфікуючими ознаками.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) умисне вбивство:

1. двох або більше осіб;
2. малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
3. заручника або викраденої людини;
4. вчинене з особливою жорстокістю;
5. вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
6. з корисливих мотивів;
7. з хуліганських мотивів;
8. особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку;
9. з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення;
10. поєднане із згвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом;
11. вчинене на замовлення;
12. вчинене за попередньою змовою групою осіб;
13. вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого ст.ст. 116 - 118 КК України;
14. з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Злочин закінчений з моменту настання біологічної смерті потерпілого.

Злочин з матеріальним складом.

Умисне вбивство без обтяжуючих і пом'якшуючих обставин (просте вбивство) – ч. 1 ст. 115 КК України. Воно наявне тоді, коли у вчиненому відсутні ознаки вбивств, передбачених ч. 2 ст. 115, ст.ст. 116 - 118 КК України. За ч. 1 ст. 115 КК України кваліфікуються вбивства, вчинені в обопільній сварці чи бійці або з помсти, ревнощів, інших мотивів, викликаних особистими стосунками винного з потерпілим (також судова практика відносить сюди умисне вбивство зі співчуття чи на прохання потерпілого).

Умисне вбивство за обтяжуючих обставин (кваліфіковане вбивство) – ч. 2 ст. 115 КК України. Воно має місце в тих випадках, коли встановлено хоча б одну з ознак, передбачених у п.п. 1 - 14 ч. 2 ст. 115 КК України. Якщо в діях винної особи таких ознак вбачається декілька, то всі вони мають отримувати самостійну правову оцінку за відповідним пунктом ч. 2 ст. 115 КК України.

Кваліфіковані вбивства (п. ___ ч. 2 ст. 115 КК України):

1) **Умисне вбивство двох або більше осіб** передбачає, що позбавлення їх життя охоплювалося єдиним умислом винного. Для кваліфікації не має значення, яким мотивом керувався винний і чи був він однаковим при позбавленні життя кожного з потерпілих. Якщо ці мотиви передбачені як кваліфікуючі ознаки, дії винного додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України. Наявність розриву в часі при реалізації єдиного умислу на вбивство двох або більше осіб значення для кваліфікації злочину за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК України не має.

2) **Умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності**, має місце тоді, коли винний умисно позбавляє життя особу, якій не виповнилося 14 років (ця кваліфікуюча ознака наявна тоді, коли винний достовірно знав, що потерпілий є малолітнім, або припустив це, або за обставинами справи повинен був і міг це усвідомлювати), або жінку, яка завідомо для винного справді перебувала у стані вагітності. Особа, яка не знала про вагітність потерпілої, не може нести кримінальну відповідальність за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України. Якщо винний, діючи з прямим умислом, позбавив життя жінку, яку помилково вважав вагітною, а насправді потерпіла не перебувала в стані вагітності, вчинене слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 15, п. 2 ч. 2 ст. 115 і ч. 1 ст. 115 КК України.

3) **Умисне вбивство заручника або викраденої людини** має місце за умови, що потерпілий був: або заручником (тобто особою, яка була захоплена чи утримувалася з метою спонукати її родичів, державну чи іншу установи, підприємства чи організації, фізичну або службову особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення) і винна особа це усвідомлювала (при цьому відповідальність за умисне вбивство заручника має наставати незалежно від того, чи був винний причетним до вчинення злочину, передбаченого ст. 147 КК України, однак мотив такого вбивства повинен мати зв'язок із цим злочином), або викраденою людиною (тобто особою, якою протиправно заволоділи через її вилучення з природного соціального середовища та перемістили з одного місця її постійного чи тимчасового перебування до іншого, що супроводжувалося фактичним обмеженням її свободи пересування) і винна особа це усвідомлювала (при цьому відповідальність за умисне вбивство викраденої особи має наставати незалежно від того, чи був винний причетним до вчинення злочину, передбаченого ст. 146 КК України, однак мотив такого вбивства повинен мати зв'язок із цим злочином).

Дії кваліфікуються як умисне вбивство заручника або викраденої людини незалежно від того, чи була винна особа причетною до вчинення злочинів, передбачених ст. 147 або ст. 146 КК України. Водночас мотив вбивства заручника або мотив вбивства викраденої людини повинні мати зв'язок із злочинами, передбаченими відповідно ст. 147 або ст. 146 КК України.

4) **Умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю**, наявне тоді, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (через заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, зокрема з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (зганьбленням честі, приниженням гідності, заподіянням тяжких душевних переживань, глумлінням тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинувалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань. Не можна кваліфікувати умисне вбивство за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України, якщо винна особа в подальшому з метою приховання цього злочину знищила або розчленувала труп.

5) **Умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб**, передбачає, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною. Якщо при умисному вбивстві, вчиненому небезпечним для життя багатьох осіб способом, позбавлено життя й іншу особу (інших осіб), злочин кваліфікується за пунктами 1 і 5 ч. 2 ст. 115 КК України, а якщо заподіяно шкоду її (їх) здоров'ю, - за п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України та відповідними статтями цього Кодексу, що передбачають відповідальність за умисне заподіяння тілесних ушкоджень.

6) **Умисне вбивство з корисливих мотивів** здійснюється за умови, що винний, позбавляючи життя потерпілого, бажав одержати у зв'язку з цим матеріальні блага для себе або інших осіб (заволодіти грошима, коштовностями, цінними паперами, майном тощо), одержати чи зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат чи обов'язків або досягти іншої матеріальної вигоди. При цьому не має значення, чи одержав винний ту вигоду, яку бажав одержати внаслідок убивства, а також коли виник корисливий мотив - до початку чи під час вчинення цього злочину. Як учинене з корисливих мотивів слід кваліфікувати й умисне вбивство з метою подальшого використання органів чи тканин людини в певних корисливих цілях (для трансплантації, незаконної торгівлі тощо).

У разі вчинення умисного вбивства під час розбійного нападу, вимагання, незаконного заволодіння транспортним засобом, дії винного кваліфікуються за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України і статтею, якою передбачена відповідальність за злочинне заволодіння майном (ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 3 ст. 262, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 289 КК України).

7) **Умисне вбивство з хуліганських мотивів** матиме місце лише у випадку, коли винний позбавляє іншу особу життя внаслідок явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття і нормами моралі, а так само без будь-якої причини з використанням малозначного приводу. Якщо крім убивства з хуліганських мотивів винний вчинив ще й інші хуліганські дії, що супроводжувались особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, вчинене кваліфікується за п. 7 ч. 2 ст. 115 і за відповідною частиною ст. 296 КК України.

Не можна кваліфікувати як вчинене з хуліганських мотивів умисне вбивство під час сварки чи бійки, яку розпочав сам потерпілий, а так само з ревнощів, помсти чи інших мотивів, що виникли на ґрунті особистих стосунків, навіть якщо при цьому було порушено громадський порядок.

8) **Умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку** передбачає, що злочин вчинено з метою не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого у зв'язку з виконанням ним зазначеного обов'язку, змінити характер останньої, а так само з мотивів помсти за неї незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вбивства. Виконання службового обов'язку – це діяльність особи, яка входить до кола її повноважень, а громадського обов'язку – здійснення спеціально покладених на особу громадських повноважень чи вчинення інших дій в інтересах суспільства або окремих громадян (наприклад, перепинення правопорушення, повідомлення органів влади про злочин або про готування до нього).

Близькі родичі в розумінні п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України – це батьки, дружина, чоловік, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки.

Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав належить кваліфікувати тільки за ст.ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК України. Якщо ж умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, дії винної особи додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами цієї статті.

9) **Умисне вбивство з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення** кваліфікується за цією нормою, незалежно від того, чи був винний причетним до злочину, який приховується. Якщо він вчинив умисне вбивство з метою приховати раніше вчинений ним злочин, його дії кваліфікуються за тією статтею КК, якою передбачено відповідальність за приховуваний злочин, та за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України. Дії винного, який вчинив умисне вбивство з метою приховати злочин іншої особи, додатково кваліфікувати ще й за ст. 396 КК України не потрібно. Якщо вбивство з метою приховання злочину, вчиненого іншою особою, було заздалегідь обіцяне, відповідальність настає за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України і за пособництво в тому злочині, який приховувався.

10) **Умисне вбивство, поєднане зі зґвалтуванням потерпілої особи або насильницьким задоволенням із нею статевої пристрасті неприродним способом**, має місце в процесі вчинення злочинів чи одразу ж після них. При цьому злочинні дії кваліфікуються і за ч. 4 ст. 152 чи ч. 3 ст. 153 КК України або ще й за відповідною частиною ст. 15 КК. Умисне вбивство з метою задовольнити статево пристрасть із трупом також тягне відповідальність за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК України. У випадках, коли особу було умисно вбито через певний час після її зґвалтування чи насильницького задоволення з нею статевої пристрасті неприродним способом з метою їх приховання, дії винного кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених відповідними частинами ст. 152 або ст. 153 та п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України.

11) **Умисне вбивство, вчинене на замовлення** - це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника), що мало форму наказу, розпорядження або угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх. Якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України настає незалежно від того, коли були вчинені обіцяні виконавцеві дії - до чи після вбивства, виконав чи не виконав замовник свою обіцянку, збирався він це робити чи ні. Дії матеріального характеру – сплата виконавцеві винагороди за вчинення вбивства, передача чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань тощо. Дії нематеріального характеру – будь-які дії, вчинення чи не-вчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця вбивства. Якщо вбивство на замовлення вчинюється з корисливих мотивів, дії виконавця кваліфікуються за п.п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК України. Замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи повинен визнаватись або підбурювачем, або організатором злочину (якщо тільки він не є його співвиконавцем). Його дії належить кваліфікувати за відповідною частиною ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України, а за наявності до того підстав – і за іншими пунктами цієї статті. Дії замовника умисного вбивства, який одночасно був і співвиконавцем цього злочину, кваліфікуються за п.п. 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК України як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб, а за наявності до того підстав - і за іншими пунктами цієї статті. Якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, п.п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК України. Відповідальність за п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України настає лише у випадках, коли замовляється саме умисне вбивство особи, а не якийсь інший насильницький злочин щодо неї. У разі, коли виконавець погодився позбавити потерпілого життя, але з причин, що не залежали від його волі, умисел на вбивство до кінця не довів, дії замовника залежно від конкретних обставин справи кваліфікуються як співучасть у готуванні до умисного вбивства на замовлення чи в замаху на вчинення цього злочину.

12) **Умисне вбивство, вчинене за попередньою змовою групою осіб**, передбачає, що в позбавленні потерпілого життя брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його виконання. За цей злочин несуть відповідальність і ті особи, котрі хоча й не вчинювали дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілому, але будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, спрямованим на позбавлення потерпілого життя, виконали хоча б частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації цього умислу. З урахуванням конкретних обставин справи та змісту спільного умислу осіб, що вчинюють убивство за попередньою змовою, до таких дій належать: застосування на початку нападу насильства щодо потерпілого з метою приведення його у безпорадний стан з тим, щоб інший співучасник, скориставшись таким станом, заподіяв потерпілому смерть; подолання опору потерпілого з метою полегшити заподіяння йому смерті іншим співучасником; усунення певних перешкод, що в конкретній ситуації заважають іншій особі заподіяти потерпілому смерть або істотно ускладнюють це надання особі, яка згідно з домовленістю заподієє смерть потерпілому, конкретної допомоги під час учинення вбивства (у вигляді порад, передачі зброї тощо); ведення спостереження за потерпілим, іншими особами чи обстановкою безпосередньо перед убивством або під час його вчинення з метою забезпечити реалізацію спільного умислу тощо.

Якщо учасники групи діяли узгоджено щодо декількох осіб, хоча кожен із них позбавив життя одного потерпілого, дії кожного зі співучасників розглядаються як умисне вбивство двох або більше осіб, вчинене за попередньою змовою, і кваліфікується за пунктами 1 і 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Умисне вбивство, вчинене організованою групою, також кваліфікується за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК України. У разі, коли група осіб, яка вчинила за попередньою змовою умисне вбивство, являла собою злочинну організацію, озброєну банду, терористичну групу чи терористичну організацію, не передбачене законом воєнізоване або збройне формування, організовану групу, створену з метою тероризування у виправних установах засуджених чи нападу на адміністрацію цих установ, відповідальність учасників групи настає за п. 12 ч. 2 ст. 115 та відповідно за ч. 1 ст. 255, ст. 257, ч. 3 ст. 258, ч. 1 ст. 258-3, ч. 5 ст. 260, ст. 392 КК України.

13) **Умисне вбивство, вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком убивства, передбаченого ст.ст. 116 - 118 КК України**, передбачає, що відповідальність за повторне умисне вбивство настає незалежно від того, чи була винна особа раніше засуджена за перший злочин, вчинила вона закінчене вбивство чи готування до нього або замах на нього, була вона виконавцем чи іншим співучасником злочину. Якщо винний не був засуджений за раніше вчинене вбивство чи готування до нього або замах на нього, ці його дії підлягають самостійній кваліфікації, а повторно вчинене вбивство кваліфікується за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. Окремо кваліфікуються діяння й у випадках, коли спочатку було вчинено закінчене умисне вбивство, а потім – готування до такого ж злочину чи замах на нього. При вчиненні декількох умисних убивств за обтяжуючих обставин, передбачених різними пунктами ч. 2 ст. 115 КК України, дії винного кваліфікуються за цими пунктами та за п. 13 ч. 2 зазначеної статті з урахуванням повторності. Вбивство не може кваліфікуватися за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, коли судимість за раніше вчинене вбивство знята чи погашена в установленому законом порядку, коли на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до відповідальності за перший злочин, а у випадку, передбаченому ч. 4 ст. 49 КК України, – коли особа була звільнена судом від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

14) **Умисне вбивство, вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості** має місце тоді, коли винний прагне продемонструвати людську неповноцінність потерпілого, через належність останнього до конкретної раси, нації (національності) чи етнічної групи або релігійної конфесії (віровчення) та внаслідок цього виявляє своє упереджене, ненавистницьке ставлення до нього. Для застосування п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України необхідно встановити конкретний спеціальний мотив з тих, що перелічені у кримінальному законі, або їх сукупність. Такий мотив може поєднуватися з іншими спонуканнями (помста, корисливість, хуліганські мотиви), у той же час він має серед них домінувати. Домінуючим спонуканням в цьому випадку виступає прагнення винної особи вчинити фізичну розправу з потерпілим у зв'язку з його расовою чи національною приналежністю або релігійними переконаннями тим самим принизити честь і гідність певної раси, нації або конфесії. Сюди також відноситься бажання спровокувати або розпалити національну, расову чи релігійну ворожнечу та ненависть, продемонструвати шовіністичний світогляд або ксенофобію щодо всіх інших чи конкретних груп людей (наприклад, викликати шляхом умисного вбивства загострення міжнаціональних чи міжконфесійних стосунків, масові заворушення і т.п.), помститися потерпілому за його незгоду підтримати націоналістичну або релігійну дискримінацію. Умисне вбивство з мотивів релігійної нетерпимості, як правило, передбачає міжособистісні неприязні стосунки, зумовлені непримиримістю до представників іншої конфесії (цей вид умисного вбивства може поєднувати в собі елементи національної та расової ворожнечі). Релігійна ненависть може стати мотивом до вчинення умисного вбивства особи, що не сповідає жодної релігії, а також атеїста.

Ст. 116. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання

Безпосередній об'єкт – життя особи.

Потерпілий – особа, яка вчиняє насильство, що здатне раптово викликати стан сильного душевного хвилювання або, яка систематично знущується над винним чи його близькими, або тяжко образила винного.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – посягання на життя іншої особи;
2. наслідки у вигляді біологічної смерті особи;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками;
4. час;
5. обстановка.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років і перебувала в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання або тяжкої образи з боку потерпілого.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого або непрямого умислу.

Злочин закінчений з моменту настання біологічної смерті потерпілого.

Злочин з матеріальним складом.

Привілейований склад злочину.

***Сильне душевне хвилювання (фізіологічний афект)** – це такий стан психіки людини, при якому значною мірою звужується здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними. Виникає раптово відразу ж після вчинення потерпілим певних неправомірних дій та бурхливо протікає, породжуючи лють, жах, відчай та інші деструктивні емоції.*

***Протизаконність насильства** означає, що потерпілий не мав згідно із законом права за таких обставин застосовувати таке насильство.*

***Систематичне знущання** – це особливо цинічне глузування, тривале кепкування над особою, образа дією, словом чи жестом, які мають багаторазовий (три і більше епізодів) характер (постійні цькування чи глум над потерпілим, безжалісне або грубе поводження з ним, цілеспрямоване висміювання певних вад особи та ін.).*

***Тяжка образа** – явно непристойна поведінка потерпілого, що особливо принижує гідність чи ганьбить честь винного або близьких йому осіб (публічні цинічні зневажливі вислови, нецензурна лайка, плювання в обличчя, зривання одягу з оголенням інтимних частин тіла тощо).*

Ст. 117. Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини

Безпосередній об'єкт – життя новонародженої дитини.
Потерпілий – власна новонароджена дитина матері.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – посягання на життя новонародженої дитини;
2. наслідки – біологічна смерть новонародженого;
3. причиновий зв'язок між діяннями та наслідками;
4. час – під час пологів або відразу ж після них.

Суб'єкт – спеціальний – тільки мати новонародженої дитини (фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого або непрямого умислу.

Злочин закінчений з моменту настання біологічної смерті новонародженої дитини.

Злочин з матеріальним складом.

Привілейований склад злочину.

Пологовий або післяпологовий стан – такий психічний та фізичний стан жінки, що значно знижує здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними відносно своєї новонародженої дитини, який триває певний нетривалий проміжок часу.

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини може бути вчинене у співучасті. Співвиконавець цього вбивства підлягає кримінальній відповідальності залежно від обставин кримінального провадження за відповідною частиною (і пунктом ч. 2) ст. 115 КК України. Дії підбурювача і пособника кваліфікуються, відповідно, за ч.ч. 3 або 4 ст. 27 і ст. 117 КК України.

Якщо умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини вчинено із заздалегідь обдуманим умислом, у т.ч. за взаємною згодою подружжя, вчинене слід кваліфікувати за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, а за наявності підстав – і за іншим пунктом ч. 2 цієї статті.

Ст. 118. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця

Безпосередній об'єкт – життя особи.

Потерпілий:

1. особа, яка вчинює суспільно небезпечне посягання і щодо якої винний застосовує заходи необхідної оборони (ст. 36 КК України);
2. особа, дії якої були неправильно оцінені винним, а тому він перебував у стані уявної оборони (ст. 37 КК України);
3. особа, яка вчинила злочин і щодо якої винний вживає заходів щодо її затримання (ст. 38 КК України)

Об'єктивна сторона:

1. дія – посягання на життя іншої особи;
2. наслідки – настання біологічної смерті особи;
3. причиновий зв'язок між діями та наслідками;
4. обстановка.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років та перебуває в стані необхідної, уявної оборони або правомірного затримання особи, що вчинила злочин.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого чи непрямого умислу, мета – захист охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається або іншої особи, а також суспільних інтересів, або інтересів держави від суспільно небезпечного посягання при перевищенні меж необхідної оборони або затримання злочинця при перевищенні заходів, необхідних для його затримання.

Злочин закінчений з моменту настання біологічної смерті потерпілого.

Злочин з матеріальним складом.

Привілейований склад злочину.

Перевищення меж необхідної оборони – умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту.

Перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця – умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця.

Ст. 119. Вбивство через необережність

Безпосередній об'єкт – життя особи.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – посягання на життя іншої особи;
2. наслідки – біологічна смерть потерпілого;
3. причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності (злочинна самовпевненість або злочинна недбалість).

Кваліфікуюча ознака – (ч. 2) вбивство двох або більше осіб, вчинене через необережність.

Злочин закінчений з моменту настання біологічної смерті потерпілого.
Злочин з матеріальним складом.

***Вбивство через необережність** – діяння, яке призвело до настання біологічної смерті потерпілого, за якого особа, котра вчинила таке діяння, передбачала можливість настання шкідливих наслідків, але легковажно розраховувала на їх відвернення (злочинна самовпевненість), або ж не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити (злочинна недбалість).*

Ст. 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження

Безпосередній об'єкт – здоров'я особи.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на 1/3, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя;
2. наслідки – тяжке тілесне ушкодження;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого чи непрямого умислу; ставлення винного до смерті потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК України) є необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене:

1. способом, що має характер особливого мучення;
2. групою осіб;
3. з метою залякування потерпілого або інших осіб;
4. з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості;
5. на замовлення;
6. що спричинило смерть потерпілого.

Закінченим злочин є: у разі визнання умисного тілесного ушкодження тяжким за ознакою його небезпечності для життя в момент заподіяння – з моменту вчинення такого діяння (**формальний склад**); у всіх інших випадках – із моменту настання наслідків, зазначених у ч. 1 (**матеріальний склад**).

***Тілесне ушкодження** – це порушення анатомічної цілісності тканин, органів та їх функцій, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів – фізичних, хімічних, біологічних, психічних.*

***Небезпечними для життя** є ушкодження, що в момент заподіяння чи в клінічному перебігу через різні проміжки часу спричиняють загрози для життя явища та які без надання медичної допомоги, за звичайним своїм перебігом, закінчуються чи можуть закінчитися смертю.*

Ст. 122. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження

Безпосередній об'єкт – здоров'я особи.

Об'єктивна сторона:

1. діяння, спрямоване на заподіяння середньої тяжкості тілесного ушкодження;
2. наслідки – середньої тяжкості тілесне ушкодження;
3. причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого чи непрямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення тих саме дій:

1. з метою залякування потерпілого або його родичів;
2. з метою примусу до певних дій;
3. з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Злочин закінчений з моменту, коли потерпілому заподіяно середньої тяжкості тілесне ушкодження.

Злочин з матеріальним складом.

Тілесні ушкодження слід відрізняти від удару, побоїв, інших насильницьких дій, мордування, які завдають фізичного болю, але не спричиняють тілесних ушкоджень (тобто прямо до них не відносяться).

Див. далі «Критерії визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень»

**Критерії визначення ступеня тяжкості
тілесних ушкоджень*****Ознаки важкого тілесного ушкодження***

1. небезпека для життя, як в момент заподіяння так і за наслідками та кінцевим результатом;
2. втрата будь-якого органа або втрата органом його функцій;
3. душевна хвороба;
4. розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш ніж на одну третину (не менш 33%);
5. переривання вагітності;
6. невиправне знівечення обличчя.

Ознаки ушкодження середньої тяжкості

1. відсутність небезпеки для життя;
2. відсутність наслідків, що викладені в п. 2.1.1. Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень;
3. тривалий розлад здоров'я – належить вважати розлад здоров'я строком понад 3 тижні (більш як 21 день).
4. стійка втрата працездатності менш ніж на одну третину (втрата загальної працездатності від 10% до 33%).

Ознаки легкого тілесного ушкодження

1. відсутність небезпеки для життя;
2. легке тілесне ушкодження може бути таким, що:
 - а) спричинило короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності (ч. 2 ст. 125 КК України):
 - короточасний розлад здоров'я – належить вважати розлад здоров'я тривалістю понад 6 днів, але не більше як 3 тижні (21 день);
 - незначна втрата працездатності – втрата загальної працездатності до 10%.
 - б) не спричинило зазначених наслідків – це ушкодження, що має незначні скороминущі наслідки, тривалістю не більш як 6 днів (синець, подряпина тощо) (ч. 1 ст. 125 КК України).

Ст. 127. Каткування

Безпосередній об'єкт – здоров'я особи.

Додаткові обов'язкові безпосередні об'єкти – воля, честь, гідність особи тощо.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – нанесення побоїв, мучення або інші насильницькі дії;
2. наслідки – заподіяння сильного фізичного болю, фізичного чи морального страждань;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу; мета – примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також залякування чи дискримінація його або інших осіб.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення тих саме дій:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

Злочин закінчений з моменту, коли потерпілому заподіяно сильного фізичного болю, фізичного чи морального страждань.

Злочин з матеріальним складом.

***Побої при катуванні** – це багаторазове завдання ударів по тілу потерпілого, що не спричинило тілесних ушкоджень. **Мучення** – дії, пов'язані з тривалим позбавленням людини їжі, пиття чи тепла, з утриманням у шкідливих для здоров'я умовах тощо. **До інших насильницьких дій** можуть бути віднесені погроза зброєю, застосування протигазу чи поліетиленового пакета для позбавлення можливості дихати, електричного струму, різні посягання на статеву недоторканість особи, дії, характерні для мордування, а також інші подібні дії, серед яких найбільш поширеними є підвішування тіла, придушування, обливання холодною водою, нацькування собак, тривала ізоляція, вплив на людину постійним і голосним звуком, примушування їсти неїстівні речовини, інсценування ампутації якогось органа чи розстрілу тощо.*

Ст. 133. Зараження венеричною хворобою

Безпосередній об'єкт – здоров'я особи.

Об'єктивна сторона – зараження однією особою іншої особи венеричною хворобою.

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років і хворіє на венеричну хворобу та знає про її наявність).

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу або необережності (злочинна самовпевненість).

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення дій, передбачених ч. 1 цієї статті:

1. особою, раніше судимою за зараження іншої особи венеричною хворобою;
2. зараження двох або більше осіб (як одночасно, так і в різний час, одним або різними способами);
3. зараження неповнолітнього.

Особливо кваліфікуюча ознака – (ч. 3) вчинення дій, передбачених ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки (смерть, втрата будь-якого органа або його функцій, психічна хвороба, переривання вагітності тощо).

Злочин закінчений з моменту, коли потерпілий фактично захворів на венеричну хворобу.

Злочин з матеріальним складом.

До венеричних хвороб належать інфекційні захворювання, які передаються переважно статевим шляхом і вражають передусім органи сечостатевої системи (наприклад, сифіліс, гонорея, м'який шанкр, паховий лімфогранулематоз, трихомоніаз тощо).

Способи зараження іншої особи венеричною хворобою можуть бути різними (статеві зносини, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, поцілунки, порушення правил гігієни у побуті, сім'ї чи на роботі тощо) і не впливають на кваліфікацію. Згода потерпілого, наприклад, на статеві зносини з особою, хворою на венеричну хворобу, що призвело до зараження, не виключає протиправності діяння.

Ст. 135. Залишення в небезпеці

Безпосередній об'єкт – здоров'я та життя особи.

Потерпілий – особа, яка перебуває в небезпечному для життя стані та позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану.

Об'єктивна сторона полягає у бездіяльності, що виражається у залишенні без допомоги потерпілої особи.

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років):

1. особа, яка зобов'язана була піклуватись про потерпілого і мала можливість надати йому допомогу;
2. особа, яка поставила потерпілого в небезпечний для життя стан.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті самі дії, вчинені матір'ю стосовно своєї новонародженої дитини, якщо матір не перебувала в обумовленому пологами стані.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) діяння, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони:

1. спричинили смерть особи;
2. спричинили інші тяжкі наслідки.

Злочин закінчений з моменту залишення в небезпеці, незалежно від того, наскільки ефективною могла бути допомога потерпілому.

Злочин з формальним складом.

Небезпечний для життя стан означає, наприклад, ситуацію, коли особа під час пожежі заблокована в приміщенні, рибалка опинився у воді, людина, збита автомобілем, залишилася на проїзній частині дороги.

Основні відмінності залишення в небезпеці (**ст. 135 КК України**) від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (**ст. 136 КК України**): за ознаками об'єктивної сторони складу злочину, за конструкцією основного складу злочину, за формою вини і саме головне – за суб'єктом. Обов'язок надавати невідкладну допомогу особам, які перебувають у загрозливому для їх життя і здоров'я стані, закон загалом покладає на всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства.

Тема 4: Злочини проти волі, честі та гідності особи

(розділ III Особливої частини, ст.ст. 146 – 151 КК України)

Злочини проти волі, честі та гідності особи – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що спричиняють істотну шкоду волі, честі й гідності особи чи загрожують спричиненням такої шкоди.

Родовим об'єктом цих злочинів є воля, честь і гідність особи.

Воля – це право людини ніким не бути примушеною робити те, що не передбачено законодавством, право бути незалежною при обранні своєї манери поведінки та право здійснювати вільний розвиток власної особистості (за умови не порушення прав і свобод інших людей), а також гарантована можливість реалізації передбачених конституційних прав і свобод (свобода й особиста недоторканність, право на невтручання в особисте життя, свобода пересування та право на вільний вибір місця проживання тощо).

Чесць – це сукупність рис, які характеризують позитивні моральні якості (принципи), що ними керується людина у своїй поведінці.

Гідність – це усвідомлення людиною як носієм сукупності певних моральних, світоглядних, професійних та інших якостей своєї суспільної цінності, що дає їй підстави для самоповаги.

Ст. 146. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини

Безпосередній об'єкт – воля, честь і гідність особи.

Потерпілий – будь-яка людина.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне позбавлення волі;
2. викрадення людини.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення того самого діяння:

1. щодо малолітнього;
2. з корисливих мотивів;
3. щодо двох і більше осіб;
4. за попередньою змовою групою осіб;
5. способом, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого;
6. із заподіянням потерпілому фізичних страждань;
7. із застосуванням зброї;
8. протягом тривалого часу.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. організованою групою;
2. спричинення злочином тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту з моменту заволодіння людиною та фактичного початку обмеження її волі.

Злочин з формальним складом.

Незаконним позбавлення волі є тоді, коли воно здійснюється не відповідно до Конституції, законів України, чинних міжнародних договорів, ратифікованих Україною, а також всупереч положенням інших нормативно-правових актів.

Викрадення людини передбачає протиправне переміщення особи з одного місця до іншого, яке супроводжується фактичним обмеженням її свободи пересування.

Ст. 147. Захоплення заручників

Безпосередній об'єкт – воля, честь і гідність особи.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – громадська безпека, життя, здоров'я особи, власність.

Потерпілий – заручник або будь-яка інша особа, яка постраждала під час захоплення або тримання особи як заручника.

Об'єктивна сторона:

1. захоплення особи як заручника;
2. тримання особи як заручника.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – спонукати родичів затриманого, державну або іншу установу, підприємство чи організацію, фізичну або службову особу до вчинення будь-якої дії чи утримання від її учинення.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення тих саме дій:

1. щодо неповнолітнього;
2. організованою групою;
3. у поєднанні з погрозою знищення людей;
4. спричинення злочином тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту, коли свобода особи була фактично обмежена.
Злочин з формальним складом.

Заручник – людина, яка захоплена суб'єктом злочину та (або) перебуває під його контролем і життя, здоров'я чи особиста свобода якої є своєрідними гарантіями виконання певних вимог, що висунуті чи можуть бути висунуті до третіх осіб.

Захоплення особи як заручника – це напад на людину чи її викрадення, що може бути таємним або відкритим, вчиненим шляхом обману або з насильством тощо.

Тримання особи як заручника – це досягнення та подальше збереження фактичного контролю з боку суб'єкта злочину над людиною.

Ст. 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини

Безпосередній об'єкт – воля, честь і гідність особи.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – життя, здоров'я особи, встановлений порядок здійснення службовими особами своїх повноважень, суспільна моральність.

Об'єктивна сторона:

1. діяння, що має такі 7 форм:
 - 1) торгівля людьми;
 - 2) здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина;
 - 3) вербування людини;
 - 4) переміщення людини;
 - 5) переховування людини;
 - 6) передача людини;
 - 7) одержання людини;
2. спосіб – (для 3-7 форм) з використанням:
 - а) обману;
 - б) шантажу;
 - в) уразливого стану особи.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу; мотив – корисливий; мета – (для 3-7 форм) експлуатація.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) дії, передбачені ч. 1 цієї статті, вчинені:

1. щодо неповнолітнього;
2. щодо кількох осіб;
3. повторно;
4. за попередньою змовою групою осіб;
5. службовою особою з використанням службового становища;
6. особою, від якої потерпілий був у матеріальній або іншій залежності;
7. у поєднанні з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких;
8. з погрозою застосування такого насильства.

Див. далі

Продовження

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення дій, передбачених ч. 1 або ч. 2 цієї статті:

1. щодо малолітнього;
2. організованою групою;
3. у поєднанні з насильством, яке є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких;
4. з погрозою застосування такого насильства;
5. якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Злочин закінчений для 1 і 2 форми – з моменту продажу людини; для 3-7 форм – з моменту її вербування, переміщення, переховування, передачі чи одержання.

Злочин з формальним складом.

***Торгівля людьми** – це вчинення купівлі-продажу людини, тобто завжди незаконна (така, яка відповідно до Конституції та законодавства України ніколи не може бути здійснена) передача людини у власність іншій особі (особам) за грошову винагороду.*

***Здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина** – це, зокрема, здійснення таких незаконних угод, як дарування, міна, надання для безоплатного користування, передача за рахунок погашення боргу або під заставу, а також здійснення певних послуг матеріального чи нематеріального характеру чи взагалі без будь-якої оплати.*

***Вербування людини** – це досягнення домовленості з людиною через її безпосереднє наймання, тобто здійснення відповідного набору осіб для участі у певного роду діяльності.*

***Переміщення людини** – це зміна місця перебування людини через її перевезення чи інше переміщення як усередині країни (в межах території України), так і за її межами.*

***Переховування людини** – створення умов для таємного перебування людини: розміщення її у певному житлі, приміщенні чи сховищі, у транспортному засобі, у певній місцевості, надання їй підроблених документів, зміна зовнішності тощо.*

***Передача та одержання людини** – це відповідні дії з людиною, що вчиняються вже після актів її купівлі-продажу, вербування, переміщення тощо, та передбачають перехід фактичного контролю над нею однієї особи (осіб) до іншої.*

Тема 5: Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи
(розділ IV Особливої частини, ст.ст. 152 – 156 КК України)

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (сексуальні чи статеві злочини) – це суспільно небезпечні й протиправні посягання на статево волю (свободу) та статево недоторканість особи, на умови нормального морального розвитку неповнолітніх і на нормальний уклад у статевих відносинах.

Родовими об'єктами сексуальних посягань є статево свобода та статево недоторканість особи, тобто права, свободи й інтереси в сфері статевого життя, наявний у суспільстві уклад статево відносин.

Статево свобода – це право повнолітньої та психічно нормальної особи самостійно обирати собі партнера для статево зносин і не допускати у сфері статево спілкування будь-якого примусу.

Статево недоторканість – це абсолютна заборона вступати у природні статеві контакти з особою, котра з огляду на певні обставини не є носієм статевої свободи, всупереч справжньому волевиявленню такої особи чи ігноруючи його.

Ст. 152. Зґвалтування

Безпосередній об'єкт – статевая свобода та статевая недоторканість особи.
Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – здоров'я особи, її воля, честь, гідність, нормальний розвиток неповнолітніх.
Потерпілий – особа протилежної статі відносно винного.

Об'єктивна сторона – статеві зносини:

1. із застосуванням фізичного насильства;
2. з погрозою його застосування (воля потерпілої особи пригнічується);
3. з використанням безпорадного стану потерпілої особи (воля потерпілої особи ігнорується).

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років, протилежної статі відносно потерпілої особи.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 153-155 КК України.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення злочину:

1. групою осіб (ч. 3);
2. щодо неповнолітньої чи неповнолітнього (ч. 3);
3. спричинення злочином особливо тяжких наслідків (ч. 4);
4. щодо малолітньої чи малолітнього (ч. 4).

Злочин закінчений з моменту початку насильницьких статевих зносин.
Злочин з формальним складом.

***Статеві зносини** – це природний статевий акт (сполучення чоловічих і жіночих статевих органів, здатне звичайно викликати вагітність).*

***Фізичне насильство** – це зовнішній вплив на організм потерпілої особи або на її фізичну свободу, вчинений з метою подолання чи попередження опору або приведення її у безпорадний стан.*

***Погроза** – це залякування потерпілої особи застосуванням фізичного насильства.*

***Використанням безпорадного стану потерпілої особи** – коли внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин особа не могла розуміти характеру та значення вчинюваних з нею дій або чинити опір.*

Ст. 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок

Безпосередній об'єкт – статева свобода та статева недоторканість особи.
Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – честь і гідність особи, право власності.

Потерпілий – особа як чоловічої, так і жіночої статі, які матеріально чи службово залежні від винного.

Об'єктивна сторона – примушування до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом.

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років), від якої потерпіла особа матеріально або службово залежні.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, поєднані з погрозою:

1. знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів;
2. розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів.

Злочин закінчений з моменту здійснення на волю потерпілої особи психічного тиску у формах, висвітлених вище.

Злочин з формальним складом.

***Матеріальна залежність** означає, що матеріальна допомога з боку суб'єкта злочину виступає єдиним, основним або істотним джерелом існування потерпілої особи, і позбавлення такої допомоги здатне поставити жінку або чоловіка у скрутне становище.*

***Службова залежність** означає, що: а) потерпіла особа є підлеглою винного по роботі; б) потерпіла особа підлягає службовому контролю з боку винного (наприклад, ревізор і комірник); в) реалізація істотних інтересів потерпілої особи залежить від поведінки винного по службі (наприклад, науковий керівник і аспірант).*

Ст. 156. Розбещення неповнолітніх

Безпосередній об'єкт – статевая свобода та статевая недоторканість особи.

Додатковий факультативний безпосередній об'єкт – нормальний фізичний, психічний і соціальний розвиток неповнолітніх.

Потерпілий – особа як чоловічої, так і жіночої статі, що не досягла 16-річного віку.

Об'єктивна сторона – вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла 16-річного віку.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. щодо малолітньої особи;
2. батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Злочин закінчений з моменту вчинення розпусних дій.

Злочин з формальним складом.

Розпусні дії – це фізичні або інтелектуальні дії сексуального характеру, здатні викликати фізичне і моральне розбещення неповнолітніх.

Під фізичними розпусними діями слід розуміти оголення статевих органів винної чи потерпілої особи, непристойні доторкання до статевих органів, які викликають статеві збудження, навчання статевим збоченням, імітація статевого акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, вчинення статевих зносин, акту онанізму у присутності потерпілої особи тощо.

Інтелектуальними розпусними діями є, зокрема, ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо.

Тема 6: Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина
(розділ V Особливої частини, ст.ст. 157 – 184 КК України)

Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина – це суспільно небезпечні протиправні діяння, що посягають на гарантовані Конституцією України особисті права та свободи (виборчі, трудові, сімейні, релігійні, інтелектуальні тощо) людини та громадянина, заподіюючи їм істотну шкоду чи створюючи реальну загрозу заподіяння такої шкоди.

Родовим об'єктом цих злочинів є конституційні права та свободи людини і громадянина.

Ст. 157. Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача

Безпосередній об'єкт:

а) виборчі права громадян (ч.ч. 1-3), при цьому **додатковим безпосереднім об'єктом** злочинів, передбачених ч.ч. 2 і 3, є психічна та фізична недоторканність особи, право власності, нормальна діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремих організацій, установ, підприємств;

б) нормальна діяльність виборчої комісії чи комісії з референдуму (ч. 4).

Потерпілими є: виборці; кандидати на виборні посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; громадяни, які мають право брати участь у референдумі; довірені особи кандидатів, офіційні представники та уповноважені особи партій (блоків); члени виборчих комісій; члени ініціативних груп референдуму; члени комісій з референдуму; офіційні спостерігачі.

Об'єктивна сторона:

1. перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, перешкоджання діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена виборчої комісії, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень, а також ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин (ч. 1 ст. 157 КК України);

2. втручання службової особи з використанням службового становища у здійсненні виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом (ч. 4 ст. 157 КК України).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років) – для ч. 1 ст. 157 КК України; спеціальний – службова особа – ч. 4 ст. 157 КК України.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, а для злочину, передбаченого ч. 4 ст. 157 КК України, також характерна мета – вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму.

Див. далі

Продовження

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті самі діяння, поєднані із:

1. застосуванням насильства;
2. знищенням чи пошкодженням майна;
3. погрозою застосування насильства або знищення чи пошкодження майна.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. за попередньою змовою групою осіб;
2. членом виборчої комісії;
3. іншою службовою особою з використанням свого службового становища.

Злочин закінчений з моменту фактичного перешкоджання здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена виборчої комісії, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень, а також ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин (ч.ч. 1-3 ст. 157 КК України) або з моменту фактичного втручання у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом (ч. 4 ст. 157 КК України).

Злочин з формальним складом.

Перешкоджання полягає у будь-яких діях чи бездіяльності, спрямованих на створення перепон зазначеним суб'єктам у здійсненні їхніх прав або в іншій законній діяльності, пов'язаних з проведенням виборів до органів державної влади чи органів місцевого самоврядування або референдумів.

Закон передбачає п'ять конкретних способів вчинення цього злочину:

1) обман; 2) примушування; 3) застосування насильства; 4) знищення чи пошкодження майна; 5) погроза застосування насильства або знищення чи пошкодження майна (перші два з цих способів передбачені ч. 1 ст. 157 КК України, інші три – ч. 2 ст. 157 КК України).

Ознаки втручання службової особи:

- 1) здійснюється службовою особою з використанням її службового становища;
- 2) стосується здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму повноважень, установлених законом;
- 3) вчиняється шляхом незаконної вимоги чи вказівки.

Ст. 162. Порушення недоторканності житла

Безпосередній об'єкт – право людини на недоторканність житла та іншого володіння.

Предметом злочину є житло або інше володіння особи.

Потерпілим від цього злочину може бути тільки фізична особа – громадянин України, особа без громадянства або іноземець.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи;
2. незаконне проведення в них огляду чи обшуку;
3. незаконне виселення;
4. інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. службовою особою;
2. із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування.

Злочин закінчений з моменту вчинення вищезазначених дій.

Злочин з формальним складом.

Житло – приміщення, яке призначене для постійного або тимчасового проживання людини чи людей.

Інше володіння особи – транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо.

Незаконне проникнення – будь-яке протиправне вторгнення у житло чи інше володіння сторонньої особи, здійснене всупереч її волі.

Незаконне проведення огляду чи обшуку – вчинення огляду чи обшуку особою, яка не має на це повноважень, або вчинення їх уповноваженою службовою особою, але за відсутності ухвали слідчого судді.

Незаконне виселення – виселення із займаного житлового приміщення за відсутності підстав або з порушенням порядку, встановлених законом.

Інші дії, що порушують недоторканність житла громадян, – самовільне вселення до чужого житла, тимчасове використання житла без згоди його власника, незаконне проведення вїмки тощо.

Ст. 164. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей

Безпосередній об'єкт – право неповнолітніх дітей на повноцінне життя та всебічний (фізичний, психічний і соціальний) розвиток.

Предметом злочину є кошти, що, за рішенням суду, підлягають сплаті на утримання дітей, а також кошти, різні предмети, які мають надаватися батьками на утримання неповнолітніх, а також повнолітніх, але непрацездатних дітей.

Потерпілими виступають діти, на утримання яких за рішенням суду їх батько чи мати мають сплачувати аліменти, а також неповнолітні чи непрацездатні діти, що перебувають на утриманні батьків.

Об'єктивна сторона – діяння:

1. злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів);
2. злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їхньому утриманні.

Суб'єкт – спеціальний – батьки та усиновителі.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючою ознакою (ч. 2) є вчинення того самого діяння особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею.

Злочин закінчений з моменту, коли зазначене ухилення набуло злісного характеру, що призвело до виникнення фінансової заборгованості із сплати коштів у відповідному розмірі (див. нижче).

Злочин з матеріальним складом.

Неповнолітніми дітьми визнаються особи віком до 18 років, якщо згідно з законом вони не набувають прав повнолітніх раніше.

Непрацездатними є повнолітні діти, які в силу фізичних чи психічних вад позбавлені можливості постійно чи тимчасово працювати.

Злісним ухиленням від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) слід розуміти будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості із сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за 6 місяців відповідних платежів.

Ст. 172. Грубе порушення законодавства про працю

Безпосередній об'єкт – трудові права людини, які включають право на працю, право на гарантовану заробітну плату, право на відпочинок.

Потерпілий – працівник.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне звільнення працівника з роботи;
2. інше грубе порушення законодавства про працю.

Суб'єкт – спеціальний (службова особа, якій надано право приймати працівника на роботу чи поновлювати на роботі, звільняти його з роботи або документально оформляти таке прийняття (поновлення, звільнення), вирішувати питання щодо надання відпустки тощо, а також громадянин-підприємець, який використовує найману працю і має зазначені вище права щодо найманих працівників).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, а перша його форма, крім того, характеризується наявністю особистих мотивів.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені щодо:

1. неповнолітнього;
2. вагітної жінки;
3. матері, яка має дитину віком до 14 років або дитину-інваліда.

Злочин закінчений:

- а) при незаконному звільненні працівника з роботи – з моменту фактичного припинення трудових відносин з конкретним працівником;
- б) при іншому грубому порушенні законодавства про працю – з моменту фактичного вчинення такого діяння, незалежно від його наслідків.

Злочин з формальним складом.

*Звільнення працівника з роботи є незаконним, якщо воно здійснене без законних підстав або з порушенням законодавчо встановленого порядку звільнення. І завжди воно є **грубим порушенням** законодавства про працю.*

***Інше грубе порушення законодавства про працю** – це будь-яке інше порушення, яке істотним чином порушило чи могло порушити право громадянина на працю (наприклад, не видання наказу про звільнення та/або невидача трудової книжки особі, яка хоче звільнитися з роботи в установленому законом порядку; незаконне переведення на іншу роботу чи істотна зміна умов праці; ненадання щорічної відпустки або систематичне ненадання вихідних днів або перерви для відпочинку; незаконне притягнення працівника до матеріальної відповідальності).*

Тема 7: Злочини проти власності

(розділ VI Особливої частини, ст.ст. 185 – 198 КК України)

Злочинами проти власності називають суспільно небезпечні та протиправні діяння, що порушують право власності, спричиняють майнову шкоду приватній особі, колективу чи державі й учиняються, зазвичай, із корисливих мотивів.

Родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, є врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Предметом злочинів проти власності можуть виступати: чуже майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи (наприклад, речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо), а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія.

Майно – це речі матеріального світу, яким притаманні специфічні ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру (грошові кошти, цінні папери, особисті речі, побутова техніка, предмети домашнього господарства, продуктивна робоча худоба тощо). *Чужим* визнається майно, що не перебуває у власності чи законному володінні винного. Розмір чужого майна визначається його вартістю (грошовою оцінкою конкретної речі), яка встановлюється за роздрібними цінами, що існували на момент вчинення злочину, а розмір відшкодування завданих злочином збитків – за відповідними цінами на час вирішення справи в суді. За відсутності зазначених цін на майно його вартість може бути визначено шляхом проведення відповідної експертизи.

Право на майно – це документи, що мають правове значення, тобто встановлюють право на майно або ж звільняють від обов'язків майнового характеру (заповіт на квартиру, договір дарування машини, доручення на право користування певною річчю, страховий поліс, боргова розписка тощо).

Будь-які дії майнового характеру – це виконання певних робіт або надання певних послуг (ремонт квартири, будівництво гаража, реставраційні роботи, вирощування сільськогосподарських культур, примушування відвезти на транспортному засобі в певне місце без матеріальної винагороди тощо).

Не є предметом злочинів проти власності:

- 1) природні багатства в їх природному стані (надра, ліс на корені, риба й інші водні тварини в природних водоймах, звірі в лісі тощо) (їх незаконне знищення, пошкодження, вилов, здобування слід кваліфікувати за ст.ст. 240, 246, 248 і 249 КК України);
- 2) вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини, вибухові пристрої чи радіоактивні матеріали (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 262 КК України);
- 3) транспортні засоби (їх незаконне заволодіння слід кваліфікувати за ст. 289 КК України);
- 4) тіло (останки, прах) померлого, урна з прахом померлого, предмети, що знаходяться на (в) могилі, в іншому місці поховання, на тілі (останках, прахові) померлого (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 297 КК України);
- 5) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, обладнання, призначене для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (їх незаконне заволодіння слід кваліфікувати за ст.ст. 308, 312 і 313 КК України);
- 6) офіційні чи приватні документи (паспорти або інші важливі особисті документи), що не мають грошової оцінки та мінової властивості, штампи й печатки (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 357 КК України);
- 7) військове майно (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 410 КК України);
- 8) речі, що знаходяться при вбитих чи поранених на полі бою (їх незаконне заволодіння кваліфікується за ст. 432 КК України) тощо.

Ст. 185. Крадіжка

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини власності.

Предмет – чуже для винного майно.

Об'єктивна сторона:

1. дія (таємне, незаконне, безоплатне, поза волею власника вилучення майна);
2. наслідок, який полягає в заволодінні чужим майном;
3. причиновий зв'язок між дією та наслідком;
4. спосіб учинення злочину, що характеризується таємністю.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) крадіжка, вчинена:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – крадіжка:

1. поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3);
2. що завдала значної шкоди потерпілому (ч. 3);
3. вчинена у великих розмірах (ч. 4);
4. вчинена в особливо великих розмірах (ч. 5);
5. вчинена організованою групою (ч. 5).

Злочин закінчений з моменту протиправного вилучення майна й отримання винним реальної можливості розпорядитися чи користуватися цим майном.

Злочин з матеріальним складом.

Викрадення вважається таємним, якщо воно здійснюється: за відсутності власника чи іншої особи; у присутності власника або іншої особи, але непомітно для них; у присутності власника чи іншої особи, але винний не усвідомлює цього моменту та вважає, що діє таємно від інших осіб; у присутності власника або іншої особи, що через свій фізіологічний або психічний стан чи інші обставини не усвідомлюють факту протиправного вилучення майна та не можуть дати йому належної оцінки; у присутності інших осіб, на потурання яких винний розраховує з певних підстав; особою, що не була наділена певною правомочністю щодо викраденого майна, а за родом діяльності тільки мала доступ до цього майна.

Ст. 186. Грабіж

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини власності.

Додатковими необхідними безпосередніми об'єктами насильницького грабежу є здоров'я, психічна чи фізична недоторканність людини.

Предмет – чуже для винного майно.

Об'єктивна сторона:

1. дія (відкрите, незаконне, безоплатне, поза волею власника вилучення майна);
2. наслідок, який полягає в заволодінні чужим майном;
3. причинний зв'язок між дією та наслідком;

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) грабіж, поєднаний:

1. із насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого;
2. із погрозою застосування такого насильства;
3. повторно;
4. за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – грабіж:

1. поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3);
2. що завдав значної шкоди потерпілому (ч. 3);
3. вчинений у великих розмірах (ч. 4);
4. вчинений в особливо великих розмірах (ч. 5);
5. вчинений організованою групою (ч. 5).

Злочин закінчений з моменту протиправного вилучення майна й отримання винним реальної можливості розпорядитися чи користуватися цим майном.

Злочин з матеріальним складом.

***Насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого** – це умисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я або незначної втрати працездатності, вчинення інших насильницьких дій, які не були небезпечними для життя та здоров'я в момент їх заподіяння (завдання удару, побойів, незаконне позбавлення волі).*

Ст. 187. Розбій

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини власності.

Додаткові необхідні безпосередні об'єкти злочину – життя, здоров'я, психічна чи фізична недоторканність людини.

Предмет – чуже для винного майно.

Об'єктивна сторона – напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, що зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий, мета – заволодіння чужим майном.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) розбій, вчинений:

1. за попередньою змовою групою осіб;
2. особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм.

Особливо кваліфікуючі ознаки – розбій:

1. поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3);
2. спрямований на заволодіння майном у великих розмірах чи особливо великих розмірах (ч. 4);
3. вчинений організованою групою (ч. 4);
4. поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 4).

Злочин закінчений з моменту нападу, поєднаного із застосуванням або з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, незалежно від того, чи заволоділа винна особа чужим майном.

Злочин з усіченим складом.

Небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого насильство (ст. 187, ч. 3 ст. 189 КК України) – це умисне заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості або тяжке тілесне ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення. До них слід відносити, зокрема, і насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер мордування, придушення за шию, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо.

Застосування до потерпілого без його згоди наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) з метою заволодіння його майном потрібно розглядати як насильство і залежно від того, було воно небезпечним для життя або здоров'я чи не було, кваліфікувати такі дії за ч. 2 ст. 186 КК України або за відповідною частиною ст. 187 КК України. Якщо застосування таких засобів було небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, але не призвело до заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження, вчинене належить кваліфікувати як розбій лише за умови, що винна особа усвідомлювала можливість заподіяння будь-якого із цих наслідків.

Основні відмінності розбою від насильницького грабежу:

а) за способом посягання (грабіж – це завжди відкрите посягання, а розбій може вчинюватись як відкрито, так і таємно, при цьому він виявляється у нападі);

б) за характером фізичного і психічного насильства (під час насильницького грабежу для досягнення своєї мети винний застосовує насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або погрозу такого насильства, а під час розбою – насильство, що є небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або погрозу таким насильством);

в) за моментом закінчення злочину (грабіж є злочином із матеріальним складом і вважається закінченим із моменту, коли винний вилучив чуже майно і має реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним, тоді як розбій є злочином з усіченим складом і вважається закінченим з моменту нападу, поєднаного із застосуванням або з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, незалежно від того, чи заволоділа винна особа чужим майном).

Ст. 189. Вимагання

Безпосередній об'єкт – врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном. **Додаткові необхідні безпосередні об'єкти** злочину – здоров'я, психічна чи фізична недоторканність людини, її особиста свобода.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти злочину – це життя, честь і гідність людини тощо.

Предмет злочину – чуже майно та право на майно (заповіт, договір дарування).

Об'єктивна сторона виявляється у вимозі передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою:

1. насильства над потерпілим чи його близькими родичами;
2. обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб;
3. пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною;
4. розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Суб'єкт – фізична осудна особа, котра досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) дії, вчинені:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. службовою особою з використанням свого службового становища;
4. із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень;
5. із пошкодженням або знищенням майна;
6. що завдало значної шкоди потерпілому.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення злочину:

1. поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи (ч. 3);
2. що завдало майнової шкоди у великих розмірах (ч. 3);
3. яке завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах (ч. 4);
4. учинене організованою групою (ч. 4);
5. поєднане із заподіянням тяжкого тілесного ушкодження (ч. 4).

Злочин закінчений з моменту висунення вимоги, поєднаної зі вказаними погрозами незалежно від досягнення винною особою поставленої мети (формальний склад).

Ст. 190. Шахрайство

Безпосередній об'єкт – врегульовані законом суспільні відносини власності, передусім, відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Предмет злочину – чуже майно.

Об'єктивна сторона передбачає:

- альтернативні дії:
 - заволодіння чужим майном;
 - придбання права на майно;
- наслідки у вигляді фактичного одержання винним чужого майна чи права на нього;
- причинний зв'язок між діями та наслідком;
- спосіб:
 - обман;
 - зловживання довірою.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) дії, вчинені:

- повторно;
- за попередньою змовою групою осіб;
- що завдало значної шкоди потерпілому.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення злочину:

- у великих розмірах (ч.3);
- шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки (ч.3);
- яке завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах(ч. 4);
- учинене організованою групою (ч. 4);

Злочин є закінченим з моменту фактичного одержання винним чужого майна чи права на нього (матеріальний склад).

Ст. 191. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини власності.

Предмет – чуже майно, яке було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні.

Об'єктивна сторона:

1. привласнення чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (ч. 1);
2. розтрата такого майна зазначеною особою (ч. 1);
3. привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2).

Суб'єкт – спеціальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років, та якій майно було ввірене чи перебувало в її законному віданні (ч. 1) або службова особа (ч. 2)).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення злочину:

1. у великих розмірах (ч. 4);
2. в особливо великих розмірах (ч. 5);
3. організованою групою (ч. 5).

Злочин закінчений з моменту незаконного безоплатного заволодіння чужим майном.

Злочин з матеріальним складом.

Привласнення – незаконне безоплатне повернення винним на свою користь чужого майна, що було йому ввірене чи перебувало в його віданні. *Розтрата* – незаконне безоплатне повернення винним чужого майна, що було йому ввірене чи перебувало в його віданні, на користь інших осіб, зокрема це може бути відчуження майна іншим особам для споживання, як подарунок чи товар, в обмін на інше майно тощо. *Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем* полягає в незаконному безоплатному поверненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

ВАЖЛИВО!

У ст.ст. 185, 186 та 189-191 КК України повторним визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених цими статтями або ст.ст. 187, 262 цього Кодексу.

У ст.ст. 185, 186, 189 та 190 КК України значна шкода визнається із врахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від 100 до 250 н.м.д.г.

У ст.ст. 185-191, 194 КК України у великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в 250 і більше разів перевищує н.м.д.г. на момент вчинення злочину.

У ст.ст. 185-187 та 189-191, 194 КК України в особливо великих розмірах визнається злочин, що вчинений однією особою чи групою осіб на суму, яка в 600 і більше разів перевищує н.м.д.г. на момент вчинення злочину.

Викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата, вважається дрібним (ст. 51 КУпАП), якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

ст. 51 КУпАП ← 0,2 x 609 грн. = 121,8 грн. → ст. 185, 190, 191 КК

Див. додаток.

Тема 8: Злочини у сфері господарської діяльності
(розділ VII Особливої частини, ст.ст. 199 – 233 КК України)

Злочини у сфері господарської діяльності – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на систему господарювання, заподіюючи шкоду суспільним відносинам, які складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг.

Родовим об’єктом цих злочинів є сфера господарської діяльності, тобто врегульовані державою відносини між членами суспільства щодо виробництва та реалізації товарів, продукції різного призначення, виконання робіт та надання послуг, які складають систему господарювання.

Господарська діяльність – це будь-яка діяльність особи, спрямована на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, якщо безпосередня участь особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою. При цьому поняття “господарська діяльність” і “підприємницька діяльність” законодавство трактує фактично однаково.

Ст. 199. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів

Безпосередній об'єкт – установлений законодавством порядок формування та функціонування кредитно-грошової системи України.

Предмет – підроблені національна валюта, іноземна валюта, державні цінні папери, білети державної лотереї, незаконно виготовлені, одержані чи підроблені марки акцизного збору чи голографічні захисні елементи.

Об'єктивна сторона:

1. виготовлення;
2. зберігання;
3. придбання;
4. перевезення;
5. пересилання;
6. ввезення в Україну;
7. збут вищезазначених предметів.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – подальший збут.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. у великому розмірі.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення дій, передбачених ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. організованою групою;
2. в особливо великому розмірі.

**Злочин закінчений з моменту вчинення будь-якої із зазначених дій.
Злочин з формальним складом.**

Див. далі

Виготовлення – це дії, внаслідок яких створюються підроблені валюта, державні цінні папери чи білети державних лотерей (наприклад, друкування типографським способом, малювання, ксерокопіювання тощо).

Зберігання – перебування цих предметів безпосередньо у винного чи в будь-якому іншому місці, де вони перебувають у його розпорядженні та під його контролем.

Придбання – їх оплатне чи безоплатне отримання винним від іншої особи (наприклад, купівля, обмін, одержання в подарунок, виграти в азартні ігри, привласнення знайдених таких предметів тощо).

Перевезення – переміщення їх винним із використанням будь-яких транспортних засобів.

Пересилання – переміщення їх винним у просторі з використанням засобів поштового зв'язку (наприклад, у листах, посылках, бандеролях, інших поштових відправленнях).

Ввезення в Україну – їх переміщення винним із-за кордону на територію України.

Збут – їх умисне відчуження як оплатне, так і безоплатне (використання як засобу платежу, продаж, розмін, обмін, дарування, передача в борг або на покриття боргу тощо).

Марка акцизного збору – спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного збору (з 1 січня 2011 р. – акцизного податку), легальність ввезення та реалізації на території цих виробів.

Голографічний захисний елемент – спеціальний знак призначений для маркування носіїв інформації, документів і товарів з метою підтвердження її справжності, авторства тощо, виконаний із використанням технологій, що роблять неможливим його несанкціоноване відтворення.

Ст. 201. Контрабанда

Безпосередній об'єкт – встановлений законодавством порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон України.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину є порядок обігу предметів дозвільної системи, порядок сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, громадська безпека, здоров'я населення тощо.

Предмет – культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та боєприпасів до неї), а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне переміщення вищезазначених предметів через митний кордон України поза митним контролем;
2. незаконне переміщення вищезазначених предметів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю;
3. місце – митний кордон України.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) та саме дія, вчинена:

1. за попередньою змовою групою осіб;
2. особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею;
3. службовою особою з використанням службового становища.

Злочин закінчений з моменту фактичного незаконного переміщення предметів контрабанди через митний кордон України.

Злочин з формальним складом.

Переміщення предметів через митний кордон України: а) поза митним контролем – тобто поза місцем розташування зони митного контролю, або поза часом здійснення митного оформлення, або з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання службовими особами митного органу своїм службовим становищем; б) з приховуванням від митного контролю – їх переміщення з використанням спеціально виготовлених сховищ та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення; шляхом надання одним товарам вигляду інших; з поданням митному органу підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом або таких, що містять неправдиві дані.

Ст. 203-1. Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини у сфері господарської діяльності пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами є авторські та суміжні права.

Предмет – диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання для виробництва дисків для лазерних систем зчитування, сировина для їх виробництва.

Об'єктивна сторона – у значних розмірах (понад 20 н.м.д.г.):

1. виробництво;
2. експорт;
3. імпорт;
4. зберігання;
5. реалізація;
6. переміщення вищезазначених предметів.

Суб'єкт – спеціальний (або службова особа суб'єкта господарської діяльності – юридичної особи, або фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, що здійснює таку діяльність без створення юридичної особи).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. у великих розмірах (понад 100 н.м.д.г.)

Злочин закінчений з моменту вчинення будь-якої із зазначених дій.

Злочин з формальним складом.

Диски для лазерних систем зчитування – будь-які оптичні диски для лазерних систем зчитування із записом або з можливістю запису на них інформації, що відображає об'єкти авторського права чи суміжних прав; *матриці для виробництва дисків* – матеріальні носії у вигляді штампів чи інших аналогічних або еквівалентних пристроїв, які містять інформацію у цифровій формі і використовуються для безпосереднього її перенесення цієї інформації на диски для лазерних систем зчитування під час їхнього виробництва); *сировина для виробництва таких дисків і матриць* – оптичний полікарбонат.

Ст. 205. Фіктивне підприємництво

Безпосередній об'єкт – встановлений законодавством порядок здійснення підприємницької діяльності.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину можуть бути встановлений порядок оподаткування й отримання кредитних ресурсів, добросовісна конкуренція, право власності.

Об'єктивна сторона – (дії):

1. створення суб'єкта підприємницької діяльності – юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми;
2. придбання такого суб'єкта підприємницької діяльності.

Суб'єкт – спеціальний: громадянин України, особа без громадянства, іноземець (як службова особа, так і неслужбова), що з визначеною в цій статті метою вчинили дії, спрямовані на створення (заснування або реєстрацію) чи придбання суб'єкта підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – прикриття незаконної діяльності чи здійснення заборонених видів діяльності.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. повторно;
2. поєднані із заподіянням державі, банкові, кредитній установі, іншим юридичним особам або громадянам великої матеріальної шкоди.

Злочин закінчений з моменту державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи) чи набуття права власності на нього. **Злочин з формальним складом.**

Фіктивність полягає у відсутності в осіб, які стоять за створеним (придбаним) суб'єктом підприємництва, справжнього наміру здійснювати діяльність, зафіксовану в установчих документах – виробляти товари, виконувати роботи чи надавати послуги. **Створення суб'єкта підприємницької діяльності** – це його державна реєстрація, юридичне заснування нової організації, що раніше не існувала, з метою отримання прибутку. **Придбання суб'єкта підприємницької діяльності** – це набуття в будь-який спосіб права власності на цю юридичну особу як у цілому, так і на визначену його частину, що дасть змогу здійснювати контроль за ним (купівля контрольного пакета акцій АТ, заміна власника чи складу учасників правління, придбання майна підприємства, що приватизується, тощо).

Ст. 209. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини у сфері зайняття господарською діяльністю і боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину є правосуддя, нормальне функціонування фінансово-кредитної системи, засади добросовісної конкуренції, громадська безпека.

Предмет – кошти (готівкові та безготівкові в національній або іноземній валюті) й інше рухоме або нерухоме майно, одержані внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів (тобто – предикатного діяння).

Об'єктивна сторона – (4 альтернативні форми):

1. вчинення фінансової операції з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів;
2. вчинення правочину з такими коштами чи майном;
3. вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження або переміщення;
4. набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення дій, передбачених ч. 1 цієї статті:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. у великому розмірі.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені:

1. організованою групою;
2. в особливо великому розмірі.

Злочин закінчений з моменту вчинення вищезазначених дій.

Злочин з формальним складом.

Ст. 212. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)

Безпосередній об'єкт – встановлений законодавством порядок державного регулювання оподаткування юридичних і фізичних осіб та формування прибуткової частини державного бюджету.

Предмет цього злочину становлять: грошові кошти у формі податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять до системи оподаткування та введені в установленому законом порядку.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що належать до системи оподаткування;
2. наслідки – фактичне ненадходження до бюджетів або державних цільових фондів коштів у значних розмірах (ч. 1), у великих розмірах (ч. 2) або в особливо великих розмірах (ч. 3);
3. причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний:

- службова особа підприємства, установи, організації незалежно від форми власності;
- особа, що провадить підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- будь-яка інша особа, котра зобов'язана утримувати та (чи) сплачувати податки, збори (обов'язкові платежі).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме діяння, вчинені:

1. вчинення його за попередньою змовою групою осіб;
2. фактичне ненадходження коштів у великих розмірах.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) діяння, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. вчиненні особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів);
2. якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів або державних цільових фондів коштів у особливо великих розмірах.

Злочин закінчений з моменту ненадходження зазначених сум до бюджету чи державних цільових фондів.

Злочин з матеріальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 4 ст. 212 КК України).

Ст. 219. Доведення до банкрутства

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини у сфері виконання суб'єктами господарської діяльності своїх фінансових зобов'язань.

Об'єктивна сторона:

1. діяння, що призводять до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності (наприклад, укладення завідомо не вигідних угод, перебирання чужих боргів, умисне невиконання обов'язків зі здійснення управління господарською діяльністю суб'єкта господарювання тощо);
2. суспільно небезпечні наслідки – заподіяння великої матеріальної шкоди державі чи кредиторам;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний (громадянин – засновник (учасник) або службова особа суб'єкта господарської діяльності).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, спеціальний мотив (корисливий, інша особиста заінтересованість винної особи чи її бажання задовольнити певні інтереси третіх осіб).

Злочин закінчений з моменту завдання великої матеріальної шкоди державі чи кредиторам.

Злочин з матеріальним складом.

Банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. Власне факт банкрутства свідчить лише про невдачу в господарській діяльності й не має бути предметом кримінально-правових відносин. Проте в тих випадках, коли з цим фактом пов'язані певні суспільно небезпечні дії, можлива кримінальна відповідальність.

Стійка фінансова неспроможність суб'єкта господарської діяльності – це такий його фінансовий стан, за якого цей суб'єкт нездатний відновити свою платоспроможність протягом визначеного законом періоду часу після настання терміну виконання грошових зобов'язань у певному розмірі.

Кредитор – це юридична чи фізична особа, на користь якої боржник, відповідно до закону, зобов'язаний сплатити грошові суми, передати майно, виконати роботи, надати послуги тощо, зокрема й найманий працівник боржника.

Ст. 222. Шахрайство з фінансовими ресурсами

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини у сфері надання фінансових ресурсів і податкових пільг.

Предметом злочину є грошові кошти у формі субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів або пільг щодо податків.

Об'єктивна сторона – (активні дії): надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим або органам місцевого самоврядування, банкам чи іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів або пільг щодо податків за відсутності ознак злочину проти власності.

Суб'єкт – спеціальний:

1. громадянин – підприємець (тобто громадянин, який провадить зареєстровану підприємницьку діяльність індивідуально, без створення юридичної особи);
2. громадянин – засновник (учасник) суб'єкта господарської діяльності;
3. службова особа юридичної особи – суб'єкта господарської діяльності.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – отримання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів або пільг щодо податків. Особа, котра, надаючи свідомо неправдиву інформацію, прагнула привласнити одержані нею як дотацію, субвенцію, субсидію, кредити кошти, має підлягати кримінальній відповідальності за злочин проти власності – шахрайство чи замах на нього.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, якщо вони:

1. вчинені повторно;
2. спричинили тяжкі наслідки.

Злочин закінчений з моменту надання винною особою завідомо неправдивої інформації незалежно від того, чи змогла вона в такий спосіб отримати субсидії, субвенції, дотації, кредити або пільги щодо податків.

Злочин з формальним складом.

Тема 9: Злочини проти довкілля

(розділ VIII Особливої частини, ст.ст. 236 – 254 КК України)

Злочини проти довкілля – це суспільно небезпечні й протиправні діяння, що посягають на навколишнє природне середовище та його компоненти, раціональне використання й охорона яких забезпечує оптимальну життєдіяльність людини, а також на екологічну безпеку населення та територій, і полягають в безпосередньому незаконному використанні природних об'єктів як соціальних цінностей, що призводить до їх негативних змін.

Родовим об'єктом злочинів проти довкілля є суспільні відносини, що забезпечують охорону навколишнього середовища, його науково обґрунтоване раціональне використання та відтворення природних ресурсів, захист нормального екологічного стану біосфери.

Поняття **“довкілля”** можна визначити як навколишнє природне середовище людини, тобто сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені до господарського обігу, так і не використовувані в народному господарстві в цей період (земля, надра, вода, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ, ландшафти й інші природні комплекси).

Ст. 246. Незаконна порубка лісу

Безпосередній об'єкт – установлений порядок охорони, раціонального використання та відтворення лісу як важливого елемента навколишнього природного середовища.

Предмет – ліс, тобто дерева та чагарники, що не відокремлені від коріння й ростуть у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, у заповідниках або на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду.

Об'єктивна сторона виявляється в незаконній порубці лісу (дерев і чагарників), тобто у відділенні їх від кореня незалежно від засобів та способів (наприклад, спилування, зрубування, повалення транспортним засобом, викорчовування, відокремлення основних гілок від стовбура дерева тощо).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу.

Злочин має формально-матеріальний склад. За незаконної порубки в заповідниках або на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах злочин є закінченим із моменту рубки першого дерева або чагарнику (**формальний склад**). За незаконної порубки в лісах, захисних та інших лісових насадженнях злочин є закінченим із моменту заподіяння істотної шкоди (оцінке поняття), тобто має **матеріальний склад**. У ст. 246 КК шкода визнається істотною, коли: були знищені певні види дерев у тій чи іншій місцевості; погіршилися породний склад, якість, захисні, водоохоронні й інші екологічні властивості лісу; виникли труднощі у відтворенні заліснення в певній місцевості; знизилась якість атмосферного повітря; змінились ландшафт місцевості, русло річки; сталась ерозія ґрунту; тощо (абз. 3 п. 9 ППВСУ від 10 грудня 2004 р. № 17).

Незаконність порубки означає, що вона здійснюється з порушенням вимог нормативних актів, якими регулюється порядок відпуску деревини на пні в лісах України. Зокрема, визнається незаконною порубка дерев і чагарників, вчинена: без відповідного дозволу; за дозволом, виданим із порушенням чинного законодавства; до початку чи після закінчення установлених у дозволі строків; не на призначених ділянках чи понад установлену кількість; не тих порід дерев, які визначені в дозволі; порід, вирубку яких заборонено.

Ст. 248. Незаконне полювання

Безпосередній об'єкт – установлений порядок охорони, раціонального використання та відтворення тваринного світу суходолу (диких звірів і птахів як невід'ємної складової частини довкілля).

Предметом є дикі звірі та птахи, що охороняються законом і перебувають у стані природної волі чи утримуються в напіввільних умовах, занесені до державного мисливського фонду та ті, що перебувають у мисливських угіддях, а також випущені туди для розведення.

Не є предметом цього злочину звірі та птахи, що не охороняються законом (наприклад, сірі ворони, сороки, бродячі собаки й коти тощо), а також звірі та птахи, які перебувають у вольєрі, на звіро- чи птахофермі, в зоопарку тощо.

Об'єктивна сторона:

1. порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду;
2. незаконне полювання у заповідниках або на інших територіях і об'єктах природно-заповідного фонду;
3. полювання на звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, занесених до Червоної книги України.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення тих саме дій:

1. службовою особою з використанням службового становища;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу;
4. із використанням транспортних засобів;
5. особою, раніше судимою за цей злочин.

Порушення правил полювання є **закінченим злочином із моменту** заподіяння істотної шкоди, тобто має **матеріальний склад**. Незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях і об'єктах природно-заповідного фонду чи полювання на об'єкти тваринного світу, занесені до Червоної книги України, вважається **закінченим з моменту** початку полювання незалежно від того, чи мали місце шкідливі наслідки (**формальний склад**).

Ст. 249. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом

Безпосередній об'єкт – установлений порядок охорони, раціонального використання й відтворення риб та інших представників водної фауни як невід'ємної складової частини довкілля.

Предмет – риба різних видів, морські ссавці (наприклад, дельфіни, кити, тюлені, моржі, нерпи тощо), ракоподібні та голкошкірі водні безхребетні тварини (наприклад, раки, краби, креветки, морські їжаки, морські зірки тощо), молюски (наприклад, мідії, кальмари, устриці тощо), а також деякі водні рослини та водорості, що мають промислове значення.

Не є предметом цього злочину: а) риба та водні тварини, що вирощуються різними підприємствами, організаціями чи громадянами в спеціально обладнаних водоймищах (їх протиправний вилов або заволодіння слід кваліфікувати як злочин проти власності); б) водні тварини – бобри, видри, ондатри, хошулі, що є хутровими звірами (їх незаконний відлов або добування кваліфікується як незаконне полювання).

Об'єктивна сторона:

1. діяння у формі незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом;
2. наслідки, що виявляються в заподіянні істотної шкоди;
3. причиновий зв'язок між указаними діяннями і наслідками.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення тих саме діянь:

1. із застосуванням вибухових, отруйних речовин, електроструму;
2. способом, що передбачає масове знищення риби, звірів або інших видів тваринного світу (це такі дії, які здатні спричинити чи спричинили загибель великої кількості представників водної фауни, наприклад, знищення популяції або певного виду тваринного світу в тій чи іншій місцевості чи водоймі, застосування отруйних або вибухових речовин, газу, диму, електроструму, автоматичної зброї, тралення риби за допомогою заборонених прийомів тощо);
3. особою, раніше судимою за цей злочин.

Злочин закінчений з моменту спричинення істотної шкоди.

Злочин з матеріальним складом.

Тема 10: Злочини проти громадської безпеки

(розділ IX Особливої частини, ст.ст. 255– 270-1 КК України)

Злочини проти громадської безпеки – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на відносини, які складаються з приводу убезпечення невизначеного кола осіб (усієї громади, всього суспільства та будь-кого з його членів) і правоохоронюваних інтересів від спричинення насильницької шкоди предметами та видами діяльності, що становлять підвищену суспільну небезпеку для довколишніх.

Родовим об'єктом цих злочинів є *громадська безпека*, тобто стан захищеності громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей, для їх спокою та майнових прав, для нормальної діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, для цілісності й збереження матеріальних цінностей.

Ст. 255. Створення злочинної організації

Безпосередній об'єкт – громадська безпека.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти злочину – життя, здоров'я особи, власність, довкілля тощо.

Об'єктивна сторона:

1. створення злочинної організації;
2. керівництво злочинною організацією;
3. участь у злочинній організації;
4. участь у злочинах, вчинюваних злочинною організацією;
5. організація зустрічі (сходки) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднаних злочинних організацій або організованих груп;
6. керівництво такою зустріччю (сходкою);
7. сприяння зазначеній зустрічі (сходці).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, спеціальна мета – вчинення хоча б одного тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

Через підвищену суспільну небезпеку даний злочин вважається **закінченим із моменту** вчинення будь-якого діяння, передбаченого диспозицією ч. 1 цієї статті.

Злочин з усіченим складом.

Заохочувальна норма (ч. 2 ст. 255 КК України).

Обов'язкові ознаки злочинної організації:

- 1) наявність у неї декількох (5 і більше) суб'єктів злочину;
- 2) стійкість об'єднання (як внутрішня, так і зовнішня);
- 3) ієрархічність об'єднання;
- 4) зорганізованість для спільної діяльності;
- 5) спільна мета її учасників – вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів.

Ст. 257. Бандитизм

Безпосередній об'єкт – громадська безпека.

Об'єктивна сторона:

1. організація озброєної банди;
2. участь у банді;
3. участь у нападі, вчинюваному такою бандою.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, спеціальна мета – здійснення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян.

Злочин закінчений з моменту організації озброєної банди.
Злочин з усіченим складом.

Обов'язкові ознаки банди:

- 1) наявність у неї декількох (3 і більше) суб'єктів злочину;
- 2) стійкість об'єднання;
- 3) озброєність;
- 4) спільна мета її учасників – вчинення нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян;
- 5) спосіб – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб.

Банда – це озброєна організована група або злочинна організація, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки. **Озброєність банди** – наявність зброї хоча б в одного члена банди (при цьому решта учасників банди мають знати, що така зброя наявна та може бути застосована під час нападу). Зброя може бути вогнепальною, холодною, військовою, мисливською, спортивною, саморобною чи переробленою. **Організація озброєної банди** – це створення як організованої групи чи злочинної організації, що вже озброєні, але ще не вчинили нападів, так і таких стійких об'єднань, які, щоб дістати зброю, вчиняють напади на працівників правоохоронних органів, військовослужбовців тощо. **Участь в озброєній банді** – це членство в ній, входження або вступ до її складу незалежно від того, чи вчинені винним будь-які дії у складі банди, чи ні. **Участь у вчинюваному озброєною бандою нападі** – це виконання членами банди чи іншими особами дій, що становлять напад (застосування насильства чи погроза його застосування до працівників підприємств, установ, організації або до окремих громадян).

Ст. 258. Терористичний акт

Безпосередній об'єкт – громадська безпека.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти злочину – життя, здоров'я особи, власність, довкілля тощо.

Об'єктивна сторона:

1. застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, що створювали небезпеку для життя або здоров'я людини чи небезпеку заподіяння значної майнової шкоди або настання інших тяжких наслідків;
2. погроза вчинення зазначених дій.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу та спеціальна мета, зазначена у диспозиції ч. 1 цієї статті:

- 1) порушення громадської безпеки;
- 2) залякування населення;
- 3) провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення;
- 4) вплив на прийняття рішень або вчинення чи невчинення дій органами державної влади або органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами;
- 5) привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних або інших поглядів винного (терориста).

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії:

1. вчинені повторно;
2. вчинені за попередньою змовою групою осіб;
3. що призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків.

Особливо кваліфікуюча ознака – (ч. 3) діяння, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, що призвели до загибелі людини.

Злочин закінчений з моменту вчинення зазначених вище дій чи погрози їх вчинення. Злочин з формальним складом.

Вчинення інших дій, що створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини, або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків – це застосування отруйних речовин, затоплення, зруйнування будівель і споруд, пошкодження нафтопроводів, поширення збудників заразних хвороб, спричинення обвалів тощо.

Ст. 263. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Безпосередній об'єкт – громадська безпека.

Предмет:

- 1) вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської); бойові припаси; вибухові речовини; вибухові пристрої (ч. 1);
- 2) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети) (ч. 2).

Об'єктивна сторона:

1. носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (ч. 1);
2. носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу (ч. 2).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту вчинення хоча б однієї із зазначених вище дій.

Злочин з формальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 3 ст. 263 КК України).

***Незаконне носіння** – це умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу, дії з переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо) предметів злочину. **Незаконне зберігання** – це умисні дії, що полягають у володінні без відповідного дозволу чи із простроченим дозволом з будь-яким із зазначених предметів, що перебуває в обраному винним місці. **Незаконне придбання** – це умисні дії, пов'язані з набуттям предметів злочину всупереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунка, на відшкодування боргу тощо. **Незаконна передача** – це надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу. **Незаконний збут** – це умисна передача їх іншій особі поза встановленим порядком через продаж, обмін, дарування, сплату боргу тощо. **Ремонт** – це відновлення характерних властивостей зазначених предметів через заміну чи реставрацію зношених або непридатних частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкодження, налагодження нормального функціонування, унаслідок чого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням.*

Ст. 263-1. Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв

Безпосередній об'єкт – громадська безпека.

Предмет – вогнепальна зброя, у тому числі гладкоствольна мисливська; бойові припаси, у тому числі і до гладкоствольної мисливської зброї; вибухові речовини; вибухові пристрої.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї;
2. фальсифікація, незаконне видалення чи зміна маркування вогнепальної зброї;
3. незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 і 2 цієї статті, вчинені організованою групою.

Злочин закінчений з моменту, коли виготовлений предмет може бути використаний як зброя, боєприпаси, вибухові речовини або вибухові пристрої незалежно від їх завершеності.

Злочин з формальним складом.

***Незаконне виготовлення** – це умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії із створення чи перероблення предметів злочину, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей.*

***Переробка вогнепальної зброї** – це перероблення тих чи інших предметів шляхом надання їм властивостей вогнепальної зброї (перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи неаналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, у зброю, придатну до стрільби тощо.*

Ст. 270. Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки

Безпосередній об'єкт – пожежна безпека.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину є життя, довкілля й інші об'єкти кримінально-правової охорони.

Об'єктивна сторона:

1. діяння у формі порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки;
2. наслідки, що виявляються у виникненні пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі;
3. причиновий зв'язок між указаними діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний, тобто особа (як службова, так і приватна), на яку покладено обов'язки дотримуватися відповідних правил.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порушення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) спричинення злочином:

1. загибелі людей;
2. майнової шкоди в особливо великому розмірі;
3. інших тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

***Встановлені законодавством вимоги пожежної безпеки** – це положення, що встановлюють норми та правила щодо запобігання виникненню пожежі (містяться в законах, стандартах, інструкціях тощо).*

***Пожежа** – це неконтрольоване горіння предметів поза спеціальним вогнищем, яке створює безпосередню небезпеку для життя та здоров'я людини, власності, довкілля, нормальної діяльності підприємств, організації чи установ або заподіює їм шкоду.*

***Шкода здоров'ю людей** – це заподіяння внаслідок пожежі хоча б одній особі опіків, травм, які оцінюються як легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження.*

***Майнова шкода у великих розмірах** – така, якщо прямі збитки становлять суму, що в 300 і більше разів перевищує н.м.д.г., а в особливо великому – в 1000 і більше разів перевищує н.м.д.г. (примітка до ст. 270 КК).*

Тема 11: Злочини проти безпеки виробництва
(розділ X Особливої частини, ст.ст. 271– 275 КК України)

Злочини проти безпеки виробництва – це суспільно небезпечні, протиправні діяння, що посягають на врегульовані законодавством та іншими нормативно-правовими актами суспільні відносини щодо гарантування безпеки виробництва в різних його сферах, створюючи загрозу загибелі людей або настання інших тяжких наслідків чи заподіюючи шкоду здоров'ю потерпілих.

Родовим об'єктом злочинів проти безпеки виробництва є відносини, що забезпечують безпеку виробництва.

Безпека виробництва – це суспільні відносини, що забезпечують безпечні умови праці, випуск продукції, експлуатації певних підприємств, будівель і споруд, а також використання промислової продукції, та запобігають шкідливому впливу небезпечних і руйнівних виробничих факторів на індивідуально не визначене коло громадян. Дотримання безпеки виробництва – це запорука нейтралізації можливого ураження людей, майна та довкілля.

Ст. 271. Порухення вимог законодавства про охорону праці

Безпосередній об'єкт – безпека праці.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт - здоров'я людини.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – життя людини, власність, довкілля.

Потерпілі – тільки особи, які мають постійний чи тимчасовий зв'язок з певним підприємством, установою, організацією чи з виробничою діяльністю громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності (безпосередньо працюють, прибули у відрядження, на практику, стажування або діяльність яких пов'язана з цим виробництвом тощо).

Об'єктивна сторона:

1. діяння у формі порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці (відповідальність за порушення вимог законодавства щодо безпеки осіб під час здійснення іншої діяльності залежно від конкретних обставин справи настає за статтями КК України про злочини проти життя та здоров'я особи, у сфері службової діяльності, проти довкілля тощо);
2. наслідки, що виявляються в заподіянні шкоди здоров'ю потерпілого;
3. причинний зв'язок між указаними діянням і наслідками;
4. відповідне місце вчинення злочину.

Суб'єкт – спеціальний, тобто службова особа підприємства, установи, організації, яка на підставі наказу адміністрації, посадової інструкції чи відповідно до займаної посади має спеціальні обов'язки з охорони праці, або громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порухення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) спричинення злочином:

1. загибелі людей;
2. інших тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

Не є потерпілими від цього злочину особи, які не пов'язані із зазначеним підприємством, установою, організацією чи з виробничою діяльністю громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності (представники контролюючих органів, замовники продукції чи послуг, особи, які випадково опинилися на території підприємства, організації).

Ст. 273. Порухення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах

Безпосередній об'єкт – безпека на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт – здоров'я людини. **Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами** є життя людини, власність, довкілля.

Потерпілі – як працівники вибухонебезпечних підприємств (цехів), так і сторонні особи.

Об'єктивна сторона:

1. діяння у формі порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах;
2. наслідки, що виявляються у створенні загрози загибелі людей або настанні інших тяжких наслідків, заподіянні шкоди здоров'ю потерпілого;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками;
4. відповідне місце вчинення злочину.

Суб'єкт – спеціальний (особа, котра зобов'язана дотримувати правила безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах).

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порухення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) спричинення злочинном:

1. загибелі людей;
2. інших тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

Порухення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах полягає в діях, заборонених відповідними правилами (наприклад, проведення роботи з використанням відкритого вогню в шахті з підвищеною концентрацією вугільного пилу), або в бездіяльності – невиконанні дії, що їх винний міг і повинен був вчинити (не увімкнення вентиляції, невжиття заходів при виявленні того, що кількість вибухових речовин в певному складі перевищує допустиму норму тощо). **Місце вчинення злочину** – це вибухонебезпечні підприємства чи вибухонебезпечні цехи, тобто підприємства та цехи, функціонування яких пов'язане з постійною небезпекою (загрозою) вибуху.

Ст. 274. Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки

Безпосередній об'єкт – ядерна або радіаційна безпека виробництва.
Додатковий необхідний безпосередній об'єкт – здоров'я людини.
Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – життя людини, власність, довкілля.
Предмет – ядерні та радіоактивні матеріали.
Потерпілі – як працівники виробництва, на якому використовуються ядерні або радіаційні матеріали, так і сторонні особи.

Об'єктивна сторона:

1. діяння у формі порушення правил ядерної чи радіаційної безпеки;
2. наслідки, що виявляються у створенні загрози загибелі людей або в настанні інших тяжких наслідків, заподіянні шкоди здоров'ю потерпілого;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками;
4. відповідне місце вчинення злочину.

Суб'єкт – спеціальний (особа, на яку покладено обов'язок забезпечувати додержання правил безпеки при виконанні певних робіт чи на відповідних підприємствах). Це можуть бути: громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, службові особи (керівники робіт, інженерно-технічні працівники), робітники і службовці відповідних підприємств (цехів) та виробництв.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порушення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) спричинення злочином:

1. загибелі людей;
2. інших тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки може бути вчинено як дія чи бездіяльність, і полягає, зокрема, в: допуску до робіт в умовах радіоактивного випромінювання працівників, не забезпечених засобами дозиметричного контролю; не проведенні дезактивації обладнання; порушенні порядку утилізації відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання; використанні ядерної енергії без отримання належних дозволів, передбачених законом.

Тема 12: Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту
(розділ XI Особливої частини, ст.ст. 276 – 292 КК України)

Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (транспортні злочини) – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують безпеку руху й експлуатації всіх видів механічного транспорту, а також магістрального або промислового нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів.

Родовим об'єктом цих злочинів є *безпека руху й експлуатації транспорту* – сукупність суспільних відносин, які складаються з приводу убезпечення від шкоди, що може бути заподіяна під час руху (пересування людей і переміщення вантажів), використовуючи транспортні засоби чи експлуатуючи транспорт.

Ст. 286. Порухнення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами

Безпосередній об'єкт – безпека дорожнього руху чи експлуатації автотранспорту й міського електротранспорту.

Додаткові необхідні безпосередні об'єкти – здоров'я та життя людини.

Об'єктивна сторона:

1. діяння (дія чи бездіяльність) у формі порушення правил безпеки дорожнього руху чи експлуатації транспорту;
2. наслідки, що виявляються у спричиненні потерпілому середньої тяжкості тілесного ушкодження;
3. причинний зв'язок між діянням і наслідками;
4. обстановка вчинення злочину.

Суб'єкт – спеціальний, тобто фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку та керує транспортним засобом.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порухнення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки (ч. 2) злочину:

1. спричинення смерті потерпілого;
2. заподіяння тяжкого тілесного ушкодження.

Особливо кваліфікуючою ознакою (ч. 3) злочину є спричинення ним загибелі кількох осіб.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків. Злочин з матеріальним складом.

Порухнення правил безпеки дорожнього руху може полягати в перевищенні швидкості, порухненні правил обгону, об'їзду перешкод, проїзду перехресть, користування зовнішніми світловими приладами, буксирування, їзди з причепом тощо.

Порухнення правил експлуатації транспорту – в недотриманні водієм технічних умов експлуатації, порухненні порядку перевезення пасажирів, неправильному завантаженні, укладанні та закріпленні вантажів тощо.

Ст. 287. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації

Безпосередній об'єкт – безпека дорожнього руху чи експлуатації автотранспорту та міського електротранспорту.

Додаткові необхідні безпосередні об'єкти – здоров'я та життя людини.

Об'єктивна сторона:

1. діяння (дія чи бездіяльність) у формі:

- а) випуску в експлуатацію завідомо технічно несправних транспортних засобів;
- б) допуску до керування транспортним засобом особи, котра перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом;
- в) іншого грубого порушення правил експлуатації транспорту, що убезпечують дорожній рух;

2. наслідки, що виявляються у спричиненні потерпілому середньої тяжкості тілесного ушкодження, тяжкого тілесного ушкодження чи смерті;

3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний, тобто особа, яка відповідальна за технічний стан чи експлуатацію транспортних засобів.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порушення може бути умисним або необережним.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

Допуском до керування транспортним засобом особи, котра перебуває в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують її увагу та швидкість реакції, або не має права на керування транспортним засобом, визнають усну чи письмову згоду, розпорядження, вказівку особи, відповідальної за технічний стан чи експлуатацію цього засобу, про його використання у сфері дорожнього руху таким водієм. Як допуск можна розглядати також мовчазну згоду, видачу маршрутного листа, передачу ключів і документів або керма, не відсторонення водія від керування тощо.

Ст. 289. Незаконне заволодіння транспортним засобом

Безпосередній об'єкт – контрольоване використання транспортних засобів, перелічених у примітці до ст. 286 КК України.

Додатковий необхідний або факультативний безпосередній об'єкт – залежно від конкретного способу вчинення цього злочину – можуть бути життя та здоров'я особи, власність, інші блага.

Предмет злочину, згідно з приміткою до ст. 286 КК України, – транспортні засоби (усі види автомобілів, трактори й інші самохідні машини, трамваї та тролейбуси, а також мотоцикли й інші механічні транспортні засоби (дорожні, будівельні, сільськогосподарські, спеціальні самохідні машини тощо).

Об'єктивна сторона – незаконне заволодіння транспортним засобом.

Суб'єкт – це фізична осудна особа, котра не має права на користування транспортним засобом, щодо якого здійснюється незаконне заволодіння, і на момент вчинення злочину досягла 16-річного віку (ч. 1 ст. 289 КК України) чи 14-річного віку (частини 2 і 3 ст. 289 КК України).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення цього злочину:

1. повторно (тобто вчинення таких дій особою, яка раніше вчинила незаконне заволодіння транспортним засобом або злочин, передбачений ст.ст. 185, 186, 187, 189–191, 262, 410 КК України);
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. у поєднанні з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосування такого насильства;
4. із проникненням у приміщення чи інше сховище;
5. із завданням значної матеріальної шкоди.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення цього злочину:

1. організованою групою;
2. у поєднанні з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи з погрозою застосування такого насильства;
3. із завданням великої матеріальної шкоди.

Див. далі

Продовження

Злочин закінчений з моменту, коли транспортний засіб почав рухатись внаслідок запуску двигуна чи буксирування, а якщо заволодіння відбувається під час руху такого засобу, – з моменту встановлення контролю над ним (абз. 2 п. 15 ППВСУ від 23 грудня 2005 р. № 14). Проникнення в кабіну, гараж чи інше сховище, спробу запустити двигун або спробу буксирувати транспортний засіб з метою заволодіння ним необхідно розглядати як замах на вчинення злочину (не є незаконним заволодіння транспортним засобом дії, вчинені у стані крайньої необхідності, наприклад, для того, щоб терміново доставити тяжкохвору людину до лікарні, приборкати стихійне лихо, усунути іншу небезпеку, яка загрожує людям, інтересам суспільства чи держави).

Злочин з формальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 4 ст. 289 КК України).

Під незаконним заволодінням транспортним засобом (враховуючи положення п. 1 примітки до ст. 289 КК України) слід розуміти умисне, протиправне вилучення його з будь-якою метою у власника або законного користувача всупереч їх волі (з місця стоянки чи під час руху) шляхом запуску двигуна, буксирування, завантажування на інший транспортний засіб, примусового відсторонення зазначених осіб від керування, примушування їх до початку чи продовження руху тощо. Таке заволодіння може бути вчинене таємно або відкрито, шляхом обману чи зловживання довірою, із застосуванням насильства або погроз.

Матеріальна шкода визнається значною у разі заподіяння реальних збитків на суму від 100 до 250 н.м.д.г.

Матеріальна шкода визнається великою у разі заподіяння реальних збитків на суму понад 250 н.м.д.г.

Ст. 292. Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів

Безпосередній об'єкт – безпека експлуатації магістрального трубопроводного транспорту.

Додатковий необхідний безпосередній об'єкт – життя людини.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – здоров'я особи, власність, довкілля, інші блага.

Предмет – магістральні або промислові нафто-, газо-, конденсатопроводи та нафтопродуктопроводи; відводи від промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів; об'єкти та споруди, технологічно пов'язані з промисловими нафто-, газо-, конденсатопроводами та нафтопродуктопроводами; засоби обліку, автоматики, телемеханіки, зв'язку, сигналізації та технологічне обладнання.

Об'єктивна сторона:

1. діяння, що полягає в пошкодженні чи руйнуванні вищезазначених предметів та у незаконному втручанні в роботу технологічного обладнання;
2. наслідки – порушення нормальної роботи зазначених трубопроводів або спричинення небезпеки для життя людей;
3. причиновий зв'язок між ними.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності щодо наслідків. Порушення може бути умисним або необережним.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення цього злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. загальнонебезпечним способом.

Особливо кваліфікуючі ознаки (ч. 3) злочину:

1. загибель людей;
2. нещасні випадки з людьми;
3. спричинення аварії, пожежі, значного забруднення довкілля чи інших тяжких наслідків;
4. вчинення його організованою групою.

Злочин закінчений з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.
Злочин з матеріальним складом.

Тема 13: Злочини проти громадського порядку та моральності
(розділ XII Особливої частини, ст.ст. 293 – 304 КК України)

Злочини проти громадського порядку та моральності – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на громадський порядок у різних сферах забезпечення життєдіяльності людей і моральні основи суспільства, заподіюючи або ставлячи під загрозу заподіяння їм істотної шкоди.

Родовий об’єкт – громадський порядок і моральність, значення яких хоча й має певні спільні риси, проте не є однаковим.

Громадський порядок – це стан суспільних відносин, який гарантує спокійні умови суспільно корисної діяльності, відпочинку та побуту людей, зокрема й зовнішні умови нормального функціонування приватних, громадських і державних об’єднань, дотримання прийнятих у суспільстві правил та норм поведінки, а також принципів користування матеріальними

Суспільна моральність – це система етичних норм, правил поведінки, що склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов’язок, совість, справедливість (ст. 1 Закону України “Про захист суспільної моралі” від 20 листопада 2003 року).

Ст. 294. Масові заворушення

Безпосередній об'єкт – громадський порядок.

Додаткові необхідні безпосередні об'єкти – життя та здоров'я особи, конституційні права людини й громадянина, власність, порядок управління чи громадська безпека тощо.

Об'єктивна сторона:

1. організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувались як зброя;
2. активна участі в них.

Суб'єкт – спеціальний (організатори масових заворушень або їх активні учасники, що досягли 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки (ч. 2) злочину:

1. загибель людей;
2. спричинення інших тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту вчинення хоча б однієї з дій, передбачених у диспозиції ч. 1 цієї статті.

Злочин з формальним складом.

***Ознаки масових заворушень** – це завжди дії натовпу, що діє стихійно; участь значної кількості людей; дії юрби скеровані не проти окремого потерпілого, а проти існуючого правопорядку, органів державної влади тощо.*

***Організація масових заворушень** – це об'єднання людей для участі в масових заворушеннях, керівництво натовпом, підбурювання до вчинення дій, що і є власне масовими заворушеннями, провокаційні дії, вчинені з метою спричинення відповідної поведінки великих груп людей.*

***Активна участь у масових заворушеннях** – це безпосереднє вчинення дій, у яких виражаються масові заворушення.*

Ст. 296. Хуліганство

Безпосередній об'єкт – громадський порядок.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – здоров'я особи, авторитет органів державної влади й об'єднань громадян, власність, громадська безпека тощо.

Об'єктивна сторона характеризується діями, що грубо порушують громадський порядок і супроводжуються особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – явна неповага до суспільства.

Кваліфікуюча ознака – (ч. 2) вчинення тих саме дій групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – вчинення цього злочину:

1. особою, раніше судимою за хуліганство (ч. 3);
2. хуліганство, пов'язане з опором представникові влади чи представникові громадськості, що виконує обов'язки з охорони громадського порядку, чи іншим громадянам, які припиняли хуліганські дії (ч. 3);
3. скоєння його із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень (ч. 4).

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції ч. 1 цієї статті.

Злочин з формальним складом.

Див. далі

Продовження

Грубе порушення громадського порядку – це заподіяння йому істотної шкоди, що створює значні труднощі впорядкованому функціонуванню суспільних відносин (наприклад, порушення спокою людей у нічний час, безчинства, безладна стрілянина, особливо непристойні рухи тіла перед обуреною цим публікою, осквернення громадських та інших місць роботи, відпочинку чи побуту людей тощо).

Особлива зухвалість – це грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалось, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіянням тілесних ушкоджень, знуцанням над нею, знищенням чи пошкодженням майна, зривом масового заходу, тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, або таке, яке особа тривалий час уперто не припиняла.

Виятковий цинізм – це хуліганські дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад, проявом безсоромності чи грубої непристойності, знуцанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані, та ін. При цьому публічність і громадське місце не є обов'язковими ознаками хуліганства.

Ст. 301. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів

Безпосередній об'єкт – моральні засади суспільства у сфері статевих відносин та розповсюдження інформації про статеве життя.

Предмет – твори, зображення чи інші предмети порнографічного характеру.

Об'єктивна сторона – дії:

1. ввезення в Україну;
2. виготовлення;
3. зберігання;
4. перевезення;
5. інше переміщення;
6. збут;
7. розповсюдження;
8. примушування до участі в їх створенні.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку). Відповідальність за збут неповнолітнім або розповсюдження серед них порнографічних предметів (ч. 2) несуть особи, що досягли 18-річного віку.

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу, мета – збут чи розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру. Така мета наявна, якщо вказані предмети призначені для оплатної чи безоплатної передачі іншим особам. Для примушування до участі у створенні вказаних творів названа мета не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони.

Кваліфікуючі ознаки (ч. 2) злочину:

1. вчинення тих саме дій щодо кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру;
2. збут неповнолітнім або розповсюдження серед них творів, предметів чи інших зображень порнографічного характеру.

Продовження

Особливо кваліфікуючі ознаки злочину:

- дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені:
 1. повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі (ч. 3);
 2. вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 4);
- дії, передбачені ч. 4 цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або з отриманням доходу у великому розмірі, тобто коли його сума у 200 і більше разів перевищує н.м.д.г. (ч. 5).

**Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених у ч. 1 цієї статті.
Злочин з формальним складом.**

Ст. 303. Сутєнерство або втягнення особи в заняття проституцією

Безпосередній об'єкт – моральні засади суспільства в частині вільного задоволення статевих потреб.

Об'єктивна сторона:

1. втягнення особи в зайняття проституцією;
2. примушування особи до заняття проституцією;
3. сутєнерство.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. щодо кількох осіб;
2. повторно;
3. за попередньою змовою групою осіб;
4. службовою особою з використанням службового становища;
5. особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

Особливо кваліфікуючі ознаки:

дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. вчинені щодо неповнолітнього (ч. 3);
2. організованою групою (ч. 3)

дії, передбачені ч.ч. 1, 2 або 3 цієї статті:

3. вчинені щодо малолітнього (ч. 4)
4. якщо вони спричинили тяжкі наслідки (ч.4) – тобто смерть потерпілої, тяжку хворобу, самогубство, зараження вірусом імунодефіциту тощо.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції ч. 1 цієї статті.

Злочин з формальним складом.

Сутєнерство – дії особи по забезпеченню заняття проституцією іншою особою.

Ст. 304. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність

Безпосередній об'єкт – моральні засади суспільства, зокрема щодо забезпечення нормального духовного та фізичного розвитку неповнолітніх.

Потерпілий – неповнолітній (особа чоловічої або жіночої статі, котра не досягла 18-річного віку).

Об'єктивна сторона – втягнення неповнолітніх у:

1. злочинну діяльність;
2. пияцтво;
3. заняття жебрацтвом;
4. заняття азартними іграми.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла 18-річного віку.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. щодо малолітньої особи;
2. батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього.

Злочин закінчений з моменту здійснення дорослою особою дій, спрямованих на втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність, незалежно від того, чи вчинив неповнолітній злочин або інші антигромадські дії (**формальний склад**). Відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність настає в разі вчинення хоча б одного злочину.

Втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність – це певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати в нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи та виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії. Зазначений наслідок може досягатись із застосуванням усіх видів фізичного насильства і психічного впливу.

Тема 14: Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я

(розділ XIII Особливої частини, ст.ст. 305 – 327 КК України)

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що створюють загрозу заподіяння шкоди чи заподіюють фактичну шкоду здоров'ю невизначеного кола осіб через вплив на них наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих і отруйних речовин, одурманюючих засобів, радіоактивно забрудненої продукції, токсинів, епідемії тощо.

Родовим об'єктом є здоров'я населення, тобто стан життєдіяльності соціально організованого колективу людей (населення), що забезпечує необхідні умови виконання біологічних і видоспецифічних (соціальних, трудових тощо) функцій та відтворення життя суспільства відповідно до внутрішніх законів його розвитку в інтересах живого й прийдешнього покоління.

Наркотичні засоби (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – це речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Наркотичні засоби *рослинного походження* – похідні різних сортів конопель (каннабісу смола, каннабісу олія тощо), опійні препарати (опій, ацетильований опій, екстракційний опій) тощо; *напівсинтетичні* наркотичні засоби – отримують шляхом синтезування наркотичних засобів рослинного походження (героїн, кокаїн); *синтетичні* наркотичні засоби – отримують у хімічних лабораторіях (часто кустарних) із різних хімічних речовин (наприклад, перветин, метадон, фенамін, фентаніл та ін.), а також до них належать наркотичні лікарські засоби. Зловживання наркотичними засобами призводить до захворювання на наркоманію.

Психотропні речовини (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Психотропні речовини викликають стан психічної залежності та справляють депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему, або викликають порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, або поведінки, і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними. До психотропних речовин відносять: амфетамін, барбітал, діазепам, ЛСД, мескалін, тетрагідроканнабінол, феназепам тощо.

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин (ст.ст. 305, 307–309, 315, 320 КК України) – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють. Зазвичай наркотики–аналоги виготовляють при створенні нового фармацевтичного препарату, під час якого визначається та вивчається низка речовин, що мають порівнювані властивості, але дещо відрізняються своєю молекулярною структурою.

Ст. 307. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Безпосередній об'єкт – сфера обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – здоров'я особи, громадський порядок, суспільна моральність, система правосуддя тощо.

Предмет – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналози.

Об'єктивна сторона передбачає незаконні: 1. виробництво; 2. виготовлення; 3. придбання; 4. зберігання; 5. перевезення; 6. пересилання; 7. збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, а за ч.ч. 2 і 3 цієї статті у разі залучення неповнолітнього або малолітнього – яка досягла 18 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – подальший збут.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 308-310, 312, 314, 315, 317 КК;
4. із залученням неповнолітнього;
5. щодо предметів злочину у великих розмірах;
6. щодо особливо небезпечних наркотичних засобів або психотропних речовин;
7. збут предметів злочину у місцях, що призначені для проведення навчальних, спортивних і культурних заходів, та в інших місцях масового перебування громадян;
8. збут чи передача предметів злочину в місця позбавлення волі.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення злочину:

1. організованою групою;
2. щодо предметів злочину в особливо великих розмірах;
3. із залученням малолітнього або щодо малолітнього.

Див. далі

Продовження

Заохочувальна норма (ч. 4 ст. 307 КК України):

Особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (ч. 1 ст. 307, ч. 1 ст. 309 КК України).

Злочин закінчений з моменту вчинення будь-якої з альтернативних дій.
Злочин з формальним складом.

Виробництво наркотичних засобів або психотропних речовин – це дії, пов'язані з незаконним одержанням наркотиковмісної сировини з рослин, які їх містять, зокрема, відокремлення макової соломи, опію від рослин опієвмісного маку чи листя, суцвіть, пилку, смоли – від конопель.

Виготовлення наркотичних засобів або психотропних речовин – це всі протиправні дії (крім виробництва), разом із рафінуванням і екстракцією, в результаті яких вони одержуються, а також перетворюються на інші готові до використання їх форми чи на лікарські засоби, що їх містять.

Придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це їх купівля, обмін на інші товари або речі, прийняття як плати за виконану роботу чи надані послуги, позика, подарунок або сплата боргу, привласнення знайденого, а також збирання залишків наркотиковмісних рослин на поживних земельних площах після зняття з них охорони, на земельних ділянках громадян, а також збирання таких дикорослих рослин або їх частин на пустищах.

Зберігання зазначених предметів – це будь-які умисні дії, пов'язані з фактичним незаконним перебуванням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у володінні винного (він може тримати їх при собі, в будь-якому приміщенні, сховищі чи в іншому місці).

Перевезення зазначених предметів – це умисне переміщення їх будь-яким видом транспорту з однієї території на іншу в межах України з порушенням порядку та правил, установлених чинним законодавством.

Пересилання зазначених предметів – це незаконне переміщення їх у просторі через відправлення поштою, багажем, із посильним або іншим способом з одного місця в інше в межах України.

Збут зазначених предметів – це будь-які **оплатні чи безоплатні** форми їх реалізації всупереч чинному законодавству (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, введення володільцем цих засобів або речовин як ін'єкцій іншій особі за її згодою тощо).

Ст. 308. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

Безпосередній об'єкт – сфера обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Додатковий безпосередній об'єкт – життя та здоров'я особи, власність.

Предмет – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Об'єктивна сторона – протиправне вилучення предметів злочину будь-яким способом з підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності чи в окремих громадян, шляхом:

1. викрадення (крадіжка чи грабіж);
2. привласнення;
3. вимагання;
4. заволодіння *предметами злочину* шляхом шахрайства.

Суб'єкт – фізична осудна особа, що досягла 14-річного віку, при вчиненні крадіжки, грабежу, розбою та вимагання *предметів злочину* або 16-річного віку – в усіх інших випадках.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства (грабіж);
4. особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 306, 307, 310, 311, 312, 314, 317 КК України;
5. у великих розмірах;
6. заволодіння предметами злочину шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Див. далі

Продовження

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення злочину:

1. вчинені в особливо великих розмірах;
2. організованою групою;
3. розбій з метою викрадення предметів злочину;
4. вимагання предметів злочину, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я.

Злочин закінчений залежно від форми і способу діяння (**усічений склад** – при розбій, **формальний склад** – при вимаганні, **матеріальний склад** – при крадіжці, грабежі, привласненні, шахрайстві чи заволодінні шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем).

«Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу»

Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 р. № 188

Таблиця 1. Невеликі, великі та особливо великі розміри наркотичних засобів, що знаходяться у незаконному обігу (витяг)

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Героїн	До 0,005	Від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Кокаїн	До 0,02	Від 1,0 до 15,0	15,0 і більше
Макова солома	До 50,0	Від 500,0 до 5000,0	5000,0 і більше
Концентрат з макової соломи	До 0,5	Від 50,0 до 250,0	250 і більше

Таблиця 2. Невеликі, великі та особливо великі розміри психотропних речовин, що знаходяться у незаконному обігу (витяг)

Назва психотропної речовини	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Амфетамін	До 0,15	Від 1,5 до 15,0	15,0 і більше
Барбітал	До 5,0	Від 50,0 до 500,0	500,0 і більше

Таблиця 3. Невеликі, великі та особливо великі розміри прекурсорів, що знаходяться у незаконному обігу (витяг)

Назва прекурсору	Великі розміри	Особливо великі розміри
Ацетон	Від 50,0 до 200,0 л	200,0 л і більше
Ефедрин	Від 0,0006 до 0,006 кг	0,006 кг і більше
Етиловий ефір	Від 20,0 до 200,0 л	200,0 л і більше

Ст. 310. Посів та вирощування снотворного маку чи конопель

Безпосередній об'єкт – сфера обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Предмет – насіння або рослини маку снотворного в кількості від 100 до 500 чи конопель від 10 до 50 рослин.

Об'єктивна сторона:

1. посів;
2. вирощування.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. особою, яка була засуджена за ст. 310 КК;
2. особою, яка раніше вчинила один із злочинів, передбачених ст.ст. 307, 309, 311, 317 КК;
3. за попередньою змовою групою осіб з метою збуту;
4. в кількості 500 і більше рослин чи конопель у кількості 50 і більше рослин.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції.

Злочин з формальним складом.

***Посів снотворного маку чи коноплі** – незаконне внесення у відкритий або тимчасовий (закритий) ґрунт насіння снотворного маку чи конопель, а також висаджування у відкритий ґрунт придбаной, тобто вирощеної іншою особою, розсади цих рослин, культивування яких громадянами заборонено. Способи й засоби, що при цьому використовуються, значення для кваліфікації не мають. Посів може бути здійснений у будь-якому місці – на присадибних ділянках, пустирищах, на полях державних чи колективних господарств тощо.*

*Поняття **вирощування** охоплює різні роботи з догляду за посівами (засіяною площею) і наркотиковмісними рослинами, культивування яких карається у кримінально-правовому порядку (обробка міжрядь, боротьба зі шкідниками і хворобами, знищення бур'янів, підживлення добривами, поливання та інші дії, у т.ч. догляд за розсадою в закритому ґрунті).*

Тема 15: Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

(розділ XIV Особливої частини, ст.ст. 328 – 337 КК України)

Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації – це суспільно небезпечні та протиправні посягання на суспільні відносини, що покликані охороняти державну таємницю, зберігати недоторканність державних кордонів, забезпечувати призов і мобілізацію.

Виходячи з назви розділу XIV Особливої частини КК України, можна говорити про різні **родові об'єкти** цих злочинів:

- 1) режим державної таємниці чи конфіденційної інформації, що є власністю України;
- 2) порядок перетинання державного кордону України та безпека міжнародних польотів;
- 3) порядок забезпечення призову й мобілізації.

Ст. 328. Розголошення державної таємниці

Безпосередній об'єкт – сфера охорони державної таємниці.

Предмет – відомості, що становлять державну таємницю, вичерпний перелік яких подано в Законі України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року (із змінами і доповненнями).

Об'єктивна сторона – виражається у формі дії чи бездіяльності і полягає в розголошенні певних відомостей, що становлять державну таємницю, за відсутності ознак державної зради чи шпигунства.

Суб'єкт – спеціальний (особа, якій відомості, що становлять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, – особа, яка має відповідний допуск).

Суб'єктивна сторона – вина у формі як умислу, так і необережності.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення того самого діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки (наприклад, такі відомості стали надбанням іноземної розвідки або була заподіяна значна шкода обороноздатності, економіці або іншим державним інтересам України тощо).

Злочин закінчений з моменту, коли хоча б одна стороння особа була ознайомлена зі змістом відомостей, що становлять державну таємницю.

Злочин з формальним складом.

Протиправне розголошення може бути вчинено у формі дії (наприклад, усна чи письмова розповідь стороннім особам, повідомлення по радіо, телебаченню тощо про зміст таємних документів, про таємні вироби чи інші матеріали, аналогічні публікації у відкритій пресі, демонстрування таємних документів, виробів або інших матеріалів на зібранні й інше оприлюднення певних відомостей) чи бездіяльності (наприклад, недбале зберігання відповідних документів, виробів або інших матеріалів, яке створило умови для ознайомлення з ними сторонніх осіб).

Громадяни, яким випадково стали відомі відомості, що містять державну таємницю, та які потім їх розголосили, не є суб'єктами цього злочину й тому притягнуті до кримінальної відповідальності за цією статтею бути не можуть.

Не можуть бути суб'єктами цього злочину й громадяни, які розголосили відомості, що становлять державну таємницю, до яких вони не мали доступу в установленому порядку або які не стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Ст. 332. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України

Безпосередній об'єкт – порядок перетинання державного кордону України.

Об'єктивна сторона:

1. незаконне переправлення осіб через державний кордон України;
2. організація таких дій;
3. керівництво такими діями;
4. сприяння вчиненню таких дій порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме дії, вчинені:

1. способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України;
2. щодо кількох осіб;
3. повторно;
4. за попередньою змовою групою осіб;
5. службовою особою з використанням службового становища.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч. 1 або 2 цієї статті:

1. вчинені організованою групою;
2. вчинені з корисливих мотивів.

Злочин закінчений з моменту вчинення зазначених в диспозиції дій.

Злочин з формальним складом.

Організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України передбачає розробку та безпосередню реалізацію планів такого перетинання.

Керівництво – це розпорядження діями осіб, які бажать незаконно перетнути державний кордон України, з метою досягнення відповідного злочинного результату. Сприяння може полягати в наданні порад і вказівок щодо найбільш зручних маршрутів руху до державного кордону, місця та часу його незаконного перетинання тощо; у наданні транспортних засобів, тимчасового сховища, засобів маскування та засобів приховування слідів злочину, карт або схем; у відволіканні уваги прикордонних нарядів тощо.

Ст. 336. Ухилення від призову за мобілізацією

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують обороноздатність України, зокрема комплектування її збройних сил.

Об'єктивна сторона – ухилення будь-яким способом від призову за мобілізацією.

Суб'єкт – особа, яка підлягає мобілізації (військовозобов'язані, що знаходяться в запасі, та громадяни, що підлягають на час мобілізації призову на військову службу і отримали мобілізаційні посвідчення (повістки)).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту вчинення зазначених в диспозиції дій.
Злочин з формальним складом.

***Мобілізація** – це комплекс заходів, здійснюваних з метою планомирного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано (ст. 1 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21 жовтня 1993 року).*

Тема 16: Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян
(розділ XV Особливої частини, ст.ст. 338 – 360 КК України)

Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на суспільні відносини, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням адміністративно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Родовим об'єктом виступають суспільні відносини у сфері державного управління (порядок управління), складовою частиною (структурним елементом) яких є авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Такі суспільні відносини складаються між органами управління (з одного боку) і громадянами (з іншого), вони виникають у зв'язку зі здійсненням адміністративно-розпорядчих повноважень у межах взаємних прав та обов'язків і забезпечують нормальну діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян при реалізації завдань державного будівництва.

Ст. 338. Наруга над державними символами

Безпосередній об'єкт – відносини, що забезпечують авторитет суспільного та державного ладу України.

Предмет: (ч. 1) – Державні Прапор, Герб та Гімн України; (ч. 2) – прапор та герб іноземної держави.

Об'єктивна сторона – публічна наруга над предметами злочину.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту вчинення вищезазначених дій.
Злочин з формальним складом.

Державний Прапор України – прямокутний стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. *Великий Державний Герб України* встановлюється законом з урахуванням *малого Державного Герба України* (тризуб) та герба Війська Запорізького (козак з мушкетом). Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Князюї Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України). *Державний Гімн України* – національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом. Оскільки вказані закони на сьогодні не прийнято, то Державним Гербом України є Знак Князюї Держави Володимира Великого (тризуб), а Державним Гімном України - відповідна музична редакція автором якої є М. Вербицький. **Способами наруги** можуть бути знищення чи пошкодження прапора (герба) шляхом його спалення, ламання, розмалювання, нанесення на прапор образливих написів, зле шаржування герба чи гімну. Наруга над державними символами тягне відповідальність за ст. 338 КК лише у разі, якщо вона була публічною (спрямованою на публіку). При цьому винна особа може, скажімо, розмалювати прапор як у присутності інших людей, так і без їх присутності, але з наступним винесенням такого прапора на людські очі.

Предметом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 338 КК України, є офіційно встановлені або підняті державний прапор і державний герб будь-якої і іншої держави, незалежно від того, чи визнана вона Україною і чи і підтримує Україна з нею дипломатичні відносини. До предмета цього злочину не належать: а) прапори і герби, які не є символами іноземних держав (наприклад, прапор суб'єкта федерації, або полотнище, лише схоже на прапор іноземної держави); б) прапори і герби міжнародних організацій (скажімо, прапор ООН); в) прапори і герби іноземних держав, які не були офіційно встановлені або підняті.

Офіційно встановленим або піднятим вважається прапор (герб), який піднято (встановлено) на території посольства чи консульства або у зв'язку з візитом делегації іноземної держави у місці її зустрічі тощо.

Ст. 342. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність представників влади, працівників правоохоронних органів, державних виконавців, членів громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовців, уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Потерпілий:

1. представник влади;
2. працівник правоохоронного органу;
3. державний виконавець;
4. член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону;
5. військовослужбовець;
6. уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Об'єктивна сторона:

1. дія:
 - ч. 1 – опір представникові влади, крім державного виконавця, під час виконання ним службових обов'язків;
 - ч. 2 – опір працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю під час виконання ним службових обов'язків, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання цими особами покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку або уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
2. час вчинення злочину.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Див. далі

Продовження

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, поєднані з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції.
Злочин з формальним складом.

***Опір** – це активна фізична протидія здійсненню згаданими вище особами своїх обов'язків щодо охорони громадського порядку (наприклад, спроба вирватися під час затримання, перешкодження законному застосуванню сили, знищення документів, які працівник правоохоронного органу намагається вилучити у винного тощо). Не є опором злісна непокора (ст. 185 КУпАП), тобто відмова від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог або розпоряджень працівника міліції під час виконання ним службових обов'язків, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку або відмова в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.*

***Час виконання** представниками влади (зокрема й працівником правоохоронного органу) службових обов'язків – це час реалізації такою особою наданих їй прав і виконання обов'язків, які передбачені відповідними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність представника влади чи органу, в якому він працює.*

***Час виконання** членами громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону та військовослужбовцями покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку наявний, якщо опір цим особам чинять як при виконанні покладених на них обов'язків, так і при реалізації прав, наданих їм у зв'язку з виконанням службових завдань.*

Спеціальні питання кваліфікації та призначення покарання за цей злочин, тлумачення певних термінів і понять, відмежування його від інших злочинів розкриваються в ППВСУ “Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів” від 26 червня 1992 р. № 8.

***Правоохоронні органи** – органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року).*

Ст. 343. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність працівників правоохоронних органів і державної виконавчої служби.

Потерпілий – працівник правоохоронного органу, працівник державної виконавчої служби.

Об'єктивна сторона – вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу чи працівника державної виконавчої служби, спрямований на перешкоджання виконанню ним службових обов'язків або на прийняття незаконного рішення.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета – перешкодити виконанню потерпілим службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті самі дії, якщо вони:

1. перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, що його вчинила;
2. вчинені службовою особою з використанням свого службового становища.

Злочин закінчений з моменту вчинення впливу у будь-якій формі.
Злочин з формальним складом.

***Втручання (вплив)** може проявлятися в умовлянні, шантажуванні потерпілого, погрозі відмовити в наданні законних благ, а також у будь-якій іншій формі впливу. Проте прохання, наприклад, батьків або інших родичів правопорушника про прийняття працівником правоохоронного органу рішення в інтересах цього правопорушника не утворює складу злочину. При цьому працівники правоохоронних органів підлягають відповідно до цієї статті захисту від втручання в їхню діяльність, якщо вони беруть безпосередню участь у розгляді судових справ у всіх інстанціях: провадженні й розслідуванні злочинів і адміністративних правопорушень; оперативно-розшуковій діяльності; охороні громадського порядку та громадської безпеки; виконанні вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання, слідства, прокурорів; контролі за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів або речовин через державний і митний кордони України; нагляді та контролі за виконанням законів тощо.*

Ст. 345. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність представників правоохоронних органів.

Додаткові обов'язкові безпосередні об'єкти – психічна недоторканність працівників правоохоронних органів або їхніх близьких родичів, їхнього здоров'я.

Потерпілий – це працівник правоохоронного органу або його близькі родичі – батьки, дружина (чоловік), діти, рідні брати та сестри, дід, баба й онуки.

Об'єктивна сторона:

1. погроза вбивством, погроза насильством або погроза знищення чи пошкодження майна (ч. 1);
2. заповідання побойв, (ч. 2);
3. заповідання тілесних ушкоджень – легких, середньої тяжкості (ч. 2);
4. заповідання тяжких тілесних ушкоджень (ч. 3).

Суб'єкт: у формі погрози заповідання побойв або легких тілесних ушкоджень – загальний (фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку); у формі заповідання середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень – фізична осудна особа з 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 4) дії, передбачені ч.ч. 1, 2 або 3 цієї статті, вчинені організованою групою.

Злочин закінчений з моменту висловлення погрози (**формальний склад**) або з моменту заповідання побойв чи тілесних ушкоджень (**матеріальний склад**).

Необхідною умовою кримінальної відповідальності за цей злочин є вчинення зазначених діянь “у зв'язку з виконанням працівником правоохоронного органу своїх службових обов'язків”, тобто як під час, так і до чи після виконання таких обов'язків, навіть тоді, коли особа не є працівником правоохоронного органу (наприклад, вийшла у відставку).

Спеціальні питання кваліфікації та призначення покарання за цей злочин, тлумачення певних термінів і понять, відмежування його від інших злочинів розкриваються в ППВСУ “Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів” від 26 червня 1992 р. № 8.

Ст. 348. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність правоохоронних органів, громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону й законних військових формувань на території України.

Додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом злочину є життя особи.

Потерпілі від злочину:

1. працівник правоохоронного органу;
2. його близький родич;
3. член громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону;
4. військовослужбовець.

Об'єктивна сторона виявляється в посяганні на життя відповідної особи – у її вбивстві чи замаху на вбивство.

Суб'єкт – фізична осудна особа, котра досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив:

- 1) прагнення перешкодити потерпілому в момент посягання чи надалі виконувати свої службові обов'язки або здійснювати діяльність з охорони громадського порядку;
- 2) помста за виконання цих обов'язків або таку діяльність у минулому.

Злочин закінчений з моменту замаху на вбивство.

Злочин з усіченим складом.

Ст. 355. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують установлений порядок виконання цивільно-правових зобов'язань.

Додаткові обов'язкові безпосередні об'єкти – психічна чи тілесна недоторканність, воля, здоров'я особи, право власності.

Предметом злочину є майно, що належить винній особі та щодо якого існують цивільно-правові зобов'язання.

Потерпілі від злочину – боржник або його близькі родичі.

Об'єктивна сторона – примушування потерпілого до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень;
4. у поєднанні з насильством, яке не є небезпечним для життя та здоров'я;
5. у поєднанні з пошкодженням або знищенням майна.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення злочину:

1. організованою групою;
2. у поєднанні з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я;
3. із завданням великої шкоди (оціночне поняття, що визначається судом у кожному конкретному випадку, беручи до уваги обставини справи) чи спричиненням інших тяжких наслідків (зокрема, заподіяння одній або декільком особам тяжкого тілесного ушкодження, двом чи більшій кількості осіб середньої тяжкості тілесних ушкоджень, убивство або самогубство особи, банкрутство організації тощо).

Злочин закінчений з моменту пред'явлення вимоги виконати або не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання, поєднаної із погрозою, незалежно від досягнення винною особою поставленої мети.

Злочин з формальним складом.

Тема 17: Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (комп'ютерні злочини)

(розділ XVI Особливої частини, ст.ст. 361 – 363-1 КК України)

Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (комп'ютерні злочини) – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на суспільні відносини у сфері безпеки комп'ютерної інформації та нормального функціонування електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) або комп'ютерів, систем і комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку, заподіюючи їм шкоду чи ставлячи під загрозу заподіяння такої шкоди.

Родовий об'єкт цих злочинів є врегульовані законодавством суспільні відносини, що забезпечують безпеку комп'ютерної інформації та нормальне функціонування ЕОМ (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Ст. 361. Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку

Безпосередній об'єкт – встановлений порядок обробки інформації в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах чи мережах електрозв'язку.

Предмет: ЕОМ (комп'ютери); автоматизовані системи; комп'ютерні мережі; мережі електрозв'язку (телекомунікаційні мережі); комп'ютерна інформація; інформація, що передається мережами електрозв'язку (телекомунікаційними мережами).

Об'єктивна сторона:

1. діяння – несанкціоноване втручання у роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мережах чи мереж електрозв'язку;
2. наслідки у вигляді:
 - витоку;
 - втрати;
 - підробки;
 - блокування інформації;
 - спотворення процесу обробки інформації;
 - порушення встановленого порядку її маршрутизації;
3. причиновий зв'язок між діями та наслідками.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу (ставлення винного до наслідків злочину може характеризуватись як прямим, так і непрямым умислом).

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. якщо він заподіяв значну шкоду.

Див. далі

Продовження

Злочин закінчений з моменту настання хоча б одного із зазначених наслідків: витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або порушення встановленого порядку її маршрутизації.

Злочин з матеріальним складом.

Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж – це дії, що провадяться з порушенням встановленого законодавством порядку доступу до інформації, яка в них обробляється, пов'язані з подоланням програмних, технічних чи організаційних заходів захисту, а так само дії, що полягають в незаконному впливі на інформацію. Такі дії вчиняються через безпосереднє чи опосередковане (віддаленим доступом) проникнення до комп'ютерної інформації, з використанням різних програмних і технічних засобів (наприклад, злам паролів, кодів допуску тощо), які змінюють режим роботи ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж або ж повністю чи частково припиняють їх роботу без дозволу (згоди) відповідного власника або уповноважених ним осіб. Наслідками такого несанкціонованого втручання є витік, втрата, підробка, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації

Несанкціоноване втручання в роботу мереж електрозв'язку – це будь-які незаконні дії, здатні вплинути на роботу засобів телекомунікацій, що забезпечують здійснення інформаційного обміну (наслідками таких дій є порушення встановленого порядку маршрутизації інформації).

Витік інформації – результат дії порушника, внаслідок яких інформація стає відомою чи доступною суб'єктам, що не мають права доступу до неї.

Втрата інформації – результат дії порушника, внаслідок яких інформація в автоматизованих системах перестає існувати для фізичних чи юридичних осіб, які мають право власності на неї в повному чи обмеженому обсязі.

Підробка інформації – результат навмисних дій, внаслідок яких відбувається перекручення інформації (модифікація) інформації, що обробляється чи зберігається в автоматизованих системах.

Блокування інформації – результат дії порушника, через що унеможливорюється (припиняється) санкціонований доступ до інформації в автоматизованих системах.

Спотворення процесу обробки інформації – результат дії порушника, наслідком яких є зміна порядку (последовності, алгоритму) чи змісту операцій по обробці інформації (збирання, введення, записування, перетворення, зчитування, зберігання, знищення, рестрація), що здійснюються за допомогою технічних і програмних засобів, включаючи обмін по каналах передачі даних.

Порушення встановленого порядку маршрутизації – результат дії порушника, що призводять до зміни визначеного маршруту передавання чи приймання інформації каналами зв'язку.

Ст. 362. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї

Безпосередній об'єкт – встановлений порядок обробки інформації в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах чи мережах електрозв'язку.

Предмет:

1. інформація, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації;
2. носії комп'ютерної інформації.

Об'єктивна сторона злочину полягає у вчиненні двох видів діянь:

1. несанкціоновані зміна, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації (ч. 1);
2. несанкціоновані перехоплення або копіювання інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації (наслідком такого діяння є витік цієї інформації) (ч. 2);
3. наслідки у вигляді витоку інформації;
4. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний. Це фізична осудна особа, котра досягла 16-річного віку і має право доступу до інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації у зв'язку із займаною посадою або спеціальними повноваженнями.

Суб'єктивна сторона – вина у формі умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення злочину:

1. повторно;
2. за попередньою змовою групою осіб;
3. якщо він заподіяв значну шкоду.

Див. далі

Продовження

Злочин закінчений з моменту настання для власників інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, одного із зазначених наслідків: несанкціонованої зміни інформації, несанкціонованого знищення інформації, несанкціонованого блокування інформації або витоку інформації.

Злочин з матеріальним складом.

Несанкціонована зміна інформації – це вчинена без дозволу власника будь-яка її модифікація, тобто переробка, перекручення, викривлення, порушення цілісності тощо (наприклад, реорганізація бази даних, видалення або додавання записів бази даних, переклад даних з однієї мови на іншу тощо).

Несанкціоноване знищення інформації – це вчинене без дозволу власника повне або часткове видалення інформації з її носіїв, внаслідок чого інформація перестає існувати на певному носії в повному чи обмеженому обсязі та стає непридатною для задоволення інформаційних потреб.

Несанкціоноване блокування інформації – це вчинене без дозволу власника припинення доступу до інформації в автоматизованих системах.

Несанкціоноване перехоплення інформації – це вчинене без дозволу власника збирання та записування інформації, в процесі її обробки в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах та комп'ютерних мережах (наприклад, встановлення реєстраторів інформації, відтворення стертих файлів тощо).

Несанкціоноване копіювання інформації – це вчинене без дозволу власника її відтворення у електронному вигляді, перенесення на інший носій інформації.

Тема 18: Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг
(розділ XVII Особливої частини, ст.ст. 364 – 370 КК України)

Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на встановлений порядок реалізації службовими особами своїх повноважень (управлінських функцій) в межах наданих їм прав та покладених на них обов'язків (компетенції), якими заподіюється шкода правам, свободам чи правоохоронюваним (законним) інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, а також авторитету органів влади, об'єднань громадян, суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб, від імені та/або в інтересах яких діють службові особи.

Родовим об'єктом цих злочинів є суспільні відносини, які визначають і регулюють зміст правильної роботи державного апарату і апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність у юридичних особах приватного права та нормальну професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Ст. 364. Зловживання владою або службовим становищем

Основний безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують правильну (нормальну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій, а також їх службових осіб.

Додатковими необхідними безпосередніми об'єктами – охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби;
2. наслідки - **істотна шкода** охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний (службова особа), про яку йдеться у п. 1 примітки до цієї статті.

Суб'єктивна сторона – щодо діяння – прямий умисел, корисливий мотив та спеціальна мета – одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи, а щодо наслідків – умисел або необережність.

Кваліфікуючі ознаки - спричинення тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Злочин з матеріальним складом.

Див. далі

Продовження

Зловживання владою – це умисне використання службовою особою, яка є представником законодавчої, виконавчої чи судової влади, всупереч інтересам служби своїх прав з приводу пред'явлення вимог і прийняття рішень, обов'язкових для виконання іншими фізичними або юридичними особами.

Зловживання службовим становищем – це умисне використання службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних із займаною посадою.

Всупереч інтересам служби – означає, що службова особа ігнорує покладені на неї чинним законодавством функції, діє на противагу ним, нехтує службовими інтересами чи хибно їх сприймає, підриває авторитет владних органів, престиж державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій, тобто поводить незаконно та невідповідно до її статусу.

Службовими особами у ст.ст. 364, 368, 368-2, 369 КК України є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом (абз. 1 п. 1 примітки до ст. 364 КК України).

В абз. 2 п. 1 примітки до ст. 364 КК України уточнено про таке: для цілей статей 364, 368, 368-2, 369 КК України до державних та комунальних підприємств порівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 % або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

Істотною шкодою у ст.ст. 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК України вважається така шкода, яка в 100 та більше разів перевищує н.м.д.г. (п. 3 примітки до ст. 364 КК України).

Тяжкими наслідками у ст.ст. 364–367 КК України вважаються такі наслідки, які у 250 і більше разів перевищують н.м.д.г. (п. 4 примітки до ст. 364 КК України).

Ст. 365. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують правильну діяльність правоохоронних органів.

Додатковими необхідними безпосередніми об'єктами є охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб.

Для злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України, іншими **додатковими необхідними об'єктами** виступають фізична чи психічна недоторканність особи, її здоров'я, гідність, громадська безпека тощо.

Об'єктивна сторона:

1. дія – перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу через вчинення активних дій, що явно виходять за межі наданих йому прав або повноважень;
2. наслідки, що виявляються в істотній шкоді охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб;
3. причиновий зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний (працівник правоохоронного органу).

Суб'єктивна сторона – вина характеризується умислом щодо дій та умислом чи необережністю щодо наслідків у вигляді завдання істотної шкоди.

Кваліфікуючі ознаки – супроводження злочину (ч. 2):

1. насильством або погрозою застосування насильства;
2. застосуванням зброї чи спеціальних засобів;
3. болісними й такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) вчинення дій, передбачених ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Див. далі

Продовження

Злочин закінчений з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Злочин з матеріальним складом.

***Перевищення влади** – це випадки, коли особа, що є представником правоохоронного органу, при виконанні наданих їй повноважень виходить за їх межі або діє при цьому незаконними методами.*

***Перевищення службових повноважень** – це випадки, коли представник правоохоронного органу при здійсненні наданих йому організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, виходить за їх межі або застосовує при цьому методи, що заборонені законом.*

Явним є такий вихід за межі наданих повноважень, коли він має очевидний, відкритий, неприхований і безсумнівний характер як для оточуючих, так і для самого винного. При вирішенні питання про те, чи є вихід за межі наданих прав або повноважень явним, слід враховувати те, наскільки він був очевидним для представника правоохоронного органу та чи усвідомлював він протиправність своєї поведінки.

Щоб встановити факт перевищення влади або службових повноважень необхідно з'ясувати компетенцію особи (її права чи повноваження) та порівняти її з вчиненими діями. Зокрема, такого роду компетенція впливає зі змісту відповідних нормативно-правових актів: законів, декретів, указів, постанов, статутів, положень, наказів, розпоряджень, інструкцій, правил тощо.

Важливо!

Співвідношення понять «службове становище» та «службові повноваження»

Ст. 367. Службова недбалість

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують правильну (нормальну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, а також їх службових осіб. **Додатковими необхідними безпосередніми об'єктами** виступають охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб.

Об'єктивна сторона:

1. діяння – невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них;
2. наслідків, що виявляються в істотній шкоді охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб;
3. причинового зв'язку між діянням і наслідками.

Суб'єкт – спеціальний (службова особа).

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) спричинення злочином тяжких наслідків.

Злочин закінчений з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Злочин з матеріальним складом.

Невиконання службових обов'язків – нездійснення (ігнорування) службовою особою дії, передбачених як безумовних для виконання нею по службі. Тобто, бездіяльність службової особи за умови, коли вона повинна була і могла вчинити дії, що входять до кола її обов'язків у межах повноважень, якими вона наділена на підставі законів та інших нормативно-правових актів. Службова особа повністю не виконує свої обов'язки.

Неналежне виконання службових обов'язків – це такі дії службової особи в межах службових обов'язків, які виконані нею не відповідно до вимог інтересів служби. Службова особа виконує свої обов'язки несумлінно, діє не до кінця, не вчиняє всіх передбачених встановленими вимогами дії, за умови, що особа повинна була і могла їх виконати належним чином.

Ст. 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують правильну (нормальну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій, а також їх службових осіб, в частині їх непідкупності та фінансування виключно у порядку, встановленому законодавством.

У разі вимагання неправомірної вигоди **додатковим факультативним безпосереднім об'єктом** цього злочину може виступати власність, фізична чи психічна недоторканність особи, її честь і гідність тощо.

Предметом злочину є неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав (при цьому мінімального розміру неправомірної вигоди не існує).

Об'єктивна сторона передбачає такі дії службової особи за вчинення чи невчинення нею в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи, використовуючи надану їй владу чи службове становище:

1. прийняття пропозиції неправомірної вигоди;
2. прийняття обіцянки неправомірної вигоди;
3. одержання неправомірної вигоди;
4. прохання надати їй неправомірну вигоду.

Суб'єкт – спеціальний (службова особа), про яку йдеться у п. 1 примітки до ст. 364 КК України.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) діяння, передбачене ч. 1, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі.

Див. далі

Продовження

Особливо кваліфікуючі ознаки:

1. вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1 або 2 цієї статті (ч. 3), якщо:
 - його предметом була неправомірна вигода у великому розмірі;
 - воно скоєне службовою особою, яка займає відповідальне становище;
 - воно скоєне за попередньою змовою групою осіб;
 - воно скоєне повторно;
 - воно скоєне у поєднанні з вимаганням неправомірної вигоди.
2. вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1, 2 або 3 (ч. 4), якщо:
 - його предметом була неправомірна вигода в особливо великому розмірі;
 - воно скоєне службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Злочин є закінченим з моменту, коли службова особа прийняла пропозицію, обіцянку надати їй або третій особі неправомірну вигоду і той, хто її пропонував або обіцяв, усвідомив надану службовою особою згоду, або коли службова особа одержала неправомірну вигоду чи тільки її частину, або з моменту коли вона висловила бажання (прохання) щодо отримання такої вигоди. Отже, склад цього злочину є **усіченим** (у формі прийняття пропозиції, обіцянки, висловлення прохання) або **формальним** (у формі одержання неправомірної вигоди).

***Прийняття пропозиції неправомірної вигоди** – це згода (погодження, виявлення готовності) службової особи з приводу наміру на передачу або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.*

***Прийняття обіцянки неправомірної вигоди** – це схвалення (сприйняття) службовою особою добровільно даного зобов'язання (завірення) на передачу або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.*

***Одержання неправомірної вигоди** – це прийняття службовою особою неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.*

***Прохання надати неправомірну вигоду** – це звернення службової особи до конкретного адресата у формі поради (рекомендації) з приводу передачі або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.*

Ст. 369. Пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі

Безпосередній об'єкт – див. положення щодо розгляду ст. 368 КК України.

Об'єктивна сторона передбачає такі дії будь-якої особи за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи, використовуючи надану їй владу чи службове становище:

1. пропозицію неправомірної вигоди;
2. обіцянку неправомірної вигоди;
3. надання неправомірної вигоди.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) діяння, передбачені ч. 1 цієї статті, вчинені повторно.

Особливо кваліфікуючі ознаки:

1. вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1 або 2 цієї статті (ч. 3), якщо:
 - неправомірна вигода надавалась службовій особі, яка займає відповідальне становище;
 - воно скоєне за попередньою змовою групою осіб;
2. вчинення діяння, передбаченого ч.ч. 1, 2, 3 або 4 (ч. 4), якщо:
 - неправомірна вигода надавалась службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище;
 - воно скоєне організованою групою осіб чи її учасником.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції ч. 1 цієї статті.

Злочин з формальним складом.

Заохочувальна норма (ч. 5 ст. 369 КК України).

Див. далі

Продовження

Пропозиція неправомірної вигоди – це звернення до службової особи про готовність здійснення передачі або надання їй неправомірної винагороди (в даному випадку фактично криміналізується злочинний намір). Таке звернення може бути здійснене усно, письмово, через електронну пошту, за допомогою мобільного зв'язку тощо. Способи пропозиції неправомірної вигоди на кваліфікацію вчиненого не впливають. Загалом здійснюючи пропозицію неправомірної вигоди, винний прагне переконатися, що у майбутньому така вигода буде безперешкодно прийнята службовою особою, що вона її не відхилить, не вчинить провокацію підкупу тощо.

Обіцянка неправомірної вигоди – це зобов'язання (завірення) щодо передачі або надання службовій особі неправомірної вигоди. Ця форма є більш конкретизованою, оскільки може передбачати коригування суми, форми чи виду неправомірної вигоди, місця, часу, способів її адресатів її майбутнього одержання тощо.

Надання неправомірної вигоди – це її передавання службовій особі (при цьому способи вчинення цих дій можуть бути різними та на кваліфікацію не впливають – безпосередньо, через посередника, поштою, переказом грошей на банківський рахунок тощо).

Особа, яка пропонувала, обіцяла чи надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї були вчинені дії щодо вимагання неправомірної вигоди і після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого згідно із законом має право повідомляти про підозру.

Ст. 370. Провокація підкупу

Безпосередній об'єкт – суспільні відносини, що забезпечують правильну (нормальну) діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, а також їх службових осіб.

Об'єктивна сторона:

1. свідоме створення обставин і умов, що зумовлюють пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди;
2. свідоме створення обставин і умов, що зумовлюють прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди.

Суб'єкт – спеціальний (службова особа як публічного, так і приватного права).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, спеціальна мета – викриття того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду або приймає пропозицію, обіцянку чи одержує таку вигоду.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) вчинення того самого діяння службовою особою правоохоронного органу.

Злочин закінчений з моменту вчинення зазначених у диспозиції дій незалежно від того, чи було фактично надано або одержано неправомірну вигоду.

Злочин з формальним складом.

Провокація підкупу – це спеціальний вид підбурювання до вчинення злочинів, передбачених статтями 368, 368-3 і 369 КК України.

Тема 19: Злочини проти правосуддя

(розділ XVIII Особливої частини, ст.ст. 371 – 400 КК України)

Злочини проти правосуддя – це суспільно небезпечні та протиправні діяння, що посягають на нормальну діяльність судової влади, а також органів і осіб, які забезпечують реалізацію цієї діяльності (органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, виконання покарань, захисників, законних представників особи тощо).

Родовим об'єктом цих злочинів є суспільні відносини, що забезпечують здійснення правосуддя в державі. Такі суспільні відносини покликані охороняти функціонування встановленої в державі системи судочинства, захищати інтереси тих органів і осіб, які виконують важливі завдання із забезпечення та сприяння здійсненню судом правосуддя.

**Ст. 371. Завідомо незаконні затримання, привід,
домашній арешт або тримання під вартою**

Безпосередній об'єкт – правосуддя в частині забезпечення законного затримання, приводу, домашнього арешту чи тримання під вартою, а також конституційне право людини на свободу й особисту недоторканність.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – честь і гідність особи, її життя та здоров'я, майнові блага.

Потерпілий – особа, яка має процесуальний статус підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого, свідка чи потерпілого.

Об'єктивна сторона полягає у завідомо незаконному:

1. затриманні (ч. 1);
2. приводі (ч. 1);
3. домашньому арешті (ч. 2);
4. триманні під вартою (ч. 2).

Суб'єкт – спеціальний (уповноважена службова особа органів досудового розслідування, слідчий, прокурор, а у випадку незаконного тримання під вартою – і керівник установи, де утримується під вартою потерпілий).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони:

1. спричинили тяжкі наслідки;
2. були вчинені з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції.
Злочин з формальним складом.

Див. далі

Продовження

Затримання – це тимчасовий запобіжний захід, застосування якого обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда та який застосовується до особи з підстав та в порядку, визначеному КПК України. Не зважаючи на короткочасний характер застосування, затримання є одним з найбільш жорстоких видів запобіжних заходів.

Привід – це примусове супроводження підозрюваного, обвинуваченого, свідка, який раніше був викликаний у встановленому законом порядку і не з'явився за викликом без поважної причини або не повідомив причину свого неприбуття, що здійснюється особою, яка виконує ухвалу про привід, до місця її виклику в зазначений в ухвалі час.

Домашній арешт є запобіжним заходом, що полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби. Важливим є те, що згідно із ст. 181 КПК України строк дії ухвали слідчого судді про тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати двох місяців. У разі необхідності строк тримання особи під домашнім арештом може бути продовжений за клопотанням прокурора в межах строку досудового розслідування. Сукупний строк тримання особи під домашнім арештом під час досудового розслідування не може перевищувати шести місяців.

Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується лише у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим ст. 177 КПК України (ч. 1 ст. 183 КПК України). Підстави для застосування тримання під вартою викладені у ч. 2 ст. 183 КПК України.

Ст. 372. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності

Безпосередній об'єкт – правосуддя в частині забезпечення законного затримання, приводу, арешту чи тримання під вартою, а також конституційне право людини на свободу й особисту недоторканність.

Додаткові факультативні безпосередні об'єкти – честь і гідність особи, її життя та здоров'я, майнові блага.

Потерпілий – невинна особа у вчиненні злочину.

Об'єктивна сторона полягає у притягненні завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою.

Суб'єкт – спеціальний (слідчий, прокурор чи інша уповноважена на те законом особа).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мотив – корисливий.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) те саме діяння, поєднане:

1. з обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину;
2. зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією.

Злочин закінчений з моменту, коли письмове повідомлення про підозру вручається (пред'являється) особі, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення.

Злочин з формальним складом.

Притягнення до кримінальної відповідальності є однією із стадій кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Це активна поведінка, що полягає у вчиненні таких дій, як:

- складання письмового повідомлення про підозру (ст. 277 КПК України);
- вручення цього повідомлення особі, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. (ч. 1 ст. 42, ст. 278 КПК України).

Тема 20: Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

(розділ XIX Особливої частини, ст.ст. 401 – 435 КК України)

Військовими злочинами, згідно з ч. 1 ст. 401 КК України, визнаються злочини проти встановленого законодавством порядку несення чи проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів.

Родовим об'єктом військових злочинів є встановлений законодавством порядок несення чи проходження військової служби, під яким розуміють урегульовані правовими нормами суспільні відносини, що виникають та існують при проходженні служби різними категоріями військовослужбовців у процесі їх службової та бойової діяльності (цей порядок заснований на Конституції України, певних законах, військових статутах, положеннях військової присяги, наказах міністра оборони України й інших нормативних актах).

Ст. 402. Непокора

Безпосередній об'єкт злочину – порядок виконання у військових формуваннях України наказів, який забезпечує необхідні в умовах військової служби відносини підлеглості та військової честі.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину можуть бути: власність, довкілля, інші блага.

Об'єктивна сторона – непокора, тобто:

1. відкрита відмова виконати наказ начальника;
2. інше умисне невиконання наказу.

Суб'єкт – спеціальний. Це військовослужбовець (військовозобов'язаний під час проходження зборів), підлеглий щодо начальника, який віддав наказ.

Суб'єктивна сторона – вина, яка в першій його формі характеризується прямим умислом, а в другій – прямим або непрямим умислом.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) ті саме діяння, якщо вони:

1. вчинені групою осіб;
2. спричинили тяжкі наслідки (це оціночна категорія).

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) непокора, вчинена:

1. в умовах воєнного часу;
2. у бойовій обстановці.

Злочин закінчений залежно від форми його вчинення, з моменту відмови виконати наказ начальника чи з моменту його фактичного невиконання.

*Під наказом розуміють одну із форм реалізації владних функцій, організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків військової службової особи, змістом якої є пряма, обов'язкова для виконання вимога начальника про вчинення чи не вчинення підлеглим (групою підлеглих) певних дій по службі. **Відкрита відмова виконати наказ начальника** – це найбільш зухвала форма непокори, що передбачає наявність заяви (усної чи письмової) підлеглого про його небажання виконувати наказ або інше демонстративне його невиконання; воно може супроводжуватися будь-якими репліками чи здійснюватися мовчки. Від непокори слід відрізняти випадки суперечки, коли підлеглий вступає в обговорення наказу, виявляючи своє незадоволення у зв'язку з його отриманням, але врешті-решт наказ виконує. **Інше умисне невиконання наказу** полягає в тому, що підлеглий наказ начебто приймає до виконання, але насправді не виконує.*

Ст. 403. Невиконання наказу

Безпосереднім об'єктом злочину є порядок виконання у військових формуваннях України наказів, який забезпечує необхідні в умовах військової служби відносини підлеглості та військової честі.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину можуть бути: власність, довкілля, інші блага.

Об'єктивна сторона полягає у невиконанні наказу начальника, вчиненому за відсутності ознак, зазначених у ч. 1 ст. 402 КК України, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Суб'єкт – спеціальний. Це військовослужбовець (військовозобов'язаний під час проходження зборів), підлеглий щодо начальника, котрий віддав наказ.

Суб'єктивна сторона – вина у формі необережності.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) те саме діяння, вчинене:

1. в умовах воєнного часу;
2. у бойовій обстановці.

Злочин закінчений з моменту фактичного настання тяжких наслідків.

Злочин з матеріальним складом.

До тяжких наслідків можуть бути віднесені: зрив виконання бойового завдання; заподіяння значної матеріальної шкоди; катастрофа; аварія; пожежа; радіоактивне, хімічне, бактеріологічне забруднення навколишнього середовища; масові отруєння людей тощо. До тяжких наслідків невиконання наказу, змістом якого, наприклад, було попередження найбільш серйозних форм підриву військової дисципліни з боку інших військовослужбовців належать вчинення таких дій, як викрадення зброї, дезертирство тощо.

Воєнний час – це особливий період, наявний в Україні чи в її місцевостях у разі збройної агресії або загрози нападу, небезпеки державній незалежності України й територіальній цілісності.

Бойова обстановка – це певний стан військових з'єднань, частин (кораблів) і (або) підрозділів, за яким вони ведуть погоджені дії з метою знищити військового супротивника, заволодіти важливими районами (рубежами) або утримати їх і виконати інші тактичні завдання. Така обстановка може скластися при ліквідації прикордонних конфліктів, при порушенні недоторканності повітряного чи морського простору України, під час загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного та морського, а також наступального й оборонного бою, бою в місті, в оточенні, відбиття висадження морського десанту тощо.

Ст. 406. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості

Безпосередній об'єкт злочину – порядок взаємовідносин між військовослужбовцями, що не перебувають у відносинах підлеглості.

Додатковими факультативними безпосередніми об'єктами злочину є життя та здоров'я людини, інші суспільні цінності.

Потерпілий від злочину – військовослужбовець, який не перебуває у відносинах підлеглості з винним.

Об'єктивна сторона полягає в порушенні статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності між ними відносин підлеглості, що виявилось у:

1. завданні побоїв;
2. вчиненні іншого насильства.

Суб'єкт – спеціальний – військовослужбовець, який не перебуває у відносинах підлеглості з потерпілим.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) те саме діяння, якщо воно:

1. вчинене щодо кількох осіб;
2. заподіяло легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження;
3. має характер знущання чи глумлення над військовослужбовцем.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) діяння, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. вчиненні групою осіб;
2. вчиненні із застосуванням зброї;
3. що спричинили тяжкі наслідки.

Злочин закінчений з моменту завдання побоїв або вчинення іншого насильства.

Злочин з матеріальним складом.

Статутні правила відносин між військовослужбовцями – визначені Статутом внутрішньої служби та Дисциплінарним статутом Збройних Сил України. Їх дія поширюється на інші військові формування України.

До тяжких наслідків належать, наприклад, спричинення потерпілому тяжкого тілесного ушкодження, його вбивство, самогубство, самовільне залишення потерпілим частини чи місця служби або дезертирство, самокалічення тощо.

Ст. 408. Дезертирство

Безпосередній об'єкт злочину – порядок проходження військової служби, що зобов'язує кожного військовослужбовця нести військову службу протягом установленого законом строку.

Об'єктивна сторона (у формі дії або бездіяльності):

1. самовільне залишення військової частини чи місця служби;
2. нез'явлення на службу в разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки чи з лікувального закладу.

Суб'єкт – спеціальний – будь-який військовослужбовець.

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, спеціальна мета – ухилення від військової служби.

Кваліфікуючі ознаки – (ч. 2) дезертирство:

1. із зброєю (вогнепальна, холодна та деякі інші види зброї, якими оснащуються військові формування);
2. за попередньою змовою групою осіб.

Особливо кваліфікуючі ознаки – (ч. 3) діяння, передбачене ч.ч. 1 або 2 цієї статті:

1. вчинене в умовах воєнного стану;
2. вчинене у бойовій обстановці.

Злочин закінчений з моменту, коли суб'єкт фактично залишив розташування військової частини (місце служби), а у другій формі – коли він не з'явився у частину (до місця служби) в установлений строк.

Злочин з формальним складом.

Дезертирство – військовослужбовець протизаконно припиняє несення військової служби, намагаючись узагалі вийти зі сфери військово-службових відносин.

Самовільне залишення військової частини або місця служби – це залишення військовослужбовцем території військової частини чи місця служби без дозволу відповідного начальника.

Нез'явлення на службу в разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки чи з лікувального закладу – це нез'явлення військовослужбовця на територію військової частини чи місця служби після залишення її на законних підставах, якщо при цьому була об'єктивна можливість для повернення в установлений час.

**Тема 21: Злочини проти миру, безпеки людства
та міжнародного правопорядку**
(розділ XIX Особливої частини, ст.ст. 436 – 447 КК України)

Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – це суспільно небезпечні діяння, що спричиняють істотну шкоду миру, безпеці людства та міжнародному правопорядку чи загрожують спричиненням такої шкоди й відповідальність за які передбачена міжнародно-правовими актами та розділом XX Особливої частини КК України.

Родовий об'єкт цих злочинів передбачає три окремі об'єкти:

- 1) **мир** – це становище (ситуація), що характеризується відсутністю ворожнечі, відкритих політичних суперечок між державами, війни та воєнних (збройних) конфліктів;
- 2) **безпека людства** – стан, за якого відсутня загроза війни, екологічної катастрофи, дій, наслідком яких може бути масове знищення людей, знищення умов для існування населення земної кулі тощо;
- 3) **міжнародний правопорядок** – це встановлений міжнародно-правовими нормами порядок, який забезпечує мирне співіснування народів, плідне міждержавне співробітництво та безпеку людства у планетарних масштабах.

Ст. 437. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни

Безпосередній об'єкт – мир.

Об'єктивна сторона:

1. планування агресивної війни чи воєнного конфлікту (ч. 1);
2. підготовка агресивної війни чи воєнного конфлікту (ч. 1);
3. розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту (ч. 1);
4. участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій (ч. 1);
5. ведення агресивної війни чи агресивних воєнних дій (ч. 2).

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту вчинення хоча б однієї з перелічених вище дій.
Злочин з формальним складом.

***Агресивна війна та воєнний конфлікт** – це види актів агресії, що відрізняються між собою, зокрема, масштабами дій, і передбачають застосування державою чи від її імені збройних сил першою проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності іншої держави або народу. При цьому: а) згідно з міжнародним законодавством війна чи воєнні дії можуть бути кваліфіковані як агресивні лише Радою Безпеки ООН; б) визначення агресії, що дається у відповідній резолюції ООН, може бути застосоване тільки щодо відповідальності держав, але не персоналій. До агресивних воєнних дій слід відносити воєнні дії, що ведуться ініціатором воєнного конфлікту не під час агресивної війни. **Планування** – це розроблення системи діяльності, що передбачає порядок, послідовність, строки й інші суттєві умови щодо їх підготовки та розв'язування. **Підготовка** – це дії, пов'язані з попереднім готуванням засобів ведення війни, зосередженням збройних сил на певних напрямках, проведенням розвідувальних заходів, схилянням населення до ненависті до народів інших держав та інших дії, спрямовані на усунення можливих перешкод для вторгнення збройних сил на територію іншої країни або для іншого акту агресії, створення умов для успішного розв'язування агресивної війни чи воєнного конфлікту. **Розв'язування** – це знищення останніх ідеологічних, політичних, дипломатичних та інших перешкод, надання можливостей для розвитку агресії **Участь у змові** передбачає наявність попередньої змови двох чи більшої кількості осіб на вчинення таких дій. **Ведення** – це здійснення будь-якого акту агресії проти іншої держави.*

Ст. 441. Екоцид

Безпосередній об'єкт злочину – безпека природи як середовища проживання людської спільноти.

Предметом злочину є рослинний світ, тваринний світ, атмосфера, водні ресурси, а також земля, надра, інші компоненти екосистеми та космічний простір.

Об'єктивна сторона:

1. масове знищення рослинного чи тваринного світу;
2. отруєння атмосфери або водних ресурсів;
3. вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу.

Злочин закінчений з моменту:

1. у перших двох його формах – із моменту настання суспільно небезпечних наслідків, які виявляються у спричиненні екологічної катастрофи, конкретними різновидами якої є масове знищення рослинного чи тваринного світу й отруєння атмосфери або водних ресурсів (**матеріальний склад**);
2. у третій формі – злочин сформульований як **формальний**: він є закінченим з моменту вчинення будь-яких дій, що створюють загрозу спричинення екологічної катастрофи.

*У міжнародному праві під **екоцидом**, зазвичай, розуміють використання геофізичних, метеорологічних та інших засобів з метою зміни динаміки, складу чи структури Землі, включаючи її біосферу, літосферу, гідросферу й атмосферу, а також космічного простору, що може потягнути чи потягло масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери, водних ресурсів чи інші тяжкі наслідки. Відповідно до взятих на себе міжнародних зобов'язань, Україна не повинна застосовувати військові чи інші ворожі засоби впливу на природне середовище, що мають широкі, довгострокові чи серйозні наслідки як засоби зруйнування, заподіяння шкоди будь-якій іншій державі (за принципом взаємності).*

Ст. 442. Геноцид

Безпосередній об'єкт – безпека існування національних, етнічних, расових та релігійних груп.

Потерпілими від цього злочину можуть бути тільки члени національної, етнічної, расової чи релігійної групи, на знищення якої спрямоване діяння винних осіб – як громадяни України, так й іноземні громадяни чи особи без громадянства.

Об'єктивна сторона виявляється в суспільно небезпечних діях або бездіяльності, формами яких є:

1. позбавлення життя членів національної, етнічної, расової чи релігійної групи;
 2. заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень;
 3. створення для національної, етнічної, расової чи релігійної групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення;
 4. скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі;
 5. насильницька передача дітей з однієї національної, етнічної, расової чи релігійної групи в іншу;
 6. публічні заклики до вчинення перелічених дій;
 7. виготовлення матеріалів із закликами до вчинення перелічених дій;
 8. розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення перелічених дій.
- Перші п'ять форм передбачені ч. 1, а останні три – ч. 2.

Суб'єкт – загальний (фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу, мета геноциду в перших його п'яти формах є повне або часткове знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи.

Злочин закінчений з моменту перелічених дій чи бездіяльності, що спричинили чи не спричинили шкідливі наслідки.

Злочин з формальним або з матеріальним складом.

До найнебезпечніших форм сучасної дискримінації належать: расизм, антисемітизм, нетерпимість до арабів і мусульман, негрофобія, ксенофобія (ворожість до будь-яких іноземців).

*Видом геноциду є **апартеїд** – обмеження прав громадян за расовою ознакою.*

Ст. 447. Найманство

Безпосередній об'єкт – мир та міжнародний правопорядок, які охоплюють відмову від війни як засобу вирішення спірних питань міжнародної політики й невтручання у внутрішні справи інших держав.

Об'єктивна сторона характеризується такими його формами (перші п'ять з яких передбачено у ч. 1, а остання – у ч. 2):

1. вербування найманців;
2. фінансування найманців;
3. матеріальне забезпечення найманців;
4. навчання найманців;
5. використання найманців у військових конфліктах або діях;
6. участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав.

Суб'єкт:

1. загальний – фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку (ч. 1);
2. спеціальний – громадянин України (ч. 2).

Суб'єктивна сторона – вина у формі прямого умислу. Крім того, вербування, фінансування, матеріальне забезпечення і навчання найманців має супроводжуватися спеціальною метою – використанням найманців у збройних конфліктах інших держав або у насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади або порушення територіальної цілісності інших держав. Участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав також характеризується спеціальною метою – отримати матеріальну винагороду.

Злочин закінчений з моменту вчинення дій, передбачених в диспозиції.
Злочин з формальним складом.

Див. далі

Продовження

Найманець – це особа, котра (згідно ст. 1 Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців:

- спеціально завербована на місці чи за кордоном, щоб битися у збройному конфлікті;
- беручи участь у воєнних діях, керується переважно бажанням одержати особисту вигоду; їй дійсно обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, яка істотно перевищує винагороду, що обіцяна чи виплачується комбатантам того ж рангу та функцій, які належать до особового складу збройних сил цієї сторони;
- не є ні громадянином сторони, що перебуває у конфлікті, ні особою, що постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті;
- не належить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті;
- не послана державою, що не є стороною, яка перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особа, що належить до складу її збройних сил.

Вербування найманців – це запрошення, набір або залучення через домовленість добровольців для їх участі у збройних конфліктах інших держав або в насильницьких діях, особисто чи у воєнізованих формуваннях або групах.

Фінансування – це забезпечення найманців, їх формувань або груп грошовими коштами.

Матеріальне забезпечення – це забезпечення їх вогнепальною зброєю та боєприпасами, обмундируванням, спорядженням, харчуванням, медикаментами тощо.

Навчання – це теоретична чи практична підготовка найманців щодо оволодіння способами, методами й формами ведення бойових та інших насильницьких дій.

Використання – це залучення їх до участі у збройних конфліктах або насильницьких діях на території інших держав.

Участь без дозволу відповідних органів державної влади у збройних конфліктах інших держав – це безпосередня участь найманця, що має українське громадянство, за матеріальну винагороду у збройних конфліктах інших держав, якщо на це немає дозволу відповідних органів державної влади України.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Перелік постанов Пленуму Верховного Суду України, які прийняті після вступу в дію Кримінального кодексу України та стосуються питань застосування його Загальної та Особливої частин (станом на 30 жовтня 2014 р.)

Постанови Пленуму Верховного Суду України з питань Загальної частин Кримінального кодексу України:

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 2 «Про умовно-дострокове звільнення від покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 18 «Про внесення змін до постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16 «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 17 «Про внесення змін і доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 грудня 1996 р. № 15 «Про практику направлення військовослужбовців, які вчинили злочини, в дисциплінарний батальйон».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2004 р. № 17 «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 р. № 16 «Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання (арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 «Про

практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 8 «Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 11 «Про внесення доповнення до постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки».

Постанови Пленуму Верховного Суду України з питань Особливої частини Кримінального кодексу України:

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя та здоров'я особи».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 квітня 2003 р. № 3 «Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 травня 2004 р. № 9 «Про деякі питання застосування судами України адміністративного та кримінального законодавства у зв'язку з набранням чинності Законом України від 22 травня 2003 р. «Про податок з доходів фізичних осіб».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 р. № 15 «Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10 «Про судову практику у справах про хуліганство».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 2008 р. № 2 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 березня 2008 р. № 4 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Пленуму Верховного Суду України».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 18 «Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 року № 8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 19 грудня 2008 р. № 18 «Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства у справах злочини проти безпеки виробництва».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності».

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 грудня 2009 р. № 16 «Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».

ДОДАТОК 2

Питання кваліфікації злочинів, пов'язаних із завданням певної шкоди чи збитків, або з певною сумою, як необхідною умовою кримінальної відповідальності, що обраховується у неоподатковуваних мінімумах доходів громадян

До 1 січня 2011 року такі питання вирішувалися на підставі Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22 травня 2003 року (статті 6, 22), однак його скасовано у зв'язку з прийняттям та вступом у дію Податкового кодексу України.

Починаючи з 1 січня 2011 року такі питання вирішуються на підставі пункту 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, зокрема:

ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

РОЗДІЛ XX. ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

Підрозділ 1. Особливості справляння податку на доходи фізичних осіб

...

5. Якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких **сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги**, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року.

Стаття 169. Перерахунок податку та податкові соціальні пільги

169.1. Перелік податкових соціальних пільг.

З урахуванням норм абзацу першого підпункту 169.4.1 пункту 169.4 цієї статті платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподатковуваного доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги:

169.1.1. у розмірі, що дорівнює **100 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи** (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку.

РОЗДІЛ XIX. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Кодекс набирає чинності з 1 січня 2011 року, **крім**:

...

підпункту 169.1.1 пункту 169.1. статті 169 цього Кодексу, який набирає чинності з 1 січня 2015 року. До 31 грудня 2014 року для цілей застосування цього підпункту **податкова соціальна пільга** надається **в розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи** (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку.

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про Державний бюджет України на 2014 рік

Стаття 7. Установити у 2014 році прожитковий мінімум ...для працевздатних осіб:
з 1 січня – 1218 гривень...

м. Київ, 16 січня 2014 р. № 719-VII

Тобто, діє така схема: неоподатковуваний мінімум доходів громадян (17 гривень) = податкова соціальна пільга (50 % від прожиткового мінімуму для працевздатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, *тобто 50 % від 1218 гривень у 2014 році = 609 гривень*)

Стаття 51 КУпАП. Дрібне викрадення чужого майна

Дрібне викрадення чужого майна шляхом **крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата** –

тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Отже, дрібне викрадення чужого майна за КУпАП = 0,2 * ПСП (609 гривень) = на суму, що не перевищує 121,8 гривень.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Гришук В. К. Вибрані наукові праці / Гришук В. К. – Львів : Львів. державний ун-т внутр. справ, 2010. – 824 с.

Дудоров О. О. Вибрані праці з кримінального права / Дудоров О. О.; [Переднє слово д-ра юрид. наук, проф. В. О. Навроцького] / МВС України; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 952 с.

Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – К. : Істина, 2011. – 430 с.

Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посіб. / За заг. ред. В. В. Коваленка; за наук. ред. О. М. Джужи та А. В. Савченка. – К. : Атіка, 2011. – 648 с.

Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін. ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 5-те вид., переробл. та допов. – К. : Атіка, 2009. – 408 с.

Кримінальне право України : Загальна частина : [підручник] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.

Кримінальне право України. (Загальна частина) : підручник / [А. М. Бабенко, Ю. А. Вапса, В. К. Гришук та ін.] ; за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : Вид-во ХНУВС, 2011. – 378 с.

Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник / [За ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського]. – К. : Істина, 2011. – 1121 с.

Кримінальне право України. Особлива частина : [підручник] / Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.; За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 3-те вид., переробл. та допов. – К. : Атіка, 2009. – 744 с.

Кримінальне право України: Особлива частина : [підручник] / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

Кримінальне право України. (Особлива частина) : підручник / Кол. авторів А. В. Байлов, О. А. Васильєв, О. О. Житний, та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.

Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Т. 1. – Луганськ : видавництво «Елтон – 2», 2012. – 780 с.

Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар. Видання восьме, перероблене та доповнене / Відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – Х. : Одіссея, 2012. – 904 с.

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 1 : Загальна частина. – Х. : Право, 2013. – 376 с.

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 2 : Особлива частина. – Х. : Право, 2013. – 1040 с.

Кримінальний кодекс України : постатейні матеріали та навчально-практичні завдання / І. П. Баглай, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, К. Т. Кравченко,

О. М. Литвинов, А. В. Савченко, Ю. Л. Сенін, О. І. Соболю; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. – К. : Атіка, 2011. – 640 с.

Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / Кузнецов В. В., Савченко А. В. / За заг. ред. д.ю.н., проф. В. І. Шакуна. – 5-те вид., перероб. – К. : Алерта, 2013. – 320 с.

Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / М. І. Панов; передм. В. П. Тихого. – К. : Ін Юре, 2010. – 812 с.

Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (2002–2010). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанов :

<http://www.scourt.gov.ua>

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 45706. Україна, Державна служба інтелектуальної власності. Програмний продукт «Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Загальна частина» / Савченко А. В., Кісілюк Е. М., Процюк О. В., Вартилицька І. А., Микитчик О. В., Кришевич О. В., Кузнецов В. В., Смаглюк О. В., Приходько Т. М., Вільхова Л. Є. ; авторські майнові права належать НАВС, дата реєстрації 20.09.2012.

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 46225. Україна, Державна служба інтелектуальної власності. Програмний продукт «Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Особлива частина» / Савченко А. В., Кісілюк Е. М., Процюк О. В., Вартилицька І. А., Микитчик О. В., Кришевич О. В., Кузнецов В. В., Смаглюк О. В., Копотун І. М., Вільхова Л. Є. ; авторські майнові права належать НАВС, дата реєстрації 02.11.2012.

Строган А. Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності : навч. посіб. / А. Ю. Строган. – К. : Атіка, 2007. – 424 с.

Судово-практичний коментар Кримінального кодексу України. [текст] / За заг. ред. Савченка А. В. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 1272 с.

Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Андрій Володимирович САВЧЕНКО
Юлія Леонідівна ШУЛЯК

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ЗАГАЛЬНА ТА ОСОБЛИВА
ЧАСТИНИ

(У СХЕМАТИЧНИХ ДІАГРАМАХ)
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 11.11.2014 р. Формат 60x84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 17,55.

ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4162 від 21.09.2011 р.